

Анекс 1

Другог и трећег периодичног извештаја о примени Конвенције о правима детета у Републици Србији припремљен у складу са Смерницама о укључивању статистичких информација и података у периодичне извештаје које државе уговорнице достављају у складу са чланом 44. став 1.0 Конвенције о правима детета УН.

Децембар, 2014.

САДРЖАЈ

Увод.....	1
А. Опште мере примене.....	5
Б. Дефиниција детета.....	28
Ц. Општи принципи.....	32
Д. Грађанска права и слободе.....	36
Е. Породично окружење и алтернативна брига.....	45
Ф. Сметње у развоју, основно образовање и социјална помоћ.....	71
Г. образовање, одмор и културне активности.....	96
Х. Специјалне заштитне мере.....	114

Увод

Анекс чине подаци о деци прикупљени из више различитих извора. Министарства имају своје системе за прикупљање података у зависности од своје надлежности, такође податке прикупљају и друге институције у оквиру појединих области рада. Од посебног значаја је обрада података Републичког завода за статистику (РЗС), који је реализовао попис становништва у Републици Србији 2011. године. Податке из виталне статистике и статистике образовања прикупљају РЗС и Министарство просвете, науке и технолошког развоја, подаци статистике здравља прикупља Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ који је основан за ниво републике и представља експертску институцију за јавно здравље која даје савет, подршку и смернице за Владу и све заводе за јавно здравље и спроводи независна истраживања о проблемима јавног здравља у Србији.

Статистичко праћење у области социјалне заштите се врши кроз анализе годишњих извештаја о раду установа за смештај корисника и центара за социјални рад (ЦСР), основних служби социјалне заштите у заједници. Прикупљање и обраду података обавља Републички завод за социјалну заштиту. У току је опсежна реформа вођења евиденције и документације у систему социјалне заштите, као и начина прикупљања податка о корисницима и пруженим услугама, односно оствареним правима, као и начина њихове обраде и извештавања. Завод је 2011. године спровео анализу захтева садржаних у смерницама међународних уговорних тела из система УН за праћење примене међународних уговора, те су препоруке из те анализе, посебно оне које се односе на праћење положаја осетљивих група корисника, укључене у наведене активности. Статистика у области социјалне заштите до 2011. године није пратила кориснике по националној припадности/етничком пореклу, инвалидности и другим значајним обележјима. Завод је и ова обележја уврстио у образац за прикупљање података о корисницима социјалне заштите и то о структури према узрасту, месту пребивалишта - град/село, радној способности, према мерама примењене породично-правне заштите, према врсти смештаја - прихватилиште, хранитељска породица, дом итд.. Подаци о припадницима ромске популације односе се само на оне који су се, у складу са Уставом, изјаснили као Роми, те је број корисника права и/или услуга социјалне заштите највероватније већи од овде приказаног. Подаци о националној и/или етничкој припадности корисника којима располаже Републички завод за социјалну заштиту одговарају само саставу за који су прикупљени.

Анекс садржи податке *Истраживања вишеструких показатеља положаја деце и жена у Србији 2010* и *Истраживање вишеструких показатеља положаја деце и жена у ромским насељима у Србији 2010 – (MICS 4)*, који је 2010. године спровео РЗС у сарадњи са УНИЦЕФ-ом. Истраживање је извршено на узорку од 8600 домаћинстава, од којих је 1800 било ромских. Такође, достављамо и резултате *Истраживања вишеструких показатеља положаја деце и жена у Србији 2014* и *Истраживање вишеструких показатеља положаја деце и жена у ромским насељима у Србији 2014 – (MICS 5)*¹ спроведеног у периоду од 1. фебруара до 30. априла 2014. године, на национално-репрезентативном узорку од 7.351 домаћинстава и на узорку од 1.976 домаћинстава у ромским насељима, где је стопа одговора домаћинстава за оба истраживања била преко 90%.

¹ Резултати MICS 5 истраживања објављени су на http://www.unicef.rs/files/MICS5_Srpski_web.pdf

Основни подаци о становништву у Републици Србији

Према Попису становништва из 2011. године у Републици Србији живи укупно 7 186 862 становника, од тог броја жене чине 51,3% (3 687 686), мушкарци 48,7% (3 499 176). У односу на 2002. годину број становника је смањен за 4,1% (311 139 лица), што је последица како негативног природног прираштаја, тако и иселјавања становништва. На дан 1. јануара 2013. године, живело је укупно 7.181.505 становника, што представља смањење за 35 хиљада у односу на 1. јануар 2012. године. У периоду 2002-2011. година просечна годишња стопа природног прираштаја износила је - 4,3 (на 1000 становника), број становника смањен је за чак 300 хиљада лица. Просечна старост становништва повећана је у истом периоду са 40,2 године на 42,2 године, смањује се удео младог становништва (0-14 година), а повећава удео становништва старог 65 и више година. У 2002. години први пут је регистрован већи број старих него лица млађих од 15 година (16,5% односно 15,7%), а у 2011. години разлика је повећана, тако да је учешће лица старих 65 и више година износило 17,4%, а млађих од 15 година 14,3%. Основни разлози негативног природног прираштаја налазе се у ниском фертилитету и у релативно високим специфичним стопама смртности по узрасту. Одлагање рађања је важан узрок ниског фертилитета у Републици Србији. Према резултатима Пописа чак 30,6% жена старих између 30 и 34 године било је без деце. Спровode се две директне мере важне за подстицање рађања. Родитељски додатак се исплаћује за прво, друго, треће и четврто дете у породици. Омогућена је и пуна накнада зараде запосленој мајци за време породилског одсуства у трајању од годину дана за прво и друго дете, односно две године за треће и свако наредно дете. Обавезним здравственим осигурањем обухваћено је 95,8% становништва (6.866.904 осигураних грађана на дан 31.12.2012. године) и тај удео је непромењен од 2010. године².

Становништво Републике Србије према националној припадности ³ , Попис 2011.		
Националност	укупно	%
Срби	5 988 150	83,32
Албанци*	5 809	0,08
Бошњаци	145 278	2,02
Бугари	18 543	0,26
Буњевци	16 706	0,23
Власи	35 330	0,49
Горанци	7 767	0,11
Југословени	23 303	0,32
Мађари	253 899	3,53
Македонци	22 755	0,32
Муслимани	22 301	0,31
Немци	4 064	0,06
Роми	147 604	2,05
Румуни	29 332	0,41
Руси	3 247	0,05
Русини	14 246	0,20
Словаци	52 750	0,73

² Републички фонд за здравствено осигурање. Доступно на: www.rfzo.rs

³ Напомена: У складу са чланом 47. Устава Републике Србије изражавање националне припадности је слободно и нико није дужан да се изјашњава о својој националној припадности.

Дати су подаци за етничке заједнице које имају више од 2000 припадника.

Словенци	4 033	0,06
Украјинци	4 903	0,07
Хрвати	57 900	0,81
Црногорци	38 527	0,54

Извор: Републички завод за статистику

* У општинама Прешево и Бујановац је забележен смањен обухват јединица пописа услед бојкота Пописа од стране већине припадника албанске националне мањине.

Укупан број становника Републике Србије и укупан број Рома, по регионима, Попис 2011.			
	Број становника	Роми	
		Укупно	% у укупном становништву
Република Србија	7 186 862	147 604	2,1
Београдски Регион	165 9440	27 325	1,7
Регион Војводине	1 931 809	42 391	2,2
Регион Шумадије и Западне Србије	2 031 697	20 649	1,0
Регион Јужне и Источне Србија	1 563 916	57 239	3,7

Извор: Републички завод за статистику

И ако је у извештајном периоду учињен велики напредак у погледу унапређења положаја **ромске националне мањине**, пре свега у области здравства и образовања, Роми и даље спадају у најосетљивију групу становништва. Изложени су највећем ризику од сиромаштва, социјалним проблемима, недостатка одговарајућег смештаја, високој стопи незапослености и неактивности, ниској квалификацији, недостатку образовања и већој несигурности. Посебно су тешки услови живота у неформалним (подстандардним) насељима у којима није обезбеђен адекватан приступ води и струји⁴. У периоду од 2002-2011. године, учешће Рома у укупном броју становништва повећано је са 1,4% на 2,1%. Просечна старост је знатно нижа од просечне старости укупног становништва Србије, и уједно су и једина етничка заједница чија је просечна старост мања од 30 година (28.3 године). Полну структуру Рома карактерише нешто веће учешће мушкараца (51%) него жена (49%). Највећи број (60%) живи у градским насељима, док у осталим насељима живи њих 40%. Спроводи се нови поступак уписа „правно невидљивих лица”. Запошљавање Рома је још увек веома изражен проблем иако су одређени резултати постигнути, нарочито на територији АП Војводине.⁵ Националним акционим планом за запошљавање за 2013. годину предвиђен је и скуп мера усмерених ка подстицању запошљавања Рома.⁶

Подаци из MICS 5 из 2014. године указују да се положај деце и жена није много променио у односу на 2010. годину, да постоје велике разлике у положају појединих група деце у зависности од тога да ли живе у граду или селу, који је ниво образовања и социо-економски положај њихових родитеља и на све већи јаз између опште популације и осетљивих група становништва.

⁴ Крајем 2013. године започете су активности у вези са **мапирањем и израдом географског информационог система (ГИС) ромских насеља**, развијање адекватних стамбених модела и израда урбанистичке и техничке документације за унапређење инфраструктуре и услова становања у ромским насељима, спровођење координира Канцеларија за људска и мањинска права.

⁵ Стратегија превенције и заштите од дискриминације „Службени гласник РС”, број 60/13.

⁶ Национални акциони план запошљавања за 2013. годину „Службени гласник РС”, број 117/12.

Основни економски подаци

Бруто домаћи производ Републике Србије (БДП) 2009-2013.					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013 ⁷ .
БДП-укупно мил. EUR	28.952	27.968	31.472	29.601	31.980
БДП-по становнику, EUR	3.955	3.836	4.351	4.112	4.453
Просечан курс EUR	93,9517	103,0431	101,9502	113,1277	113,1369

Извор: Републички завод за статистику

Просечни курс динара према евр и долару у периоду 2009-2013.		
Година	Просечан курс динара према EUR	Просечан курс динара према USD
2009.	93,95	67,47
2010.	103,04	77,91
2011.	101,95	73,34
2012.	113,13	88,12
2013.	113,14	85,17

Извор: преузето са <http://www.nbs.rs/prosecniKursevi/faces/proseciKurseva.xhtml>

Стопе запослености и незапослености за лица радног узраста 15-64 године (по дефиницији ИЛО)		
Година	Стопа запослености	Стопа незапослености
2009.	50,4	41,2
2010.	47,2	20,0
2011.	45,4	23,6
2012. октобар	46,4	23,1
2013.	39,1	20,1

Извор: Републички завод за статистику

Просечне месечне зараде у Републици Србији		
Година	Просечна зарада	Претходна година=100
2009.	44. 147	108.80
2010.	47. 450	107.50
2011.	52. 733	111.10
2012.	57. 430	108.9
2013.	60. 708	105.7

Буџетска година	Укупна средства буџета
2009.	649 357 997 000
2010.	732 950 217 000
2011.	707 345 000 000
2012.	750 100 000 000
2013.	965 699 500 000

Извор: Републички завод за статистику

⁷ Процењен податак

Извор: Деца у систему социјалне заштите, Републички завод за социјалну заштиту

Према резултатима Анкете о приходима и условима живота (SILC – 2013.), стопа ризика сиромаштва износила је 24,6% у 2012. години, деца су после социјалних трансфера у односу на остале старосне групе, највише изложена ризику од сиромаштва (30,0%). Најнижу стопу ризика од сиромаштва имају особе старије од 65 година (19,5%)⁸. Највишу стопу ризика од сиромаштва имају лица у домаћинствима која чине две одрасле особе са троје или више деце до 18 година (44,4%), као и самохрани родитељи са једним дететом или више издржаване деце (36,2%).

Према резултатима УНИЦЕФ-а⁹ деца на подручју АП Косова и Метохије су у поређењу са општом популацијом у знатно већем **ризик**у од сиромаштва¹⁰, 46,2% становништва је сиромашно, док у сиромаштву живи 48.6% деце узраста 0-19 година. Највише су сиромаштвом погођена деца у домаћинствима са троје и више деце; деца узраста до 14 година; деца незапослених родитеља; деца у породицама која примају социјалну помоћ и деца у породицама са ниским образовним статусом. Ризик од сиромаштва је мањи у породицама где бар један члан ради, док деца из надничарских породица чине чак 36% укупног броја сиромашне деце. Стопе дечијег сиромаштва по регионима се значајно разликују, од 72% у Урошевцу до 16% у Гњилану. Још веће разлике су по општинама и крећу се од 4% у Каменици до 92% у Качанику, док значајне разлике између стопа у градским и сеоским подручјима не постоје. Вероватноћа да ће деца бити сиромашна је знатно мања у домаћинствима где је носилац домаћинства жена, него у домаћинствима где је то мушкарац. Таквих породица је мало на Косову, и само 4% косовске деце живи у таквим домаћинствима.

А. Опште мере примене (чланови 4., 42. и 44., став 6.)

⁸ Праг ризика од сиромаштва (релативна линија сиромаштва) у 2012. години износио је 13.680,00 динара просечно месечно за једночлано домаћинство. За домаћинства са двоје одраслих и једним дететом старости до 14 година праг ризика од сиромаштва је био 24.624,00 динара, а за четворчлано домаћинство са двоје деце старости до 14 година тај износ је 28.728,00 динара.

⁹ [http://www.unicef.org/kosovoprogramme/Child_Poverty_ENG\(2\).pdf](http://www.unicef.org/kosovoprogramme/Child_Poverty_ENG(2).pdf), *Сиромаштво деце на Косову*, документ о опцијама политике и синтетизовани извештај, УНИЦЕФ, 2010.

¹⁰ Опште прихваћена линија сиромаштва која подразумева потрошњу од 1,417€ по особи дневно, а на основу података из Испитивања кућног буџета (Лична потрошња домаћинстава) из 2006/2007. године,

Према **Закону о буџетском систему**¹¹, члан 3. став 1, буџетски систем чине буџет Републике Србије, буџет локалне власти и финансијски планови организација за обавезно социјално осигурање. ЕУ подржава Републику Србију кроз Инструменте претприступне помоћи (ИПА). ИПА пројекти и секторски програми се финансирају, поред средстава финансијске помоћи ЕУ и из буџета Републике - суфинансирање, која такође морају бити планирана и приказана у буџету. Из буџета издвајају се средства за удружења на основу спроведеног јавног конкурса за реализовање одобрених програма од јавног интереса, под којим се сматрају програми у области: социјалне заштите, заштите лица са инвалидитетом, друштвене бриге о деци, заштита интернорасељених лица и избеглица, подстицање наталитета, здравствена заштита, промовисање људских и мањинских права, образовање, наука и култура.

A3(a): Расподела ресурса током извештајног периода за социјалне услуге у односу на укупне трошкове за: Породичне и /или дечје додатке, системе за условне трансфере готовине;

Износ и врста издатака за дечију заштиту из буџета РС у 2009.	
Врста издатака	Износ
Родитељски додатак	4.599.400.621,00
Дечији додатак	8.756.122.145,28
Додатак за помоћ и негу другог лица	1.816.807.956,30
Увећани додатак за помоћ и негу другог лица	4.040.224.390,60
Смештај у хранитељ. породицама- буџетска средства	1.612.429.072,13
Смештај у домовима – буџетска средства	2.121.644.174,41
Материјално обезбеђење	4.447.510.425,10
Укупно	27.394.138.784,82

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Ступањем на снагу новог Закона о социјалној заштити средином 2011. године, извршено је превођење корисника права на материјално обезбеђење породице на право на новчану социјалну помоћ, чиме су обезбеђени механизми за проширење помоћи сиромашнима кроз веће износе трансфера и повећање броја корисника.

Износ и врста издатака за дечију заштиту из буџета РС у 2010.	
Врста издатака	Износ
Родитељски додатак	4.966.537.024,00
Дечији додатак	9.340.454.630,90
Додатак за помоћ и негу другог лица	1.891.368.189,20
Увећани додатак за помоћ и негу другог лица	4.455.870.232,00
Смештај у хранитељ. породицама- буџетска средства	1.838.965.154,63
Смештај у домовима – буџетска средства	2.195.696.997,17
Материјално обезбеђење	5.147.777.180,30
Укупно	29.836.669.388,20

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

¹¹ „ Службени гласник РС“ бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - испр. и 108/2013

Износ и врста издатака за дечију заштиту из буџета РС у 2011.	
Врста издатака	Износ
Родитељски додатак	5.326.325.246,00
Дечији додатак	10.397.747.840,34
Додатак за помоћ и негу другог лица	2.161.122.072,70
Увећани додатак за помоћ и негу другог лица	5.701.944.594,77
Смештај у хранитељ. породицама- буџетска средства	2.232.392.317,91
Смештај у домовима – буџетска средства	2.393.323.827,88
Материјално обезбеђење	3.906.275.659,40
Новчана социјална помоћ	4.163.262.786,50
Посебна новчана накнада	2.724.940,80
Укупно	36.285.119.286,30

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Износ и врста издатака за дечију заштиту из буџета РС у 2012.	
Врста издатака	Износ
Родитељски додатак	5.738.382.212,00
Дечији додатак	11.144.299.176,86
Додатак за помоћ и негу другог лица	2.162.058.788,69
Увећани додатак за помоћ и негу другог лица	6.204.988.119,39
Смештај у хранитељ. породицама- буџетска средства	2.626.469.900,94
Смештај у домовима – буџетска средства	2.519.779.968,99
Новчана социјална помоћ	10.270.483.799,98
Посебна новчана накнада	47.875.216,80
Укупно	40.714.337.183,65

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Износ и врста издатака за дечију заштиту из буџета РС у 2013.	
Врста издатака	Износ
Новчана социјална помоћ	7.236.594.658,72
Дечији додатак	12.336.879.165,26
Додатак за помоћ и негу другог лица	2.339.306.808,50
Родитељски додатак	6.291.507.583,00
Посебна новчана надокнада	61.323.979,70
Одсуство поводом рођења детета ¹²	25.193.704.170,00
Укупна новчана давања	53.459.316.365,18
Смештај у установе социјалне заштите	1.019.671.191,35
Породични смештај	3.157.864.105,00
Укупно за услуге смештаја	4.177.535.296,35
Укупно	57.636.851.661,53

Извор: Републички завод за социјалну заштиту (Деца у систему социјалне заштите 2013. године)

¹² Под одсуством поводом рођења детета, према члану 9. став 1. тачка 1) Закона о финансијској подршци породици са децом, подразумевају се накнада зараде за време породичног одсуства, одсуство са рада ради неге детета и одсуство са рада ради посебне неге детета.

Укупни издаци за дечију заштиту (укупна новчана давања и укупне услуге смештаја) из републичког буџета у 2013. години износили су 57,64 милијарде динара што чини удео од 5,35% укупних расхода.

Издвојена средства за подршку породици са децом					
Назив права	Број корисника				
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Накнада пород.	32.989	34.364	35.278	36.965	36.600
Род. додаток	63.612	64.369	63.607	62.760	62.710
Дечји додаток	391.131	393.814	394.271	415.000	401.259
ДОР и ДБС	250	250	250	304	347
Укупно динара	31.626.668.628,00	34.661.179.446,00	37.667.701.597,00	40.061.313.108,00	43.606.453.882,64

Извор: Министарства рада, запошљавања и социјалне политике

Издвојена средства за материјалну подршку (новчана социјална помоћ):						
	дец. 2008	дец. 2009	дец. 2010	дец. 2011	дец. 2012	дец. 2013
Број породица	59.210	65.760	66.830	86.502	94.482	103.521
Број појединаца	151.180	167.113	169.295	214.402	241.778	265.072
НСП износ у дин.	362.346.061,00	426.489.660,00	461.646.330,00	855.379.447,00	957.497.759,33	1.100.070.750,00

Извор: Министарства рада, запошљавања и социјалне политике

Према подацима у мају месецу 2014. године, право на новчану социјалну помоћ користило је укупно 292.018 појединаца, од чега 102.777 деце до 18 година.

Преглед главних донаторских пројеката у области социјалне заштите¹³	Програм	Временски оквир	Буџет
Подршка спровођењу Стратегије развоја социјалне заштите	Норвешка и В. Британија	сеп. 2006.-дец. 2009.	4,19 милиона евра
Успостављање и примена система акредитације програма обуке за пружаоце социјалних услуга у Републици Србији	Норвешка	2007–2008.	0,52 милиона евра
Трансформација резиденцијалних установа за децу и развијање одрживих алтернатива	КАРДС 2006.	2008-2010.	1,39 милиона евра
Подстицање социјалног укључивања путем јачања институција које пружају социјалне услуге у заједници	ИПА 2008.	2010-2013.	5,5 милиона евра
Успостављање и примена система лиценцирања пружалаца услуга социјалне заштите у Србији	Норвешка	2011-2013.	0,6 милиона евра
Подршка деинституционализацији и	ИПА 2011.	2012-2015.	5,17 милиона

¹³ Кључни донаторски програми се усредсређују на подршку плурализму пружалаца услуга и развој услуга социјалне заштите у заједници, уз јачање регулаторног оквира (лиценцирање, минимални национални стандарди) потребног за обезбеђивање квалитетних услуга социјалне заштите.

социјалном укључивању особа са менталним инвалидитетом и менталним обољењима			евра
Подршка социјалном укључивању најугроженијих група, укључујући Роме, путем разноврснијих услуга социјалне заштите у заједници	ИПА 2012.	Очекује се да почне	6,5 милиона евра
Јачање система социјалне заштите у пружању благовремене подршке породицама у ризику како би се спречило нецелисходно издвајање детета из породице и обезбеђивању квалитета заштите деце која су у систему социјалне заштите тј. на хранитељству или на резиденцијалном смештају	ИПА 2013.	2014 - 2016.	2,3 милиона евра

Буџет тадашњег Министарства рада, запошљавања и социјалне политике за 2013. годину: средства из буџета 132,5 млрд. динара, средства из додатних прихода 6.52 млрд динара, укупна средстава 139 млрд. динара, планирано је да се трансферише локалним буџетима 35,3 милијарде динара, што је око 1,1% БДП-а Србије. Удео расхода за социјалну заштиту у укупним расходима јединица локалне самоуправе (150 општина, 23 града и Град Београд, укупно 174¹⁴) порастао је са 2,5% у 2005. на 4.5% у 2010. години. Расходи за социјалну заштиту су у односу на друге категорије расхода остварили најбржи раст.

Услуге социјалне заштите се финансирају са оба нивоа, с тим што подела финансирања зависи од врсте услуге. Локалне самоуправе доносе одлуку које ће услуге у заједници финансирати како би се спровела јавна набавка. Током протеклих година Влада је успела да избегне смањење трошкова за социјална давања. У 2010. години расходи за социјалну заштиту износили су 24,6 одсто БДП (од чега се 53,7 одсто издвајало за пензије), док су новчане накнаде за породице и децу чиниле 5,4 одсто укупних трошкова социјалне заштите. Укупни трошкови за социјалну заштиту у Србији нешто су испод просека ЕУ од 29,4 одсто БДП¹⁵. Важно је нагласити да у пракси још увек није обезбеђена једнообразност у начину исказивања података, што отежава праћење и анализирање.

A3(б): Услуге здравствене заштите, посебно основне услуге из здравствене заштите;

Фактурисани трошкови здравствене заштите деце по врстама фактуре¹⁶ (без средстава за имунизацију) 2009.	
Назив врсте трошкова	Фактурисано 2009.
Рецепти	2.196.680.491,42
Помагала	234.190.784,30
Трошкови путовања	74.768.328,00

¹⁴Закон о територијалној организацији Републике Србије „Службени гласник РС“, бр. 129/07

¹⁵ Средњерочан извештај о спровођењу активности у оквиру програма сарадње између Владе Републике Србије и УНИЦЕФ-а за период 2011-2015.

¹⁶ Фактурисани трошкови здравствене заштите деце за које су коришћени следећи извори података: Електронска фактура лекова прописаних на LR1 обрасцу коју шаљу апотеке, Електронска фактура за помагала која се издају на налог, МЕОП, Електронска фактура на примару, Електронска фактура на секундару и финансије.

Вакцине*	416.549.607,68
Примарна здравствена заштита	5.374.848.378,20
Стоматологија	2.251.383.174,46
Стоматолошки факултет Београд	
Здравствене установе ван плана мреже - Примар	
Здравствене установе ван плана мреже – секундарна и терцијална здравствена заштита	
Секундарна и терцијална здравствена заштита	11.116.508.448,27
Услуге установа за специјалну рехабилитацију	133.085.156,31
Услуге Завода за јавно здравље	214.196.450,52
Услуге Завода за трансфузију крви и Института Торлак	
Стоматолошки факултет Београд – Клиника за максилнофацијалну хирургију	
Укупно	22.012.210.819,15

Извор: Министарство здравља *Вакцине су исказане за комплетну популацију

Фактурисани трошкови здравствене заштите деце по врстама фактуре (без средстава за имунизацију) 2010.	
Назив врсте трошкова	Фактурисано 2010.
Рецепти	2.442.155.889,78
Помагала	287.040.034,95
Трошкови путовања	84.537.276,73
Вакцине*	357.821.614,80
Примарна здравствена заштита	5.540.669.014,39
Стоматологија	2.473.688.663,10
Стоматолошки факултет Београд	
Здравствене установе ван плана мреже - Примар	
Здравствене установе ван плана мреже – секундарна и терцијална здравствена заштита	
Секундарна и терцијална здравствена заштита	7.381.003.298,65
Услуге установа за специјалну рехабилитацију	146.404.462,56
Услуге Завода за јавно здравље	153.559.643,67
Услуге Завода за трансфузију крви и Института Торлак	
Стоматолошки факултет Београд – Клиника за максилнофацијалну хирургију	
Укупно	18.866.879.898,63

Извор: Министарство здравља *Вакцине су исказане за комплетну популацију

Фактурисани трошкови здравствене заштите деце по врстама фактуре (без средстава за имунизацију) 2011.	
Назив врсте трошкова	Фактурисано 2011.
Рецепти	2.298.740.228,83
Помагала	354.409.613,94

Трошкови путовања	82.408.557,15
Вакцине*	480.191.196,24
Примарна здравствена заштита	5.378.279.993,23
Стоматологија	2.796.521.931,53
Стоматолошки факултет Београд	15.769.945,34
Здравствене установе ван плана мреже - Примар	
Здравствене установе ван плана мреже – секундарна и терцијална здравствена заштита	10.238.995,16
Секундарна и терцијална здравствена заштита	6.745.645.559,27
Услуге установа за специјалну рехабилитацију	167.658.246,71
Услуге Завода за јавно здравље	160.219.099,79
Услуге Завода за трансфузију крви и Института Торлак	14.521.311,21
Стоматолошки факултет Београд – Клиника за максиларнофацијалну хирургију	
Укупно	18.504.604.678,40

Извор: Министарство здравља *Вакцине су исказане за комплетну популацију

Фактурисани трошкови здравствене заштите деце по врстама фактуре (без средстава за имунизацију) 2012.	
Назив врсте трошкова	Фактурисано 2012.
Рецепти	1.667.848.805,30
Помагала	307.869.734,33
Трошкови путовања	86.320.783,29
Вакцине*	375.820.673,40
Примарна здравствена заштита	5.032.524.586,55
Стоматологија	2.630.638.208,69
Стоматолошки факултет Београд	17.257.836,06
Здравствене установе ван плана мреже - Примар	
Здравствене установе ван плана мреже – секундарна и терцијална здравствена заштита	12.191.375,34
Секундарна и терцијална здравствена заштита	6.535.439.206,68
Услуге установа за специјалну рехабилитацију	157.395.398,81
Услуге Завода за јавно здравље	146.582.126,15
Услуге Завода за трансфузију крви и Института Торлак	34.644.899,42
Стоматолошки факултет Београд – Клиника за максиларнофацијалну хирургију	
Укупно	17.004.533.634,02

Извор: Министарство здравља *Вакцине су исказане за комплетну популацију

Фактурисани трошкови здравствене заштите деце по врстама фактуре (без средстава за имунизацију) 2013.	
Назив врсте трошкова	Фактурисано 2013.
Рецепти	1.997.399.022,80
Помагала	318.033.405,59
Трошкови путовања	99.112.135,00

Вакцине*	468.623.908,08
Примарна здравствена заштита	5.088.481.698,65
Стоматологија	2.562.273.609,41
Стоматолошки факултет Београд	36.277.749,72
Здравствене установе ван плана мреже - Примар	10.929.258,96
Здравствене установе ван плана мреже – секундарна и терцијална здравствена заштита	19.256.834,99
Секундарна и терцијална здравствена заштита	6.943.294.685,52
Услуге установа за специјалну рехабилитацију	185.263.737,40
Услуге Завода за јавно здравље	162.911.338,84
Услуге Завода за трансфузију крви и Института Торлак	46.953.350,54
Стоматолошки факултет Београд – Клиника за максилнофацијалну хирургију	6.498.597,60
Укупно	17.945.309.333,11

Извор: Министарство здравља *Вакцине су исказане за комплетну популацију

Показатељи трошкова за здравствену заштиту	2010.	2011.
Укупни расходи за здравствену заштиту као % БДП	10,4	10,4
Јавни расходи за здравствену заштиту као % БДП	6,4	6,5
Јавни расходи за здравствену заштиту (стандард куповне моћи – PPS)*	4.180.500.886	4.157.531.508
Јавни расходи за здравствену заштиту као % укупних	61,9	61,5
Јавни расходи за здравствену заштиту per capita УС\$	338	387
Јавни расходи за здравствену заштиту per capita (стандард куповне моћи – PPS)*	552	561
Директна плаћања домаћинстава као % приватних расхода за здравствену заштиту	95,5	95,6
Државни расходи за стационарну здравствену заштиту као % јавних расхода за здравствену заштиту	59,4	57,2
Укупни расходи за лекове као % укупних расхода за здравствену заштиту	30,9	31,3
Превенција и услуге јавног здравља као % укупних расхода за здравствену заштиту	6,3	6,3

Извор: Извор: Други национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији,

<http://apps.who.int/NHA/database/standardreport.aspx?ID=Serbia-NationalExpenditureonHealth>.

* Стандард куповне моћи – PPS је израчунат помоћу дефлатора из EUROSTAT database.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics>

A3 (ц) Развој у периоду раног детињства (брига и образовање);

Расходи јавног сектора за образовање обухватају расходе на републичком, покрајинском и локалном нивоу власти за предшколско, основно, средње и високо образовање и расходе који нису алоцирани по нивоима образовања. Према методологији Европске уније, процењени јавни расходи за образовање на нивоу Републике Србије у 2012. години износе 5,27% БДП-а. На основу доступних податка о висини сопствених прихода државних високошколских установа и процене издвајања за школарине на приватним високошколским установама, ниво приватних расхода може се проценити на 1% БДП. Други облици приватних издвајања за образовање (сви трошкови

образовања ученика које директно носе родитељи) не могу се израчунати због непостојања поузданих података. У Републици Србији су 2012. године јавна издвајања у основном образовању по ученику износила 2.449 ЕУР PPS¹⁷ и 2.224 ЕУР PPS у средњем образовању.

Јавни расходи за образовање у Републици Србији, % БДП-а, 2010-2012. година	2010.	2011.	2012.
Предшколско	1,0	1,0	1,1
Основно	2,1	2,1	2,1
Средње	1,0	0,9	1,0
Више и високо	0,8	0,7	0,8
Образовање неklasификовано према нивоима и помоћне услуге у образовању	0,4	0,3	0,4
Укупно	5,2	5,1	5,3

Извор: Други национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији

Од укупних јавних расхода намењених образовању, на републичком нивоу извршава се њихов највећи део, односно 68,4% расхода, на нивоу локалне самоуправе 31,3%, а на нивоу АП Војводине свега 0,3%. Посматрано према нивоу образовања 20,2% укупних расхода за образовање алоцирано је на предшколско образовање, 40,4% на основно образовање, 18,2% на средње образовање и 14,5% високо образовање.

Јавни расходи на образовање према нивоу власти и нивоу образовања, у млрд. динара, 2012. година	Укупно	Предшколско	Основно	Средње	Више и високо	Расходи неklasификован и према нивоу образовања
Република Србија	120,6	0	58,1	27,1	25,3	10,1
Локалне самоуправе	55,3	35,7	13,1	5,0	0,1	1,5
АП Војводина	0,6	0	0,1	0	0,2	0,3
РС, укупно	176,5	35,7	71,2	32,1	25,6	11,9
Структура финансирања различитих нивоа образовања у %						
Република Србија	68,4	0	81,6	84,4	98,8	84,9
Локалне самоуправе	31,3	100	18,4	15,6	0,4	12,6
АП Војводина	0,3	0	0,1	0,0	0,8	2,5
РС - укупно	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Структура расхода различитих нивоа власти у %						
Република Србија	100%	0	48,1	22,4	21,0	8,4
Локалне самоуправе	100%	64,5	23,7	9,0	0,1	2,7
АП Војводина	100%	0	11,9	5,4	28,5	54,2
РС - укупно	100%	20,2	40,4	18,2	14,5	6,8

Извор: Други национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији

¹⁷ Извор: Други национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији (PPS на основу конвертора за БДП за 2010, 2011, 2012)

У складу са Законом о буџетском систему и усвојеним буџетом, Министарство просвете, науке и технолошког развоја (као директни корисник буџета) доноси финансијски план, расподељује средства по програмима и индиректним корисницима (установе предшколског, основног, средњег и високог образовања и ученичког и студентског стандарда), према предлозима њихових финансијских планова и обавештава их о износу средстава која су им одобрена за поједине програме. Поред буџета Републике, делатност предшколског, основног и средњег образовања и васпитања финансира се средствима АП Војводине (материјални трошкови и инвестиције) и локалних самоуправа. Укупна средства Министарства са којима располаже чине и средства из осталих извора прихода, сопствени приходи индиректних корисника, донације од иностраних земаља, донације од међународних организација, донације од осталих нивоа власти, донације организација цивилног друштва и др. **Укупан буџет за 2010. годину износио је 106,9 млрд. динара, за 2014. годину износи 178 млрд. динара.** Издвајања за финансирање образовања и васпитања деце и ученика врши се: а) буџетом планирана средства; б) локалне самоуправе финансирају текуће и инвестиционо одржавање објеката, стручно усавршавање запослених, превоз ученика и запослених у образовним установама и сnose трошкове предшколског васпитања и образовања; в) из предприступних фондова ЕУ је реализован пројекат *ИНПРЕС* који се односи на већу доступност предшколским васпитањем посебно деце из маргинализованих, осетљивих група. У току је ИПА пројекат *Развој људских ресурса*, који се односи на унапређење опремања наставним средствима у износу од 4 милиона евра.

Укупно издвојена средства за школску 2013/2014 годину					
Предшколско васпитање и образовање		Основно образовање			Средње образовање
2.284.845.000		70.830.050.000			33.792.791.000
Основно образовање					
Набавка бесплатних уџбеника од 1. до 4. разреда	Допунска школа у иностранству	Такмичење ученика основних школа	Стручно усавршавање запослених у ОШ	Унапређивање инфраструктуре у ОШ	Подршка за учешће у програмима ЕУ- прва компонента ИПА
731.000.000	148.956.00	12.520.000	168.511.00	1.684.802.00	42.768.000
Средње образовање					
Такмичење ученика средњих школа		Унапређење инфраструктуре у СШ		Рад са талентима и даровитим ученицима	Стручно усавршавање запослених у СШ
18.548.000		691.100.000		15.810.000	63.906.000

Предшколско васпитање и образовање	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Број деце у предшколским становима	153 247	155 526	156 890
Од тога девојчице	74 414	75 485	76 238

Основни индикатори предшколског васпитања и образовања	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Обухват деце старости од 0 до 3 године	13,34%	14,39%	15,85%
Обухват деце старости од 3 године до поласка у школу	52,18%	54,84%	58,08%
Четворогодишњаци у предшколском васпитању и образовању	40,00%	42,20%	45,60%
Обухват деце обавезним ППП (припремни предшколски програм) пред полазак у школу	87,54%	93,16%	92,65%

A3 (д) Образовање (основно, средње), струковно образовање и обука, специјално образовање;

Број редовних основних школа	2010/2011		2011/2012	
Укупно	3 468		3 467	
Матичне	1 113		1 113	
Издвојена одељења	2 355		2 354	
Број ученика у редовним основним школама	свега	ученице	свега	ученице
Укупно	578 978	281 507	572 009	278
Матичне	505 987	246 048	500 476	243
Издвијена одељења	72 991	35 459	71 623	345
Број наставника	50 597		51 064	

A3 (е) Мере за заштиту деце, укључујући спречавање насиља, рад деце, сексуално искоришћавање, програме рехабилитације;

У свим ЦСР уведено је обавезно двадесетчетворочасовно дежурство за случајеве неодложних интервенција за заштиту детета од злостављања и занемаривања, које се спроводе у сарадњи са полицијом и здравственом службом. Направљен је значајан напредак у организацији мреже за заштиту права деце у локалној заједници. Према подацима Републичког завода за социјалну заштиту из 2012. године организовано је 15 различитих услуга намењених деци и младима, за које су локалне самоуправе донеле одлуке о финансирању као и 9 услуга намењених свим групама корисника (деци, одраслим и старим лицима) и које су класификоване као услуге подршке породицама или као услуге подршке жртвама трговине људима или жртвама породичног насиља. У 37 локалних самоуправа у Србији, не постоји ниједна социјална услуга финансирана из њиховог буџета. Услуге у заједници до сада су биле финансиране великим делом и пројектно, донаторским средствима, и обично су се гасиле по завршетку пројекта, јер локалне заједнице нису имале довољно средстава за њихово одрживо финансирање. Новина коју доноси Закон о социјалној заштити јесте подршка финансирању ових услуга из републичког буџета путем наменских трансфера за све општине које се по степену развијености налазе испод републичког просека.

Значајна је улога удружења грађана у формулисању и спровођењу политике помоћи и подршке породици и деци. Организације цивилног друштва су се бавиле проблемима насиља у породици, заштитом деце од злостављања и занемаривања, развојем ванинституционалних облика заштите деце и младих без родитељског старања (Виктимолошко друштво Србије, Центар за права детета, Инцест траума центар, Склониште за жене жртве насиља, итд.). Такође, значајна је и њихова улога у развоју ванинституционалних облика заштите на локалном нивоу који улазе у систем помоћи и подршке породици и деци кроз пружање услуга дневних центара и клубова за инвалидну децу, и децу са сметњама у развоју, особе са инвалидитетом, склоништа за „децу улице“, склоништа за жене и децу жртве трговине људима, склоништа за жене и децу жртве насиља, становање уз подршку деце са сметњама у развоју, промоцију и организовању хранитељства, као и реализацију разних програма подршке одређеним циљним групама деце.

A4(a-e): Државе уговорнице треба да доставе статистичке податке о обуци која је одржана на тему Конвенције за стручна лица која раде са и за децу, укључујући, али не ограничавајући се на:

A4(a): Запослене у судству, укључујући судије и прекршајне судије;

Правосудна академија¹⁸ спроводи обуку за судије, тужиоце, адвокате и полицију. Академија је у складу са законом организовала обуку судија за стицање посебних знања и то за судије који немају потребан сертификат за поступање када је малолетник учинилац или жрта кривичног дела (I и II фаза циклуса обуке), као и обуку за судије који су прошли претходна два циклуса специјалистичке обуке и већ поседују сертификат о завршеној обуци за малолетника-жртву кривичног дела (III фаза циклуса обуке). Поред напред наведених категорија, који према Закону морају да прођу обуку, на семинарима су укључени и социјални радници, специјални педагози из центара за социјални рад који раде са децом у сукобу са законом и запослених у установама система који раде са децом у сукобу са законом као и представници институција који раде са жртвама.

Посебни семинари односе се на обавезе које је Србија преузела потписивањем или припремама за потписивање споразума и конвенција као и на сензибилизацију правосуђа за одређене теме као што су рањиве групе, дискриминација и насиље у породици. Поједине теме семинара: УН Конвенције, стандарди и пракса Комитета, Забрана дискриминације - домаћи и међународни стандарди, семинари из области људских права, семинари за адвокате Адвокатске коморе Србије о малолетницима, Европска Конвенција о људским правима и основним слободама, изучавање и стандарда Европског суда за људска права, Обуке припадника Министарства унутрашњих послова, судија и тужилаца, према Закону о малолетницима, Заштита малолетних лица жртава трговине људима. Практика је да се посебни семинари за одређену годину касније укључе у редовни програм обуке. Академија организује само обуку адвоката који поступају у предметима са малолетним учиниоцима кривичних дела и малолетним жртвама кривичних дела. Према подацима Министарства правде, у периоду од 2006-2013. године одржано је 195 семинара и тренинга, на којима је учествовало укупно 12618 учесника.

У 34 Основна јавна тужилаштва постоје специјализовани носиоци јавнотужилачке функције који поступају у предметима где се јављају малолетне жртве, у 67 јавних тужилаштава тренутно има 637 јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца који имају сертификате за поступање у оваквим предметима Правосудне академије. Сви виши судови имају судије које поступају у предметима који се односе на малолетнике, и то: у припремном поступку према малолетницима 45 судија, у поступку према малолетницима у вези са високо технолошким криминалом малолетника 48 судија, за суђење малолетним учиниоцима прекршаја судови располажу са 429 судија, а Виши прекршајни суд за решавање по жалбама према малолетницима има 24 судије. Сви они су путем обука упознати са одредбама и стандардима заштите Конвенције о правима детета.

A4(b): Запослене у министарству унутрашњих послова;

У МУП-у се реализују и обуке у складу са **Програмом стручног усавршавања полицијских службеника**. Програм садржи велики број тематских јединица које се баве промоцијом и заштитом

¹⁸ http://pars.rs/home/stalna_obuka/maloletnici.html

људских права, укључујући и посебну тематску целину намењену обуци полицијских службеника у области права детета, преступништва малолетника и заштите малолетних лица у кривичном поступку у оквиру које се обрађују теме које се односе на: Конвенцију о правима детета и протоколе, Закључне препоруке Комитета за права детета, примере кршења права малолетника на основу пресуда Европског суда за људска права, Смернице Комитета министара СЕ – правосуђе по мери детета, спровођење Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и других правних прописа, примену полицијских овлашћења према малолетним лицима (Упутство о поступању полицијских службеника према малолетницима и Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања). У Републици Србији тренутно има 1862 полицијска службеника са сертификатима, којима се гарантује да су завршили обуку и стекли посебна знања из области права детета, преступништва малолетника и кривичноправне заштите малолетних лица у складу са чланом 165. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Од 2005. до 2010. године, МУП је у сарадњи са Правосудном академијом уз подршку београдске Канцеларије УНИЦЕФ и удружења грађана Центар за права детета, спровео обуку 1.752 полицијска службеника, а у току 2013. године, након потписивања „Споразума о сарадњи у области обуке и стручног усавршавања полицијских службеника МУП-а за примену Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица“ између МУП-а и Правосудне академије у циљу обезбеђења континуитета обуке полицијских службеника, додатно је обучено 110 нових полазника, на основу средстава обезбеђених из буџета МУП-а.

Обуке у складу са Програмом стручног усавршавања

Р. бр.	Назив обуке	Организатор	Број обучених полицијских службеника по годинама				
			2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
1.	Спровођење Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и других правних прописа	МУП, Правосудна академија, УНИЦЕФ, Центар за права детета	202	1105	-	-	110
2.	Сузбијање трговине људима у Републици Србији	МУП	-	93	-	-	-
3.	Наркотици	МУП	-	77	-	-	-
4.	Забрана мучења, нечовечних или понижавајућих казни или поступака од стране полицијских службеника	МУП	-	300	246	278	215
5.	Рад полиције са маргинализованим, мањинским и социјално рањивим групама	МУП	-	-	-	149	123
6.	Уставна заштита људских и мањинских права	МУП	-	-	-	155	-
7.	Насиље у породици и институционална заштита	МУП	-	193	171	133	285
8.	Полицијско преговарање – преговори као начин решавања конфликтних и кризних ситуација	МУП	-	-	267	-	-
9.	Основни задаци и активности приликом саобраћајних незгода	МУП	-	-	48	69	114

10.	Законске одредбе које регулишу проблематику трговине људима, илегалних миграција и кријумчарење људима	МУП	-	93	-	239	-
-----	--	-----	---	----	---	-----	---

Извор: Министарство унутрашњих послова

Преглед превентивних акција полиције намењене упознавању деце и ученика са садржином Конвенције о правима детета и оперативних акција које се предузимају у циљу спречавања вршења кривичних дела на штету малолетних лица

Централна акција појачане контроле саобраћаја селективног садржаја – Школа

Година	Број школа	Број предавања	Број ученика	Број ангажованих полицијских службеника
2008.	853	1.043	46.095	972
2009.	1.302	1.357	79.138	1.006
2010.	993	1.668	66.331	1.193
2011.	1.045	1.704	64.485	1.182
2012.	1.011	1.665	59.180	1.043
2013.	1.180	991	25.992	1.182
Укупно	6.384	8.428	341.221	6.578

Извор: Министарство унутрашњих послова

У току 2013. години уведене су и две нове теме о безбедном учешћу деце у саобраћају и то: *Мапирање безбедног пута од куће до школе* и *Учешиће родитеља у саобраћају у присуству деце – Родитељ узор понашања детету*. У складу са наведеним темама одржано је 1399 предавања у 485 школа којима је било обухваћено 32905 ученика и 8462 родитеља.

Акција Дрога је нула – живот је један!

Година	Број предавања	Број основних школа	Број ученика основних школа (узраст од 10 до 14 година)
2008.	94	63	10.178
2009.	166	60	9.965
2010.	224	84	14.110
2011.	103	42	5.446
2012.	180	75	9.677
2013.	206	94	13.927
Укупно:	973	418	63.303

Извор: Министарство унутрашњих послова

Година	Број трибина	Број ученика средњих школа (узраст од 15 до 18 година)
2009	7	310
2010	4	310
2011	1	200
2012	6	567

2013	14	2.384
укупно:	32	3.771

Извор: Министарство унутрашњих послова

Акција *Ватрогасац у школи*

Година	Број основних школа и предшколских установа	Број деце и ученика	Број предавача ватрогасаца - спасилаца
2008.	710	37.265	1.604
2009.	595	25.285	1.257
2010.	679	26.061	1.360
2011.	965	30.442	1.611
2012.	734	29.519	1.669
2013.	939	40.013	1.632
Укупно:	4.622	188.585	9.133

Извор: Министарство унутрашњих послова

Полицијски службеници Сектора за ванредне ситуације од 2009. до 2012. године, одржали су четири тренинг кампа (сваке године по један у трајању од седам дана) са циљем унапређења противпожарног образовања и васпитања деце и развијања свести и културе о значају противпожарне заштите. На камповима су учествовала укупно 384 ученика од 14 до 18 година. У оквиру Програма за планирање и реаговање у ванредним ситуацијама Америчке агенције за међународни развој (USAID), организована је обука под називом *Добровољац у заштити од пожара - Ковачица 2009*. Циљ обуке односио се на едукацију деце школског узраста од 14 до 18 година, за заштиту од пожара и реаговање у случају природних и изазваних катастрофа. Током 2010. године, такође уз подршку USAID, спроведена је образовна кампања посвећена безбедности деце у случају пожара. Израђен је постер, посебно посебно дизајниран за ученике основних школа који осликава правилно поступање током пожара. Одштампан је у 5000 примерака и подељен основним школама у Београду - 4200, Зрењанину - 100, Крагујевцу - 170 и Краљеву - 150. У 2012. години, у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији, сачињен је и објављен *Породични приручник о понашању у ванредним ситуацијама*, намењен едукацији свих грађана Републике Србије о основним информацијама корисним за понашање у ванредним ситуацијама.

Акција *Месећ октобар - Месећ борбе против трговине људима*

Година	Број школских часова	Број школа и факултета	Број ученика и студената	Број наставника и професора
2010.	386	359	25.301	2.005
2011.	490	432	27.967	1.049
2012.	455	366	22.706	1.098
2013.	524	403	24.966	1.168
Укупно:	1.855	1.560	100.943	5.320

Извор: Министарство унутрашњих послова

Програм *Школа без насиља - Моја школа, безбедна школа*

Тренутно се спроводи у 251 школи (242 основне и девет средњих). У периоду од 2009. до 2012. године, одржане су четири конференције Мрежа школа без насиља на националном нивоу са циљем анализе превенције и заштите деце од свих видова насиља, јачања капацитета школа за управљање превенцијом насиља у школи и учионици, као и развоја унутрашње и спољашње заштитне мреже у сарадњи са институцијама у локалној заједници. Након евалуације резултата петогодишњег спровођења програма, налази који су јавно публиковани у 2010. години, указују на следеће: у глобалу, већина деце (56%, у неким школама и до 85%) се у школама осећа сигурније захваљујући програму; смањени су тежи облици насиља (највише је смањено физичко насиље), а у млађим разредима има знатно мање свих облика насиља; број ученика који учестало трпе насиље смањено се за 6%, а у неким школама и до 50%; слабије ефекте програм је имао на ученике старијих разреда, велике школе у урбаним срединама (посебно у Београду); значајно је порасла спремност ученика да се у ситуацијама насиља обрате за помоћ наставнику. Од 2012. године, управљање програмом, преузело је Министарство просвете, науке и технолошког развоја (МПНТР).

Пројекат *Безбедно детињство - развој безбедносне културе младих*

У настојању да се унапреди ниво безбедности ученика и школа, МУП и МПНТР сачинили су овај заједнички пројекат који има за циљ да омогући одржив модел информисања ученика о безбедносној култури. Пројекат је дефинисан у оквиру општег и специфичног циља Акционог плана за спровођење Националне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2010. до 2012. године, а уједно представља и операционализацију како активности из Оквирног акционог плана за превенцију насиља у образовно-васпитним установама, који је јануара 2009. године донело МПНТР тако и задатака обухваћених програмом *Школа без насиља*.

Пројекат *Спорт - Школа - Полиција*

Пројекат је реализован у сарадњи са спортским удружењем *Отворена забавна школа фудбала* из Београда, током школске 2012/2013. године у пет градова (Прокупље, Пирот, Параћин, Зајечар и Чока) у укупно 11 основних школа на српском и језицима националних мањина. У различитим информативно - едукативним и спортским активностима учествовало је више од 1.000 ученика шестих и седмих разреда (различите националне припадности - Мађари, Словаци, Бугари и Роми), са још око 1.000 родитеља, 25 полицијских службеника, 10 школских психолога и 10 спортских тренера. Резултати анализе показали су да је спровођење пројекта кроз сарадњу четири сектора: полиције, школа, спортских клубова и локалних самоуправа успешно представио нови начин превенције безбедносних ризика у школама и током адолесцентског доба ученика кроз модел забавног фудбала и бројне радионице за родитеље и ученике. Планиран је наставак пројекта у 2014. години у још 10 градова у Србији.

У складу са **Стратегијом полиције у заједници** од 2012. године уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, спроводе се превентивне активности полиције у којима су циљна група деца и млади. У реализацији наведених активности, полицијске управе су пошле од локалних безбедносних приоритета и проблема и у сарадњи са школама, родитељима, локалним самоуправа и другим локалним друштвеним субјектима у току трајања школске (2012/2013) године, утврдили циљеве, теме и начине спровођења пројекта који су били прилагођени потребама локалних заједница.

Преглед реализованих пројеката: Полицијска управа у Крагујевцу - *За живот без насиља*; Полицијска управа у Смедереву - *Буди навијач, а не хулиган*; Полицијска управа у Пријеполу - *Алкохол није COOL*; Полицијска управа у Крушевцу - *Знањем против е-насиља*; Полицијска управа у Бору - *Безбедна школа*; Полицијска управа у Ваљеву - *Бави се спортом, СТОП насиљу, у здравом духу здрав УБ*; Полицијска управа у Прокупљу - *Безбедно дете - безбедна школа*; Полицијска управа у Крагујевцу - *Дечија олимпијада у Крагујевцу*; Полицијска управа у Зајечару - *Не поздрављај се са животом буди мудар*; Полицијска управа у Зрењанину - *Не насиљу у породици*; Полицијска управа у Краљеву - *Заједно против дроге и насиља*; Полицијска управа у Лесковцу - *СТОП насиљу у школама*; Полицијска управа у Пироту - *Стоп насиљу у школи*; Полицијска управа у Пожаревцу - *Уживај у животу без дроге*; Полицијска управа у Сомбору - *Не одбацуј СВЕ реци НЕ*; Полицијска управа у Ужицу - *Живот нема цену - дрога никад* и Полицијска управа у Чачку - *Стоп насиљу у породици*. У 2014. години, настављен је процес развоја пројеката полиције у заједници кроз нови циклус проблемски оријентисане превенције која је у највећој мери усмерена на остваривање и унапређење безбедносне заштите и безбедносне културе деце и младих у свим безбедносно актуелним областима у којима је присутно насиље над овом популацијом. Акције и програми чији је носилац МУП финансирају се из редовних буџетских средстава.

Програм Школски полицајац

Број ангажованих школских полицајаца у школама по годинама					
Година	Број школских полицајаца	Број школа у којима су ангажовани	Основне	Средње	
2008.	296	542	266	276	
2009.	342	605	300	305	
2010.	344	623	317	306	
2011.	346	628	320	308	
2012.	429	704	382	322	
2013.	365	675	348	327	

Извор: Министарство унутрашњих послова

А4(ц) Наставнике;

А4(д) Запослене у здравству;

Министарство здравља је спровело у партнерству са УНИЦЕФ-ом, средствима које је обезбедио RBILD програм за одржање мира и инклузивни локални развој у 13 општина југа Србије, 10 едукација у домовима здравља. Укупно је сензибилисано 750 здравствених радника у циљу смањења дискриминације Рома. Теме које су обрађиване су: а) Перинатална здравствена заштита; б) Рани развој детета, рано откривање ризика (0-3 године) и појаве насиља; в) Упознавање са Законом о забрани дискриминације; г) Женска права и Конвенција о правима детета; д) Људска права; њ) Историјско и културно наслеђе Рома; е) Вештина комуникације; ж) Улога здравствене медијаторке; и з) Здравствено стање Рома - *Роми комшије, Роми пацијенти*. У оквиру пројекта Министарства здравља *Пружање унапређених услуга на локалном нивоу DILS*, у 42 дома здравља реализоване су активности едукације 488 здравствених радника о потребама рањивих популационих група на основу акредитованих програма од стране Здравственог савета.

A4(e) Социјалне раднице;

Стручни радници и сарадници у области социјалне заштите, почев од 2008. године, стручно се усавршавају похађањем стандардизованих и акредитованих програма обуке.¹⁹ Систем акредитације садржан је и у Закону о социјалној заштити и уско је повезан са процесом добијања лиценце за рад стручним радницима у овој области. Акредитацију програма обуке за запослене у социјалној заштити, преко Одбора за акредитацију, обавља РЗСЗ. У доњој табели наведени су називи програма обука из области социјалне заштите који су намењени и унапређењу положаја деце.

Сви акредитовани програми стручног усавршавања у највећем броју садрже модуле о људским правима, а сви програми намењени унапређењу положаја деце садрже централне теме о остварењу и унапређењу права детета, пре свега права на живот у породици, најбољи интерес детета, право на заштиту од занемаривања, злостављања и експлоатације, право на поштовање мишљења дечака и то позивајући се на принципе и одредбе Конвенције.

ЗАШТИТА ДЕЦЕ И МЛАДИХ	
1.	Родитељи на други начин – програм обуке професионалаца за групни радионичарски рад са потенцијалним усвојитељима
2.	Подстицање просоцијалног и превенција агресивног понашања младих
3.	Програм подршке младима који напуштају заштиту за осамостаљивање и живот у породици
4.	Програм припреме и обуке будућих хранитеља – Сигурним корак до Хранитељства
5.	Прајд – програм за хранитеље и усвојитеље
6.	Подршка развоју животних вештина за социјалну интеграцију младих
7.	Програм ненасилне комуникације и посредовања у сукобима
8.	Чувари осмеха – психолошке радионице за подстицање развоја
9.	Вештине запошљавања – програм подршке младима који напуштају установе социјалне заштите за активно тражење посла, запошљавање и развој каријере
10.	Програм подршке сродничким хранитељским породицама (Х)РАСТ
11.	Заштита детета од злостављања и занемаривања: примена Општег протокола
12.	Очувајмо репродуктивно здравље младих
13.	Оснивање и вођење групе за (само)подршку младима у ризику – клуб за младе По моделу ГРиГ
14.	Договор – како то добро звучи
15.	Умем боље 1 – Превенција агресивног понашања младих
16.	Умем боље 2 – Рад са родитељима младих са агресивним понашањем
17.	Социо-едукативни програм обуке хранитеља за специјализовано хранитељство <i>Да живе са нама а не поред нас</i>
18.	Социо-едукативни програм обуке хранитеља за предак хранитељство <i>Да и ја имам неког</i>
19.	Оснаживање стручних радника у центрима за социјални рад за рад са децом и младима у сукобу са законом
20.	Иницијални тренинг за (телефонске) саветнике

¹⁹ На крају 2012. године у Бази акредитованих програма налазили су се подаци везани за 116 акредитованих програма, 222 аутора, 636 реализација, 6.837 учесника у програмима, 1.542 установе или организације из којих они долазе или које се појављују у улози наручиоца обуке и др. Само у току 2012. године реализовано је 38 акредитованих програма кроз 82 реализације. Укупан број полазника, који су похађали акредитоване програме у 2012. години, износио је 1.404.

21.	Заштита детета од злостављања и занемаривања у установама социјалне заштите: примена посебног протокола
22.	Дневни боравак – могући одговор на потребе деце и младих са поремећајем Понашања
23.	Програм подршке професионалцима у раду са децом и младима са проблемима у понашању
24.	Програм припреме и подршке хранитељским породицама за бригу о бебама/ малој деци
25.	Припрема и подршка хранитељским породицама за прихват детета са Даун Синдромом
26.	Припрема и подршка хранитељској породици за прихват детета са умереном ометеношћу у менталном развоју
27.	Подршка деци и младима у кризним и трауматским ситуацијама – Ургентно Хранитељство
28.	ОПТИМУС за младе – Оптимални програм третмана и интеграције младих у сукобу са заједницом – радионице за младе
29.	Програм терапеутског хранитељства – ванинституционална подршка деци изложеној дуготрајној трауматизацији, занемаривању и злостављању
30.	Процена потреба ради ефикасне подршке – обука за примену модела и батерије инструмената процене потреба деце са сметњама у развоју и њихових породица (ROD)
31.	Хранитељска породица као место опоравка и реинтеграције жртава трговине људима
ПОДРШКА МАРГИНАЛИЗОВАНИМ ГРУПАМА	
1.	Буквар толеранције – едукација и примена
2.	Тренинг запослених у центрима за социјални рад за пружање психо-социјалне подршке људима који живе са ХИВ-ом (ПЛХИВ)
3.	Подршка жртвама трговине људима у систему социјалне заштите – откривање, процена потреба и планирање подршке
4.	Идентификација, помоћ и заштита мушких жртава трговине људима
5.	Центар за социјални рад у заштити жртава трговине људима
6.	Моћ промене – како основати и водити групе подршке и самопомоћи за жене које су преживеле насиље у породици
7.	Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама насиља
8.	Смернице за рад са сексуалним мањинама у систему социјалне заштите
ЗАШТИТА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	
1.	Енигматски свет чула – програм едукације усмерен на освешћивање значаја Сензора у процесу опажања, учења и емотивног развоја
2.	Програм обуке кадрова за рад и отварање дневних боравака за особе са сметњама у развоју
3.	Водич за практичан рад с особама са аутизмом
4.	Становање уз подршку – програм обуке особља службе подршке
5.	Свеобухватни приступ и методе за оптимализацију потенцијала код деце са развојним поремећајима
6.	Школа животних вештина – програм обуке професионалаца за процену и припрему особа са сметњама у развоју за што самосталнији живот у најмање рестриктивном окружењу
7.	Обука за покретање и развој сервиса персоналних асистената за рад са особама са менталном ометеношћу
8.	Хипорехабилитација
9.	Примена монтезори методе у раду са особама са инвалидитетом
10.	Рана психосоцијална стимулација деце са сметњама у развоју
11.	Програм основне обуке за рад са децом и особама са сметњама у развоју

12.	Радно ангажовање ментално недовољно развијених особа на отвореном тржишту
13.	Примена информационе технологије (ИТ) у раду са особама са интелектуалном ометеношћу
14.	Успостављање одрживе услуге и програм рада дневног боравка за децу и младе Са сметњама у развоју
15.	Основни пакет обуке за персоналног асистента за особе са телесним Инвалидитетом
16.	Основни пакет обуке за рад на СОС телефону са женама са инвалидитетом које имају искуство насиља
17.	Обука професионалаца за процену и планирање подршке у удружењима за помоћ ментално недовољно развијеним особама
18.	Обука неговатељица за рад са децом са сметњама у развоју
19.	Пружање услуге становање уз подршку за особе са инвалидитетом
20.	Покретање услуге Предах за децу са сметњама у развоју и њихове породице
21.	Покретање услуге помоћ у кући за децу са сметњама у развоју и њихове породице
22.	Програм основне обуке за израду плана мапирања и изласка на терен у циљу идентификације најискљученије деце са сметњама у развоју
23.	Сервисни центар за подршку особама са инвалидитетом у локалној заједници – Базична обука
24.	Модел подршке особама са аутизмом
25.	Коришћење асистивне технологије у социјалној заштити
ПОДРШКА ПОРОДИЦИ	
1.	Социо-едукативни програм за породицу – школа за родитеље
2.	Подршка породицама са високим психосоцијалним ризиком системским Приступом
3.	Развијање васпитних компетенција родитеља
4.	Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама родно заснованог насиља
5.	Системски приступ породици са ментално оболелим чланом, у систему социјалне заштите
6.	Системски, интервентни програм за заустављање насиља у породици
7.	Насиље у породици и систем интервенисања
8.	Сигурна кућа – рад у центру за помоћ жртвама насиља у породици
9.	Медијација у породичним споровима
10.	ОПТИМУС ЗА ПОРОДИЦЕ – Оптимални програм третмана и интеграције младих у сукобу са заједницом – посете породицама
11.	ОПТИМУС за родитеље – Оптимални програм третмана и интеграције младих у сукобу са заједницом – радионице за родитеље
12.	Насиље у породици и институционална заштита
13.	Организовање конференције случаја за заштиту од насиља у породици
14.	Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици
15.	Рад са жртвама насиља у породици у центру за социјални рад
16.	Рад са насилницима у центру за социјални рад
17.	Покретање судских поступака од стране органа старатељства
18.	Превладавање професионалног стреса
19.	Превентивни програм за унапређивање партнерских односа
20.	На породицу усмерена подршка – сарадња са породицама деце са сметњама у Развоју
21.	Обука професионалаца/ки за третман починилаца насиља у партнерским Односима
22.	Развој вештина и знања у области палијативног збрињавања у систему

	социјалне заштите
23.	Програм обуке за иницијаторе породичне конференције
ПОДРШКА ПОРОДИЦИ	
1.	Социо-едукативни програм за породицу – школа за родитеље
2.	Подршка породицама са високим психосоцијалним ризиком системским Приступом
3.	Развијање васпитних компетенција родитеља
4.	Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама родно заснованог насиља
5.	Системски приступ породици са ментално оболелим чланом, у систему социјалне заштите
6.	Системски, интервентни програм за заустављање насиља у породици
7.	Насиље у породици и систем интервенисања
8.	Сигурна кућа – рад у центру за помоћ жртвама насиља у породици
9.	Медијација у породичним споровима
10.	ОПТИМУС ЗА ПОРОДИЦЕ – Оптимални програм третмана и интеграције младих у сукобу са заједницом – посете породицама
11.	ОПТИМУС за родитеље – Оптимални програм третмана и интеграције младих у сукобу са заједницом – радионице за родитеље
12.	Насиље у породици и институционална заштита
13.	Организовање конференције случаја за заштиту од насиља у породици
14.	Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици
15.	Рад са жртвама насиља у породици у центру за социјални рад
16.	Рад са насилницима у центру за социјални рад
17.	Покретање судских поступака од стране органа старатељства
18.	Превладавање професионалног стреса
19.	Превентивни програм за унапређивање партнерских односа
20.	На породицу усмерена подршка – сарадња са породицама деце са сметњама у Развоју
21.	Обука професионалаца/ки за третман починилаца насиља у партнерским Односима
22.	Развој вештина и знања у области палијативног збрињавања у систему социјалне заштите
23.	Програм обуке за иницијаторе породичне конференције

Служба за управљање кадровима (СУК) припрема за Владу предлог програма општег стручног усавршавања државних службеника и организује стручно усавршавање сагласно усвојеном програму. До сада је усвојено осам годишњих програма општег стручног усавршавања који су се на различите начине бавили облашћу људских права. Програмима за 2008. и 2009. годину планирана је и реализована обука *Људска и мањинска права и слободе*; 2010. године, *Једнаке могућности за све*, планиран је и реализован он-лајн курс *Социјално укључивање и смањење сиромаштва: Приближавање социјалном процесу ЕУ*; 2011. и 2012. године, укључена је посебна тематска област *Заштита људских права и тајности података*. У оквиру Програма за 2013. годину реализоване су следеће обуке: *Сарадња независних државних тела и органа државне управе у заштити људских права*; *Заштита од дискриминације*; *Родна равноправност*; *Заштита података о личности*; *Заштита тајних података*; *Заштита људских права и Заштитник грађана*. *Механизми за праћење основних међународних уговора о људским правима* (обука је планирана и остварена и 2014. године са посебним освртом на Конвенцију о правима детета).

У оквиру ИПА 2011 пројекта *Спровођење антидискриминационих политика* **Канцеларија за људска и мањинска права** је заједно са Службом за управљање кадровима (СУК), организовала обуку *Механизми за праћење примене основних међународних уговора о људским правима* 4. јуна 2013. године за 26 државних службеника из ресорних министарстава, других државних органа и за запослене у Канцеларији. Обука је уврштена у редовни програм СУК. Конференција о унапређењу извештавања надзорним телима Уједињених нација о примени међународних уговора о људским правима одржана је 11-12. јуна 2013. године у Београду, за 35 државних службеника из ресорних министарстава, других државних органа, 10 представника организација цивилног друштва и запослене у Канцеларији. Ове две обуке су повезане јер је сврха прве била подизање нивоа свести код функционера, а друга се односила на важност извештаја. У сарадњи са Правосудном академијом, 22- 23. јуна 2013. године одржана је обука за 10 судија и тужилаца предавача у Правосудној академији у циљу стицања знања о примени уведеног института злочина из мржње у пракси. На обуци је представљен и приручник који је у оквиру пројекта израђен, а ова тема ће бити уврштена у редовни програм обуке Правосудне академије за судије и тужиоце из целе Србије. У сарадњи са службом Повереника за заштиту равноправности и МУП спроведена је обука о улози полиције у борби против дискриминације, која је одржана у јуну 2013. године и на којој су учествовали начелници и заменици начелника из 160 полицијских управа широм Србије, као и виши функционери полиције. Радионица *Употреба индикатора за спровођење и процену стања људских права* одржана је у сарадњи са Канцеларијом високог комесара за људска права УН. Основни циљ ове радионице је упознавање релевантних националних актера са оквиром за израду и употребу индикатора за људска права развијеним од стране Канцеларије високог комесара за људска права УН. Водич за мерење и примену *Индикатори људских права* преведен је на српски језик и представљен је по први пут учесницима радионице. Спроведен је јавни конкурс за пројекте удружења ради унапређења и заштите људских права у Републици Србији за програм *Календар људских права 2012*. Реч је о програму који подразумева да сваки месец у години буде посвећен, односно обележен низом активности које ће допринети унапређењу положаја одређене групе/мањине, промоцији вредности и начела неутуђивости основних људских права. Избор области/теме прати међународне празнике Уједињених нација, као и друге празнике који се обележавају на међународном нивоу. Ради остварења постављеног циља, уз подршку Канцеларије УН за људска права и Мисије ОЕБС-а у Републици Србији, тадашње Министарство за људска и мањинска права је током 2008/2009. године за представнике ресорних државних органа и релевантних невладиних организација, организовало три округла стола на тему извештавања, основног механизма надзора који примењују уговорна тела Уједињених нација у вези са поштовањем међународних уговора у области људских права у државама чланицама, као и на тему положаја и улоге бораца за људска права у Републици Србији. У мају 2009. године организована је и Конференција о извештавању према уговорним телима Уједињених нација чију су окосницу чиниле усаглашене смернице за извештавање по међународним уговорима о људским правима.

Одбор за права детета Народне Скупштине²⁰, као механизам законодавне власти за унапређење права детета успостављено је марта 2009. године као Радна група за права детета Народне

²⁰ “Службени гласник РС“ бр. 20/12“

<http://www.parlament.gov.rs/aktivnosti/narodna-skupstina/radna-tela/odbori.-pododbori.-radne-grupe.1672.html>

Скупштине Републике Србије. Радна група је институционализована половином 2010. године²¹, када је усвојен нови Пословник о раду Народне Скупштине и прерасла је у пуноправни самостални Одбор за права детета 2012. године. На овај начин је институционално потврђена одређеност Скупштине за питања права детета и омогућено да се деца нађу у фокусу реформских процеса у Србији. Ово је вишестраначко тело јединствено у региону Југоисточне Европе, а његов значај препознају и релевантна национална и међународна тела. Вишестраначки састав и активно ангажовање чланова Одбора показују снажну одређеност Скупштине за питања дечјих права. Председник Одбора је председник Народне скупштине. Поред председника Народне скупштине, Одбор чине и потпредседници Народне скупштине, представници посланичких група и председник Одбора за рад, социјална питања, друштвену укљученост и смањење сиромаштва. Чланом 67. Пословника дефинисано је да Одбор за права детета, као посебно стално радно тело, разматра предлоге закона с аспекта заштите права детета; прати спровођење и примену закона и других аката који уређују положај и заштиту права детета; **врши проверу усклађивања националног законодавства с међународним стандардима права детета**; сарађује са националним и међународним институцијама и телима, као и локалним органима власти; иницира измене и допуне прописа и предлаже доношење одређених аката и предузимање мера заштите права детета; промовише права детета; разматра и друга питања од значаја за права детета. Раду одбора присуствују и представници релевантних министарстава, независних органа за заштиту људских права и организација цивилног друштва, као и стручњаци ради подношења извештаја и /или предлагања појединих закона од значаја за децу, размене информација, представљања примера добре праксе или указивања на проблеме у одређеним областима, као и представници међународне заједнице. Посебан допринос представља укључивање деце у различите активности, појединим састанцима Одбора присуствовала су и деца (нпр. деца која су укључена у тимове Локалних планова акције за децу у својим општинама и у програм „Школа без насиља“) . Од 2009. године (као Радна група за права детета) па до данас (као Одбор за права детета) ово скупштинско тело одржало је бројна јавна слушања која су се односила на остваривање и унапређење права детета у Републици Србији која основ имају у одредбама Конвенције.

Према **Извештају о остваривању права детета у Републици Србији из угла деце и младих**²², 52,1% деце и младих нема став о људским правима, што указује да постојећи програми едукације о овој теми нису још увек дали жељене резултате и да их нема довољно. Последица тога је да половина деце и младих у Србији не зна шта да мисли о људским правима. С тога деца и млади препоручују да је неопходно организовати упознавање њихових вршњака с основним појмовима из области људских права, и то кроз едукативне програме који би били обавезан део школског програма и који би им се обрађали генерацијски блиским језиком. Из угла деце и младих 25,7% деце и младих подржавају идеју етнички чисте државе. Узимајући у обзир овај податак деца и млади препоручују да у школама и у медијима треба увести више интеркултуралних садржаја, како би се повећало познавање других националности које живе у Србији, али на приступачан, савремен и атрактиван начин. Такође, према подацима из извештаја дечаци су генерално изразито

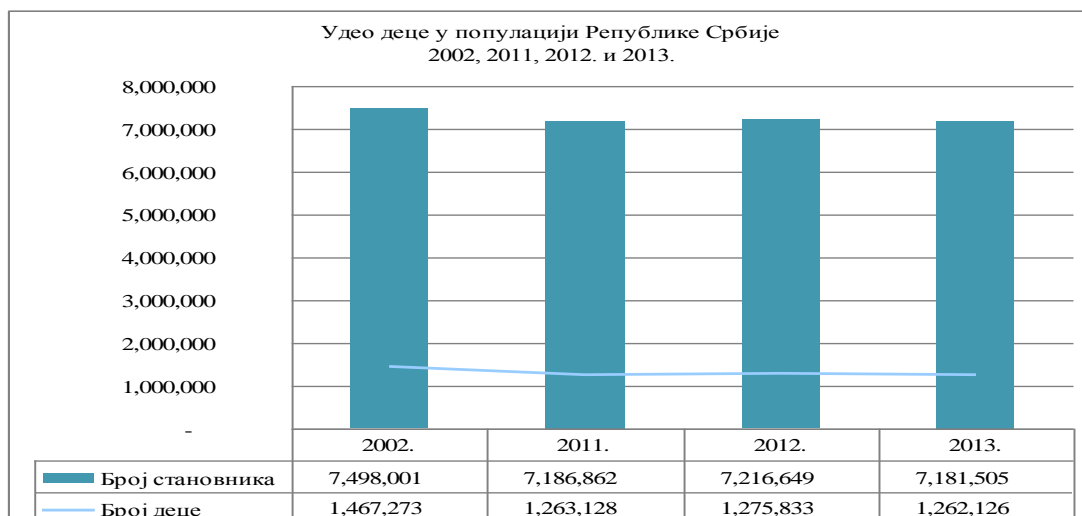
²¹ "Службени гласник РС", бр. 52/10"

²² Прилог је припремљен на основу Извештаја о остваривању права детета у Републици Србији из угла деце и младих, који су припремиле три групе деце и младих (Дечји информативно-културни сервис ДХ, група деце и младих при Центру за права детета из Београда, млади активисти програма Друштва за развој деце и младих - Отвореног клуба из Ниша, млади чланови и чланице омладинског клуба при Ужичком центру за права детета из Ужица. Извештај је припремљен на основу резултата истраживања спроведеног током 2012. године. Истраживање је спроведено у 10 места Београд, Ниш, Ужице, Нови Сад, Зрењанин, Врбас, Лозница, Зајечар, Краљево и Пријепоље. Испитаници су били деца и млади оба пола, од 12 до навршених 18 година старости. Укупан број испитаника био је 1358, од чега је 660 испитаника (48,6%) било мушког пола, 693 женског (51%), док је за 5 испитаника пол непознат. Просечан узраст испитаника био је 15 година

нетолерантнији од девојчица по многим питањима и ставовима, тако је скоро половина дечака веома непријатељски настројена према особама другачије сексулане оријентације.

Б. Дефиниција детета (члан 1.)

Б5. Број и однос деце испод 18 година живота која живе у држави уговорници и број деце у браку, која су разврстана по годинама и другим релевантним критеријумима (урбано/рурално, етничка припадност и мањинске групе);

Извор: Деца у систему социјалне заштите, Републички завод за социјалну заштиту

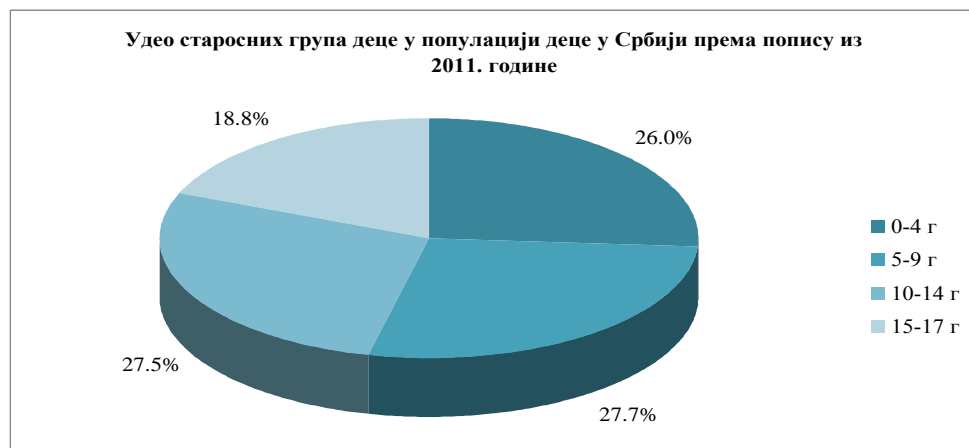
Према резултатима Пописа 2011.године, деца тј. лица стара 0-17 година чине 17,6% (1 263 128) од укупног броја становника Републике Србије (7 186 862). У односу на 2002. годину број деце смањен је за 13,9%.

Деца према старости и полу, Попис 2011.			
	Деца		
	Укупно	Мушко	Женско
Република Србија	1263128	650052	613076
0	64400	33258	31142
1	65445	33556	31889
2	66807	34562	32245
3	65661	33883	31778
4	65942	33909	32033
5	67872	34841	33031
6	69769	35633	34136
7	70553	36296	34257
8	71035	36617	34418
9	70925	36334	34591
10	71000	36510	34490
11	65383	33549	31834
12	68213	35323	32890
13	69490	35649	33841

14	72783	37388	35395
15	77694	39985	37709
16	79867	41363	38504
17	80289	41396	38893

Извор: Попис 2011.

Полну структуру деце карактерише нешто веће учешће дечака (51,5%), него девојчица (48,5%).

Извор: Деца у систему социјалне заштите, Републички завод за социјалну заштиту

У старосној структури доминирају деца узраста од 5 до 9 година, а најмањи је број деце средњошколског узраста, тј. деце узраста 15 – 17 година. Удео деце основношколског узраста у популацији деце је највећи и износи 55,2%, док је најмањи удео деце од 15-17 година са 18,8%.

Укупан број и удео деце у Републици Србије по областима, Попис 2011.		
	Укупно	% у укупном становништву
Република Србија	1263128	17.6
Рашка област	71083	23
Пчињска област	31239	19.6
Подунавска област	36800	18.5
Јужнобачка област	113511	18.4
Топличка област	16770	18.3
Јабланичка област	39416	18.2
Златиборска област	51340	17.9
Мачванска област	53452	17.9
Јужнобанатска област	52379	17.8
Севернобачка област	32889	17.6
Средњобанатска област	32853	17.5
Севернобанатска област	25652	17.4
Сремска област	54143	17.3
Браничевска област	31444	17.1
Шумадијска област	50145	17.1
Београдска област	282657	17.0
Поморавска област	36226	16.9
Расинска област	40790	16.9
Нишавска област	63378	16.8

Моравичка област	35677	16.8
Колубарска област	29194	16.7
Западнобачка област	31021	16.5
Борска област	19779	15.8
Пиротска област	14046	15.2
Зајечарска област	17244	14.4

Извор: Попис 2011.

Посматрано према регионима, највећи удео деце је у Региону Шумадије и Западне Србије (18,1%), следи Регион Војводине (17,7%), Регион Јужне и Источне Србије (17,3%), и Београдски регион (17%). Међу областима, са највећим уделом деце од 23% издваја се Рашка област (у општинама Нови Пазар и Тутин, у периоду 2002-2011, просечна стопа природног прираштаја је изнад 10%), а најмање учешће деце је у Зајечарској области (14,4%).

Становништво старо 15-17 година према законском брачном статусу, старости и полу у Републици Србији, Попис 2011.	
Република Србија	
Укупно	237850
Мушко-свега	122744
Неожењен	122500
Ожењен	138
Удовац	6
Разведен	12
Непознато	88
Женско-свега	115106
Неудата	114368
Удата	599
Удовица	4
Разведена	19
Непознато	116

Извор: Попис 2011., Републички завод за статистику

Рано ступање у брак, МICS 2014.				
МICS индикатор	Индикатор	Опис	Р. Србија	Р. Србија – ромска насеља
8,4	Брак пре 15, године	Процент жена старости 15-49 година које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре навршене 15, године	0,8	16,9
8,5	Брак пре 18, године	Процент жена старости 20-49 година које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре навршене 18,	6,8	57,0

		године		
8,6	Жене старости од 15-19 година које су тренутно удате или су у ванбрачној заједници	Процент жена старости од 15-19 година које су тренутно удате или су у ванбрачној заједници	3,5	42,7
8,8a	Разлика у годинама између супружника	Процент жена које су тренутно удате или су у ванбрачној заједници чији је супруг 10 или више година старији: а) за жене старости 15-19 година	(9,1)*	6,3

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

*Подаци су базирани на малом броју случајева (25-49 непондерисаних случајева)

Према MICS 5 и даље је висока стопа девојчица из ромских насеља која рано ступају у брак, што ограничава њихове животне изворе. Чак 17% ових девојчица су се удале пре навршене 15-те године живота, а 57% је ступило у брак пре навршене 18-те године. Међу њима 38% адолесценткиња је родило бар једно дете пре пунолества, што представља додатни изазов за њихово здравље и образовање.

Деца према националној припадности ²³ , Попис 2011.		
Националност	Деца	
	Укупно	% у оквиру етничке заједнице
Срби	1015382	17.0
Албанци*	1162	20.0
Бошњаци	41943	28.9
Бугари	1875	10.1
Буњевци	1919	11.5
Власи	3990	11.3
Горанци	1835	23.6
Југословени	1228	5.3
Мађари	37442	14.7
Македонци	1455	6.4
Муслимани	4824	21.6
Немци	368	9.1
Роми	55834	37.8
Румуни	4489	15.3
Руси	307	9.5
Русини	2100	14.7
Словаци	8143	15.4
Словенци	219	5.4
Украјинци	633	12.9
Хрвати	5318	9.2
Црногорци	4872	12.6

Извор: Попис 2011.

²³ Дати су подаци за етничке заједнице које имају више од 2000 припадника.

* У општинама Прешево и Бујановац забележен је смањен обухват јединица пописа услед бојкота Пописа од стране већине припадника албанске националне мањине.

Становништво према статусу инвалидитета, старости до 19 година и полу, Попис 2011.									
	Укупно			Особе с инвалидитетом			Особе без инвалидитета		
	свега	мушко	женско	свега	мушко	женско	свега	мушко	Женско
Република Србија	7186862	3499176	3687686	571780	238940	332840	6495600	3197703	3297897
Испод 15	1025278	527308	497970	6924	4040	2884	999448	513564	485884
15-19	401994	206968	195026	3928	2305	1623	392967	201885	191082

Извор: Републички завод за статистику

Особе с инвалидитетом према врсти проблема, старости до 19 година и полу, Попис 2011.							
	Проблеми са						
	видом	слухом	ходом/ пењањем уз степенице	памћењем/ концентрацијом	самосталношћу	Комуникацијом	
Република Србија	239454	144648	340029	96032	88188	58202	
Испод 15	2496	1102	2255	2127	2342	2835	
15-19	1353	595	1224	1233	1177	1425	

Извор: Републички завод за статистику

Ц. Општи принципи (чланови 2.,3.,6. и 12.)

Ц 1. Право на живот, опстанак и развој (члан 6.)

Ц1(б): Смрт лица млађих од 18. година;

Умрли (испод 18. година) према полу, 2008-2013.							
Умрли	Пол	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
		Укупно	729	777	728	653	622
	Мушки	422	451	421	362	354	370
	Женски	307	326	307	291	268	253
Умрли на 100000 становника	Укупно	52.7	56.8	53.9	48.9	49.0	49.7
	Мушки	59.4	64.2	60.6	52.7	54.3	57.4
	Женски	45.6	49.0	46.7	44.9	43.4	41.6

Извор: Витална статистика, Републички завод за статистику

Према резултатима УНИЦЕФ-а из 2010. године здравствени показатељи указују на највишу **стоу смртности** одојчади и деце до 5 година старости у Европи на подручју **АП Косово и Митохонја** као и значајан степен закржљалости, подхрањеност и неухрањеност мале деце.

Ц1(б)а: Смрт лица млађих од 18 година као резултат вансудских, преких и произвољних погубљења;

Ц1(б)б: Као резултат смртне казне;

Према члану 24. Устава Републике Србије, људски живот је неприкосновен, у Републици Србији нема смртне казне.

Ц1(б)ц: Услед болести, укључујући ХИВ/АИДС, маларију, туберкулозу, дечју парализу, хепатитис и инфекције дисајних путева;

Број умрле деце услед одређених врста болести 2009-2013.						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Туберкулоза (А15-А19)	-	-	1	-	-	-
Хепатитис (В15-В19)	-	-	-	1	-	-
ХИВ/Сида (В20-В24)	-	1	-	1	-	-
Маларија (В50-В54)	-	-	-	-	-	-
Дечја церебрална парализа (G80)	5	6	13	11	9	8
Болести дисајних органа (J00-J99)	29	36	26	26	17	20

Извор: Витална статистика, Републички завод за статистику

Ц1(б)д: Као резултат саобраћајних и других незгода;

Деца која су умрла услед саобраћајних незгода према полу 2008-2013.							
	Пол	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Умрли	Укупно	36	49	33	43	34	22
	Мушки	22	34	25	24	26	13
	Женски	14	15	8	19	8	9
Умрли на 100000 становника	Укупно	2.6	3.6	2.4	3.2	2.7	1.8
	Мушки	3.1	4.8	3.6	3.5	4.0	2.0
	Женски	2.1	2.3	1.2	2.9	1.3	1.5

Извор: Витална статистика, Републички завод за статистику

Закон о безбедности саобраћаја на путевима садржи посебне мере заштите деце, предвиђа строже кажњавање учиниоца прекршаја у одређеним ситуацијама уколико се у време извршења прекршаја у возилу учиниоца прекршаја налази дете старости до 12 година, у моторном возилу на предњем седишту не сме да се превози дете млађе од 12 година, дете до три године превози се у безбедносном седишту односно корпи, осим у возилима за јавни превоз путника, одређује и посебна зона - зона школе, део пута или улице која се налази у непосредној близини школе, обележена одговарајућом саобраћајном сиганлизацијом. Брзина кретања возила у зони школе у насељу је ограничена. Према наведеном закону, малолетно лице може са навршених 15 година живота добити возачку дозволу категорије „М“ (за управљање мотокултиватором), са навршених 16 година, возачку дозволу за категорију „Ф“ (за управљање трактором и радном машином), затим за категорије „АМ“ (за управљање мопедима, лаким трициклима и лаким четвороциклима) и „А1“ (за управљање мотоциклима радне запремине до 125cm³ и тешким трициклима чија маса није већа од 15KW) а са 17 година живота може добити пробну возачку дозволу „Б“ категорије (путничка возила) са роком важења од једне године коју може користити само на територији РС. У складу са одредбама Закона о безбедности саобраћаја на путевима, сачињен је и предлог Правилника о школским саобраћајним патролама и саобраћајним патролама грађана. Основне активности саобраћајне полиције у заштити безбедности деце у саобраћају обухватају редовну контролу саобраћаја, контролу и регулисање саобраћаја у зонама школа и информативно едукативне активности деце и њихових родитеља или старатеља. Закон прописује обавезан наставни план и програм у предшколским установама, основним и средњим школама који се односи на безбедност деце и ученика у саобраћају. Стицање знања о безбедном учествовању у саобраћају омогућено је ученицима у оквиру наставних предмета Свет око нас (1.разред), Природа и друштво (2. до 4. разреда) и Техничко и информатичко образовање (од 5. до 8. разреда). МУП заједно са министарством просвете реализује предавања на тему: „Безбедно учешће деце у саобраћају“ у

оквиру програма *Безбедно детињство-развој безбедносне културе младих* и *Централне акције појачане контроле саобраћаја селективног садржаја – Школа*, којим су обухваћени ученици од првог до петог разреда у свим основним школама у Србији, при чему је почетком сваке школске године посебна пажња посвећена безбедносној заштити ученика који полазе у први разред основне школе у смислу предузимања појачане контроле саобраћаја у зонама основних школа. Такође, спроводе се и акције локалног карактера *Мапирање безбедног пута од куће до школе* и *Учешиће родитеља у саобраћају у присуству деце – Родитељ узор понашања детету* и *Бачке екскурзије*.

Ц1(б)е: Као резултат кривичних дела и других облика насиља;

Деца која су умрла насилном смрћу, према пореклу насилне смрти и полу 2008-2013.							
Порекло насилне смрти	Пол	Број умрлих					
		2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Укупно	Укупно	99	105	91	102	83	71
	М	71	76	64	67	65	43
	Ж	28	29	27	35	18	28
Умрли на 100.000 становника	Укупно	7.2	7.7	6.7	7.6	6.5	5.7
	М	10.0	10.8	9.2	9.8	10.0	6.7
	Ж	4.2	4.4	4.1	5.4	2.9	4.6
Несрећни случај	Укупно	78	84	72	79	66	53
	М	56	63	54	52	52	34
	Ж	22	21	18	27	14	19
Умрли на 100.000 становника	Укупно	5.6	6.1	5.3	5.9	5.2	4.2
	М	7.9	9.0	7.8	7.6	8.0	5.3
	Ж	3.3	3.2	2.7	4.2	2.3	3.1
Самоубиство	Укупно	9	6	6	6	5	3
	М	4	4	4	3	4	3
	Ж	5	2	2	3	1	-
Умрли на 100.000 становника	Укупно	0.7	0.4	0.4	0.4	0.4	0.2
	М	0.6	0.6	0.6	0.4	0.6	0.5
	Ж	0.7	0.3	0.3	0.5	0.2	-
Убиство	Укупно	7	7	6	6	3	11
	М	6	4	3	5	2	4
	Ж	1	3	3	1	1	7
Умрли на 100.000 становника	Укупно	0.5	0.5	0.4	0.4	0.2	0.9
	М	0.8	0.6	0.4	0.7	0.3	0.6
	Ж	0.1	0.5	0.5	0.2	0.2	1.2
Остало	Укупно	5	8	7	11	9	4
	М	5	5	3	7	7	2
	Ж	-	3	4	4	2	2
Умрли на 100.000 становника	Укупно	0.4	0.6	0.5	0.8	0.7	0.3
	М	0.7	0.7	0.4	1.0	1.1	0.3
	Ж	-	0.5	0.6	0.6	0.3	0.3

Извор: Витална статистика, Републички завод за статистику

Насилна смрт као последица несрећног случаја (све врсте саобраћајних удеса, падови, утапања, несреће са ватром, оружјем итд.), самоубиства и осталог (насилне смрти неутврђеног порекла, законске интервенције и ратне операције, компликације медицинског и хируршког лечења).

У **Кривичном законнику**, прописана је група кривичних дела против живота и тела којима се штити право сваког па и малолетног лица на живот, опстанак и развој. Међу овим делима посебно су значајна: обично убиство и различити видови квалификованог убиства, убиство детета при порођају, лишење живота из самилости, нехатно лишење живота, навођење на самоубиство и помагање у самоубиству, недозвољени прекид трудноће, тешка и лака телесна повреда, учествовање у тучи, угрожавање опасним оруђем при тучи и свађи, излагање опасности, напуштање немоћног лица и непружање помоћи - квалификовани облици овог кривичног дела постоје ако је учињено према малолетнику или детету. У групе кривичног дела којима се може угрозити живот спадају и дела против здравља људи (кривична дела у вези злоупотреба дрога, преношње инфекција ХИВ вирусом и др.) и дела против безбедности јавног саобраћаја.

Ц1(б)ф: Као резултат самоубиства;

Број самоубиства у Републици Србији 2010-2013, према старосним групама и полу деце						
Старосне групе		2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
5-9	М	-	-	-	-	-
	Ж	-	-	1	-	-
10-14	М	1	-	1	1	1
	Ж	-	-	-	-	-
15-19	М	11	8	5	9	10
	Ж	4	2	3	1	-
Укупно		16	10	10	11	11

Извор: Републички завод за статистику

Ц2. Поштовање мишљења детета (члан 12.)

Према **Извештају о остваривању права детета у Републици Србији из угла деце и младих** партипација деце и младих је слабо присутна на нивоу локалне заједнице, тако се 67,9% деце и младих изјаснило да их нико до сада није питао за мишљење о важним питањима за живот у њиховим градовима и општинама. Такође, само 18,3% деце и младих је заинтересовано да се њихово мишљење узме у обзир на нивоу локалне заједнице, а 13,3% на републичком нивоу. Оно што у извесној мери охрабрује је увођење одређених облика консултација са децом и младима и прикупљања њиховог мишљења у виду анкета, упитника и фокус група. Међутим, забрињава чињеница да се 21,6% деце и младих изјаснило да им није посебно важно да се њихово мишљење уважи у школи. С друге стране, деца и млади нису довољно укључени у доношење одлука у школи, па се теко преко 60% деце и младих изјаснило да их у школи питају за мишљење врло ретко или никада. Забрињава и податак да је само 36,7% чланова ученичких парламената заинтересовано за партипацију у школи. Врло охрабрујућ податак је да се 54,1% деце и младих изјаснило да их приликом доношења одлука у породици, увек питају за мишљење, а њих 29,5% каже да их родитељи/старатељи консултују често. Ради унапређења партипације, деца и млади препоручују да је неопходна едукација деце од најранијих узраста, почев од вртића, о правима која имају, али и

о томе како да користе права и како да изразе своје мишљење, подизање свести о важности права на партиципацију, едукације родитеља, запослених у школама и шире јавности о значају права детета на партиципацију, као и мониторинг власти у погледу отворености за партиципацију деце и младих. Стварање охрабрујуће и прихватајуће климе у школи, која ће ученичком парламенту стварно омогућити да кроз њега деца остваре своје право на партиципацију, препорука је на коју су указала деца и млади.

Ц2(7)а: Подаци о броју дечјих и омладинских организација и удружења и броју чланова које заступају;

У складу са Законом о младима, донет је **Правилник о начину и садржају вођења Јединствене евиденције удружења младих, удружења за младе и њихових савеза и Правилник о финансирању и суфинансирању програма и пројеката од јавног интереса у областима омладинског сектора**. Правилник о Јединственој евиденцији донет је ради организованог и системског праћења стања у областима омладинског сектора и праћења спровођења омладинске политике као и финансирање програма и пројеката од јавног интереса у областима омладинског сектора. На овај начин се ближе уређује садржина и начин вођења Јединствене евиденције удружења младих, удружења за младе и њихових савеза од стране Министарства омладине и спорта. Број спортских организација које се баве децом :

1. Национални грански савези – Од 90 гранских спортских савеза, 60 у својим програмским активностима реализују програме спорта деце (рад са перспективним селекцијама).
2. Спортски клубови – 10 000 спортских клубова је активно у целокупном националном спорту, од којих приближно 6000 реализује програмске активности са млађим узрасним категоријама (децом).
3. Спортски кампови – организације у спорту које су регистроване као привредна друштва – 15 регистрованих организација.
4. Школице спорта – спортске организације које реализују програме из области спорта, деце предшколског узраста.

Ц2(7)б: Школа са независним саветима ученика;

Ц2(7)ц: Деце која су саслушана у оквиру судских и управних спорова, укључујући податке о њиховим годинама;

Д. Грађанска права и слободе (чланови 7., 8., 13-17., 28., став 2., 37. (а) и 39.)

Д 1. Регистровање рођења (члан 7.)

Упис у матичне књиге уређен је **Законом о матичним књигама** и подзаконским прописима донетим на основу тог закона, којима је посебно унапређено остваривање права на упис у матичну књигу рођених без обзира да ли се ради о детету чији су родитељи познати, детету чији су родитељи непознати, детету без родитељског старања или усвојеном детету, као и без обзира на чињеницу да ли се податак о рођењу пријављује у законском року или по протеклу законског рока за пријаву. Рођење детета у здравственој установи дужна је да пријави здравствена установа на обрасцу пријаве прописаном *Правилником о поступку издавања пријаве рођења детета и обрасцу пријаве рођења детета у здравственој установи*²⁴, а рођење детета ван здравствене установе дужан

²⁴„Службени гласник РС”, број 25/11

је да пријави надлежном матичару отац детета, а ако није у могућности да то учини, други члан домаћинства, односно лице у чијем стану је дете рођено, или мајка чим за то буде способна, или бабица, односно лекар који су присуствовали порођају, а ако ових лица нема или нису у могућности да пријаве рођење - лице које је сазнало за рођење. Пријава може бити поднета писмено или усмено и у њој се морају навести истинити подаци. Рођење детета пријављује се у року од 15 дана од дана рођења, а ако је дете мртво рођено рођење се мора пријавити у року од 24 часа од његовог рођења. Законом се омогућава упис чињенице рођења држављанима РС настала ван њене територије на основу исправе иностраног органа. Законом је прописан и начин уписа чињенице рођења детета чији су родитељи непознати, детета без родитељског старања и усвојеног детета. Министар рада и социјалне политике и министар унутрашњих послова донели су заједнички Правилник о начину вођења поступка и сачињавању записника о налажењу детета²⁵, у коме стоји да је свако ко дете нађе дужан да то пријави надлежној полицијској управи или, ако околности налажу, најближој здравственој установи (хитна служба). Поступак по пријави је хитан. Полицијска станица сачињава записник и доставља надлежном органу старатељства. Чињеница рођења детета чији су родитељи непознати уписује се у матичну књигу рођених матичног подручја у чијем саставу је насељено место где је дете рођено. Упис се врши на основу решења надлежног органа старатељства, а као место рођења уписује се насељено место где је дете нађено. Чињеница рођења детета без родитељског старања која се пријављује по истеку рока од 30 дана од дана када се та чињеница десила, а коју није могуће уписати на начин прописан за упис детета чији родитељи познати, односно чији су родитељи непознати, уписује се у матичну књигу рођених по месту боравишта детета у време покретања поступка за упис те чињенице у матичну књигу рођених. Усвојено дете уписује се у матичну књигу рођених на основу решења о новом упису рођења усвојеника које доноси орган старатељства, у коме се подаци о родитељима замењују подацима о усвојитељима. Законом о матичним књигама омогућава се упис чињенице рођења у матичну књигу рођених и по протеклу рока за пријаву те чињенице. Наиме, ако се податак о рођењу пријављује по истеку 30 дана од дана када се десила чињеница рођења, матичар може уписати ту чињеницу у матичну књигу рођених на основу решења надлежног органа

Према подацима УНИЦЕФ²⁶-а, **8,3%** домаћинстава на Косову и Метохији није регистровало рођење (неког од) своје деце млађе од 18 година; нерегистровање рођења деце млађе од 18 година најчешће се јавља у већинско албанским подручјима Приштине, Урошевца и Митровице. Роми, Ашкалије и Египћани најчешће не региструју рођење своје деце (14% у албанским и 5% у српским срединама), затим следе Албанци (5,7%) и Турци (5,2%). Женска деца су чешће нерегистрована од мушких. Економски статус породице има великог утицаја на регистрацију деце, јер сиромашније породице у свим подручјима чешће не региструју рођење своје деце. Систем регистрације рођења деце одвија се по два различита систем тзв. косовском и српском систему (северном делу АП Косова и Метохија и српским енклавама), који функционишу независно и немају званичну сарадњу.

Д1(8): Број и проценат деце која су регистрована након рођења, као и датум тих регистрација; На основу података МICS4 из 2010. године, проценат уписа деце у матичне књиге рођених је релативно висок. Подаци показују да је око 99% деце и из националног и из ромског узорка уписано у матичне књиге рођених и да нема великих разлика по полу или типу насеља.

²⁵ „Службени гласника РС“, 12/2011

²⁶ „Свако дете вреди“, Регистрација рођења на Косову, УНИЦЕФ, 2009.

Упис у матичну књигу рођених, МIСS5 2014.				
МIСS индикатор	Индикатор	Опис	Србија	Србија – ромска насеља
8,1	Упис у матичну књигу рођених	Процент деце млађе од 5 година која су уписана у матичну књигу рођених	99,4	95,3

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014., Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Д 2. Приступ одговарајућим информацијама (члан 17.)

Д2(9): Број библиотека које су доступне деци, укључујући мобилне библиотеке, и број школа које су опремљене информационим технологијама.

Број основних и средњих школа у Републици Србији које имају школску библиотеку ²⁷				
	2008.	2009.	2010.	2011.
Основне школе	1.546	1.588
Средње школе	398	439	459	461

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Нови Закон о основном образовању и васпитању који се примењује од школске 2013/2014 године, обавезује школе да имају школске библиотеке, које представљају школске културне центре и имају и прилагођене материјале за децу са посебним потребама, али не садржи нове смернице за њихово функционисање. Мањак отворених, атрактивних, добро опремљених и функционалних библиотека највише погађа ученике из породица ниског социоекономског положаја. У недавно спроведеној студији, утврђено је да ромска домаћинства у просеку имају од нула до пет књига и да је код деце из породица ниског социоекономског положаја веома изражена потреба да користе школске библиотеке које добро функционишу²⁸.

Број основних и средњих школа у Републици Србији које имају компјутер, користе га у настави и имају приступ интернету							
		2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Основне школе	имају компјутер	-	-	2.427	2.780	2.664	2.802
	користе компјутер у настави	-	-	2.368	2.741	2.689	2.776
	имају приступ интернету	-	-	1.539	1.790	1.791	1.926
Средње школе	имају компјутер	-	448	458	490	483	492
	користе компјутер у настави	-	440	477	485	477	485
	имају приступ интернету	-	434	461	470	458	469

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

У оквиру пројекта *Дигитална школа* министарства надлежног за телекомуникације и информационо друштво, у периоду од 2010. до 2013. године рачунари су инсталирани у преко 95% свих основних школа. Пројекат је пратила обука наставника за коришћење рачунарских кабинета,

²⁷ РЗС не располаже податком о броју библиотека за 2012. и 2013. годину.

²⁸ Извештај са конференције Владе Србије и Европске комисије 2011. године.

подстицање израде наставних материјала за извођење наставе уз коришћење ИКТ (пројекат *Дигитални час*) и промовисање безбедног коришћења интернета (пројекат *Клици безбедно*)²⁹.

Министарство омладине и спорта формирало је фебруара 2013. године *Национални комитет за спровођење кампање за борбу против говора мржње на Интернету*³⁰. Кампања је један од приоритета министарства са циљем смањења насиља у виртуелном простору и стварање безбеднијег интернет окружења, већег упознавања младих у Србији са питањима (зло)употребе интернета, дискриминацијом и говором мржње на социјалним мрежама и њиховим последицама, нарочито имајући у виду све већи број случајева насиља путем интернета међу младима. Значајан део вршњачког насиља на Интернету базиран је на говору мржње и дискриминаторним ставовима према свему што је различито, што доводи до различитих видова насиља које је засновано на националној, верској, сексуалној или било којој другој припадности која појединца чини „другачијим“ од већине. Чланови Националног комитета су и ромске омладинске организације које доприносе повећању свести и јачању отвореног дијалога о положају и могућностима за унапређење квалитета живота Рома.

ДЗ(10): Право да не буду подвргнути мучењу или другом окрутном, нехуманом или понижавајућем поступку или кажњавању (чланови 37. (а) и 28., став 2.)

Праћење спровођења препорука Европског комитета за спречавање тортуре и заштиту права ухапшених, доведених и задржаних лица, у МУП-у обавља *Комисија за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре* која посебну пажњу посвећује унапређивању остваривања и заштите права малолетника према којима се примењују полицијска овлашћења. Комисија континуирано врши обиласке полицијских управа, односно обавља контролу начина поступања полицијских службеника према лицима којима је привремено ограничена слобода кретања, као и подобности просторија за задржавање лица. У складу са препорукама Европског комитета, уз стручну помоћ удружења грађана „Центар за права детета“ и Правног факултета у Београду и учешће деце и младих из организације „Дечији информативни културни сервис ДХ“, који су дали предлоге како да текст у обрасцима буде што разумљивији малолетним лицима, Комисија је израдила и у полицијску праксу имплементирала обрасце: „Права ухапшеног малолетника“, „Права малолетника у својству грађанина“ и „Права малолетника у својству осумњиченог“. Обрасци на српском и енглеском језику постављени на сајт МУП-а у оквиру линка „Деца и полиција“.

ДЗ(10)а: Броју деце која су регистрована као жртве мучења;

ДЗ(10)б: Броју деце која су регистрована као жртве друге врсте суровог, нехуманог или понижавајућег понашања или другачијих облика мучења, укључујући присилан брак и сакаћење женских гениталија;

ДЗ(10)ц: Броју случајева телесног кажњавања у свим окружењима (установе за бригу о деци, школе, породице, хранитељске породице и институције и друга места која деца похађају), и броју случајева мобинга и малтретирања;

²⁹ Према Извештају Бродбенд комисије Уједињених нација и УНЕСКО о образовању и ИКТ, пројекат *Дигитална школа* значајно је допринео повећању дигиталне писмености у основним школама, унео иновативни приступ у наставу, смањио јаз у односу рурално-урбане дигиталне писмености са 39% на 11% и повећао ниво знања ученика и наставника о безбедности на интернету. Преузето са <http://www.broadbandcommission.org/publications/Pages/bb-and-education.aspx>

³⁰ www.nemrznji.rs

Дисциплиновање деце, MICS 2010.				
Процент деце старости 2-14 година која су доживела				
	Само ненасилни методи дисциплиновања	Психичко кажњавање	Тешко физичко кажњавање	Било који насилни метод кажњавања
Република Србија	28,2	60,0	1,6	67,1
Мушко	25,1	62,8	2,4	70,3
Женско	31,5	57,0	0,7	63,9
Градска насеља	29,1	59,7	1,8	66,5
Остала насеља	27,3	60,3	1,2	67,9
Србија-ромска насеља	10,6	81,6	6,1	86,1
Мушко	11,2	78,5	6,6	85,2
Женско	9,9	84,8	5,5	87,0
Градска насеља	10,8	81,6	6,0	85,6
Остала насеља	10,1	81,6	6,3	87,2

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2010 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2010, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Дисциплиновање деце, MICS 2014.					
Процент деце старости 1-14 година која су доживела					
	Само ненасилни методи дисциплиновања	Психичко кажњавање	Физичко кажњавање		Било који насилни метод кажњавања
			Тешко	Било какво	
Република Србија	49,3	39,1	1,0	16,7	43,1
Мушко	49,9	40,3	0,6	17,8	44,4
Женско	49,3	37,9	1,4	15,6	41,8
Градска насеља	49,1	41,4	1,1	18,0	45,7
Остала насеља	49,8	35,9	0,8	14,7	39,2
Србија-ромска насеља	26,3	63,3	7,8	34,5	65,9
Мушко	25,0	65,8	6,8	36,3	67,8
Женско	27,3	61,2	8,6	33,0	64,3
Градска насеља	24,8	65,6	8,1	34,1	68,2
Остала насеља	31,2	55,8	6,8	35,9	58,5

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Дисциплиновање деце, MICS 2014.					
Процент деце старости 1-14 година која су доживела					
	Само ненасилни методи дисциплиновања	Психичко кажњавање	Физичко кажњавање		Било који насилни метод кажњавања
			Тешко	Друго	
Република Србија	49	39	1	16	43
Роми	26	63	8	27	66

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце 2014., Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Број деце жртава насиља у установама за смештај деце и младих					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Дечаци		12	11	23	14
Девојчице		4	3	5	16

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Према извештајима домова за децу и младе у 2011. години у дванаест домова за смештај деце и младих забележено је 14 случајева насиља над корисницима. Све жртве насиља су била деца, 11 дечака и 3 девојчице. Према врсти насиља, једанаест случајева насиља је регистровано као физичко насиље (9 дечака и две девојчице), а три случаја као сексуална злоупотреба (два дечака и једна девојчица), у 2012. години, 28 деце било је изложено насиљу и то узраста од 6 до 17 година. Доминантни облик насиља је физичко злостављање, следе емоционална и сексуална злоупотреба.

Врста насилника у установама за смештај деце и младих					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Запослени		-	-	9	4
Други корисник		20	5	13	42
Особа ван установе		3	1	2	24
Неко други		-	-	1	14

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

ДЗ(10)д: Броју и проценту пријављених прекршаја наведених под (а), (б) и (ц) горе који су резултирали или судском одлуком или другим врстама последица

ДЗ(10)е: Броју и проценту деце која су примила посебну негу у погледу опоравка и друштвене реинтеграције;

ДЗ(10)ф: Броју програма који су спроведени ради превенције институционалног насиља и обима обуке која је организована на ову тему запосленима у институцијама.

Преглед акредитованих програма обуке запослених у систему социјалне заштите садржајно усмерених на проблем занемаривања и злостављања деце, или који садрже модуле који обрађују ову тему: Заштита детета од злостављања и занемаривања: Примена Општег протокола; Иницијални тренинг за (телефонске) саветнике; Заштита детета од злостављања и занемаривања у установама социјалне заштите (Примена осебног протокола); Ургентно хранитељство – Подршка деци и младима у кризним и трауматским ситуацијама; Системски интервентни програм за заустављање насиља у породици; Насиље у породици и систем интервенција; Социо-едукативни програм: Школа за родитеље; Вођење случаја у области социјалне заштите; Насиље у породици и институционална заштита; Организовање конференције случаја за заштиту од насиља у породици; Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици; Покретање судских поступака од стране органа старатељства; Рад са жртвама насиља у Центрима за социјални рад; Рад са насилницима у Центру за социјални рад. Акредитацију програма обуке за запослене у социјалној заштити, преко Одбора за акредитацију, обавља Републички завод за социјалну заштиту.

Комисија за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре посебну пажњу посвећује унапређивању остваривања и заштите права малолетника према којима се примењују полицијска овлашћења. Комисија континуирано врши обиласке полицијских управа, односно обавља контролу начина поступања полицијских службеника према лицима којима је

привремено ограничена слобода кретања, као и подобности просторија за задржавање лица. У складу са Програмом стручног усавршавања полицијских службеника МУП-а, Комисија, спроводи семинаре за полицијске службенике на тему *Забрана тортуре у полицији*. Уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији и Заштитника грађана у току је израда новог Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима у полицији. Такође, Комисија је за потребе унапређења законитости у раду припадника полиције одштампала 500 примерака приручника „Забрана мучења у међународним документима“ и доставила полицијским службеницима у 27 полицијских управа. Током 2010. године, одржано је више радионица на тему *Безбеднији услови боравка и поступање према лицима лишеним слободе у просторијама за задржавање*, на којима су учествовала 94 полицијска службеника. У 2011. и 2012. години, одржане су две радионице за 27 полицијских службеника (официра за сарадњу са Комисијом из свих подручних полицијских управа) на теме: *Забране злостављања и поступања према лицима лишеним слободе током задржавања у полицији и Рад полиције и забрана мучења, нечовечног или понижавајућег поступка или кажњавања*.

Током 2009. године, у оквиру кампање Савета Европе *Руке штите и негују, не кажњавају - подигнимо руку против физичког кажњавања деце*, коју су подржали Савет за права детета и *Save the Children*, полицијски службеници активно су учествовали у промовисању забране физичког кажњавања деце и њиховог васпитавања ненасилним методама, кроз достављање публикације *Забрана физичког кажњавања деце* организационим јединицама министарства (27), учешће на стручним скуповима и објављивање видео спота на интернет сајту МУП. Сектор унутрашње контроле полиције је о заштити основних људских права и права маргинализованих, мањинских и социјално рањивих група од могућег мучења и дискриминације, сачинио, штампао и дистрибуирао летке под називом *Жалбе и похвале на рад полиције*, на језицима националних мањина, који су доступни грађанима у свим полицијским станицама и на граничним прелазима Републике Србије. Полицијска управа у Нишу реализовала је пројекат *Безбедна улица - безбедан град*, који је имао за циљ да се кроз едукацију унапреди безбедност ромске деце и њихових родитеља. Обука полицијских службеника на теме *Рад полиције са маргинализованим, мањинским и социјално рањивим групама* и *Уставна заштита људских и мањинских права* спроводи се у складу са Програмом стручног усавршавања полицијских службеника МУП-а.

Министарство здравља је 2009. године израдило Посебни протокол система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања, који је штампан у 10.000 примерака у сарадњи и уз финансијску подршку УНИЦЕФ-а, а дистрибуиран у преко 240 здравствених установа и то у свих 158 домова здравља, 15 завода и у свим болничким установама где се лече деца (40 општинских болница, 8 специјалних болница, 4 клинике, 8 института, 4 клиничка центра, 4 клиничко-болничка центра и др.), као и свим окружним школским управама и центрима за социјални рад. Пројекат *Примена Посебног протокола система здравствене заштите деце од злостављања и занемаривања*, спроведен је у сарадњи и уз финансијску подршку УНИЦЕФ-а током 2010. и 2011. године. Креиран је програм једнодневне едукације тимова у оквиру примарне и секундарне здравствене заштите по питању заштите деце од злостављања и занемаривања који је акредитован код Здравственог савета Србије. Формирана су 4 регионална тима стручњака тренера (34 особе) у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу који су оспособљени за спровођење униформне едукације. Израђен је и током 2012. одштампан у тиражу од 500 примерака и дистрибуиран здравственим установама Приручник за примену Посебног протокола система здравствене заштите

за заштиту деце од злостављања и занемаривања. Едуковано је 24 тима у здравственим установама у 4 региона (Београд, Нови Сад, Крагујевац, Ниш) и обучено је за примену Посебног протокола укупно 133 здравствених радника и сарадника (лекари, медицинске сестре, психолози, социјални радници и специјални педагози). Тако су изграђени основни капацитети за примену Посебног протокола у 24 здравствене установе. Формирана је Посебна радна група Министарства здравља за примену Посебног протокола (15 стручњака).

Током 2010. и 2011. године у оквиру ДИЛС пројекта (унапређење услуга на локалном нивоу), започет је пилот пројекат *Имплементација заштите права пацијената на нивоу локалне самоуправе*. Активности поменутог пројекта обухватиле су и едукацију у оквиру акредитованих програма намењених здравственим радницима и сарадницима у домовима здравља, о потребама осетљивих популационих група, које се односе и на област права пацијената, односно права детета. Програму *Здравствени систем прилагођен младима* присуствовало је током 2011. године 207 здравствених радника из 39 домова здравља. Током 2012. године спроведена је едукација за 142 здравствена радника из 42 дома здравља под називом *Сензибилисаност здравствених радника* заједно са програмом *Унапређење комуникације са Ромском популацијом* – упознавање са културолошким специфичностима Рома, додатна сензибилизација за потребе Рома, унапређење комуникације и подизање свести о значају мултисекторског повезивања, предавања су одржали представници Центра за интеграцију Рома региона и Група 484. Едукацији *Партнерство за здравље на локалном нивоу* током 2012. године присуствовало је укупно 147 лекара, медицинских сестара, техничара и патронажних сестара из 42 дома здравља укључена у пројект. Маја 2012. године, у Обреновцу је одржан семинар за 75 ромских здравствених медијаторки, који је обухватио предавања и радионице о улози здравствених медијаторки у сузбијању злостављања и занемаривања жена и деце. Током 2013. године одржане су следеће едукације у оквиру ДИЛС пројекта: *Обука здравствених радника за примену Посебног протокола система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања* –и *Унапређење подршке детету са сметњама у развоју и његовој породици у примарној здравственој заштити*.

Релизује се више превентивних акција и програма, чији је циљ развијање безбедносне културе деце и малолетника, њихових родитеља и наставника, али и свих оних који имају значајну одговорност у решавању проблема безбедности младих. **Министарство просвете, науке и технолошког развоја** спроводи међународне и националне пројекте и програме, који се односе на борбу против насиља у школама, дискриминације, вршњачког насиља намењене ученицима, просветним радницима, локалним заједницама, и/или другим министарствима, ради стварања сигурнијег и подстицајнијег окружења за сву децу, као што су: *Примена Општег и Посебног протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања*, који се односе на превентивне активности и дефинисање процедура у заштити деце од насиља; *Школа без насиља*, који се односи на реализацију систематског плана акције за превенцију насиља у образовно-васпитним установама и стварању сигурног и подстицајног окружења за децу; *Индикатори облика дискриминације у образовним институцијама*, који се односи на спровођење мера за решавање и праћење облика дискриминације у животу и раду школе; *Изазови и решења кроз системе образовања за ромску културу, историју и традицију* (током којег је сачињен предлог препорука о могућим правцима развоја програма и активности Министарства просвете, Министарства културе, Министарства финансија и Тима за социјално укључење и смањење сиромаштва); Приручник „Заштита деце

ромске националности од дискриминације у образовању“, који је дистрибуиран свим основним школама; Развој предмета Грађанско васпитање у основној и средњој школи и побољшање статуса предмета у свим разредима, где се садржај предмета, као и приручници за рад наставника и ученика припремају у сарадњи са стручњацима из Савета Европе задуженим за образовање, као и са најуспешнијим наставницима у целом региону; *Подришку анти-дискриминативној образовној средини за децу ромске националности* (тренинзи за директоре и стручне службе у школи, радионице за ромске родитеље). Све предшколске установе, основне и средње школе у Србији имају своје **Тимове за заштиту деце од насиља**. Тим је у обавези да припреми Програм заштите деце од насиља, који се састоји из 2 дела, један који се односи на превенцију и део који се односи на интервенцију за сваку школску годину, а у складу са ситуацијом на терену, бира теме које ће се обрађивати током школске године, семинаре за стручно усавршавање наставника. Имплементиран је програм за обуку Тимова за кризне интервенције и реаговање у кризним ситуацијама. Обуке су усмерене на помоћ школама у драматичним ситуацијама које могу да поремете функционисање школе за дуже време (нпр. смоубиство ученика, смрт ученика или наставника). У току 2012. године, основана је **Јединица за превенцију насиља** у оквиру Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Основни задатак ове јединице је заштита деце од насиља у оквиру образовно-васпитног система, смањење насиља над и међу децом, стварање безбеднијег окружења за учење и развој, спровођење програма *Школа без насиља*, успостављање партнерских односа и учествовање у информисању јавности, медија и стручних лица о свим релевантним активностима на плану заштите деце од насиља и др.³¹

Према извештају **Заштитника грађана и Панела младих саветника**, *Заштита деце од насиља у школама* (2011), 73% деце се изјаснило да се вршњачко насиље дешавало у школама (често, повремено или ретко), 15% анкетираних основаца и средњошколаца изјаснило се да се није сретало са насиљем међу ученицима у својој школи, скоро 90% основаца је имало непосредно искуство са вршњачким насиљем, док је такво искуство имало 60% ученика у средњим школама. Истраживање **Покрајинског омбудсмана** показало је да старија деца (завршних разреда средњих школа) „препознају” различите облике дискриминације којима су неретко и сама изложена (психичка, која се манифестује исмевањем и застрашивањем; социјална, која се манифестује добацивањем, игнорисањем или искључивањем из групе; физичка - гурање, плување, туче и др, злоупотребом ИТ, најчешће кроз узнемиравајуће поруке путем смс, ммс, Фејсбука и на друге начине).

Панел младих саветника Заштитника грађана спровео је вршњачко истраживање о ставовима деце и младих о физичком кажњавању и позитивним родитељским праксама, а у највећим градовима Србије организован је низ активности на подизању свести о штетности примене физичког кажњавања деце у сврху њиховог васпитања и предностима ненасилних метода дисциплиновања и васпитања деце. Заштитник грађана је објавио брошуру *Родитељство без батина* намењену родитељима, која је дистрибуирана у здравственим установама (породилиштима) и основним школама. Чланови Панела младих саветника Заштитника грађана учествовали су у јавном заговарању и дебатовали са вршњацима и одраслима на ове теме у десет највећих градова у Републици Србији. Заштитник грађана организовао је обуке за учитеље, патронажне сестре и бабице, у циљу њиховог превентивног на родитеље деце на раном узрасту.

³¹ <http://www.mpn.gov.rs/o-ministarstvu/jedinica-za-prevenciju-nasilja>

Канцеларија за људска и мањинска права у сарадњи са удружењем грађана „Центар за права детета“ и Саветом за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима организовали су конференцију [„Како спречити насиље међу децом“](#) новембра 2013. године. Током рада изнети су закључци да у односу на „теже“ облике насиља малолетника чији је број у опадању (кривична дела за која се гоњење предузима по службеној дужности), а према подацима система социјалне заштите и образовно-васпитних установа, „лакши“ облици насиља међу малолетним лицима бележе константан раст (као што су: гађање, чупање, шутирање, саплитање, гурање, вређање, исмејавање, оговарање, псовање, слање узнемиравајућих порука и сл.). Такође, да је неопходно интензивније радити на успостављању баланса између превентивних и репресивних активности као вида друштвене реакције на „вршњачко насиље“ имајући у виду чињеницу да, за разлику од интервенције (поступања у случајевима када је настала последица) у области превенције ипак није остварен довољан напредак.

У организацији **Министарства омладине и спорта** (МОС) и удружења грађана Центар за права детета уз подршку Делегације Европске уније у Републици Србији у оквиру пројекта *Превенција и заштита деце од насиља у спорту*, 25.03.2014 одржана је конференција *Унапређење система заштите деце и младих од насиља у спортским и рекреативним активностима*, на којој је представљен *Модел протокола за заштиту деце и младих од насиља у рекреативним и спортским активностима*. Општи циљеви протокола односе се на заштиту деце и младих који се баве рекреативним и спортским активностима у спортским организацијама, вртићима и школама од свих облика насиља, јачање васпитне улоге спорта у развоју позитивних друштвених вредности код деце и младих и промоцију васпитних потенцијала рекреативних и спортских активности на свим нивоима. На основу [Модела протокола](#), МОС ће донети Протокол за заштиту деце и младих од насиља у рекреативним и спортским активностима.

Према **Извештају о остваривању права детета у Републици Србији из угла деце и младих** укупно 45,2% деце и младих сматра да држава није у стању да их физички заштити и да стога сами треба да брину о себи. Такође, школу као окружење у коме бораве, безбедном доживљава само 47,4% деце и младих, док је 35,1% њих незаинтересовано за програме за смањење вршњачког насиља, а 23,3% сматра да таквих програма у њиховој школи нема. Деца и млади препоручују да је неопходно увести системска решења (нпр. Стратегија за борбу против вршњачког насиља), која ће се примењивати у пракси, како би се деци и младима вратило поверење у бригу и заштиту државе, побољшати ситуацију у школама постављањем камера и ангажовањем одраслих да се брину за безбедност, док би програме и радионице о ненасиљу требало преиспитати и прилагодити тако да буду ефикаснији, а пријављивање вршњачког насиља омогућити да буде лако и доступно, како у школи, тако и ван ње. 29,9% деце и младих је изјавило да су их родитељи/старатељи ударили и да за то виде неко оправдање, док је њих 6,6% искусило и родитељске ударце за које нису видели повод ни оправдање. Деца и млади препоручују да би требало покренути широку кампању мењања опште друштвене климе у правцу смањења толеранције на насиље, кроз популарисање и награђивање позитивних примера, као и јасну јавну осуду и кажњавање лоших примера.

Е. Породично окружење и алтернативна брига (чланови 5., 9-11., 18. (ставови 1. и 2.), 19-21., 25., 27. (став 4.) и 39.)

Е1(11) Подршка породице (чланови 5. и 18., ставови 1. и 2.)

E1(11)a: Број услуга и програма намењених пружању одговарајуће помоћи родитељима и законским старатељима у вршењу обавеза које се тичу деце и број и проценат деце и породица које користе те услуге и програме;

E1(11) б: Број расположивих институција за бригу о деци и проценат деце и породица који имају приступ тим услугама;

У раду је 140 центара за социјални рад (односно 173 собзиром да један број центара има своја одељења), који су основне службе социјалне заштите у заједници који функционишу у свакој општини. У њима је запослено око 2.400 радника, од чега око 1.700 стручних радника (социјални радници, психолози, правници, педагози). Према евиденцији центара за социјални рад, 2011. године било је 584.828 корисника система социјалне заштите, што представља 8,14% укупног становништва. Деца до 17 година представљају 27,6% корисника центара за социјални рад, а заједно са младима (18–26), који чине 9,8% корисника, представљају 37,3% укупног броја корисника центара за социјални рад, тј. другу групу корисника по величини. С обзиром на то да чине 18% укупног броја становника, деца су прекомерно заступљена међу корисницима центара за социјални рад. Више од половине (57,2%) укупног броја деце корисника чине сиромашна деца, тј. деца из социоматеријално угрожених породица 15%, од тога су 10,4% деца ромске националности, а 6,3% су деца са инвалидитетом. Корисника центара за социјални рад ромске националности има 45.050, што представља скоро трећину пописаних Рома. Удео корисника система социјалне заштите је скоро четири пута већи него код опште популације у Србији, што одговара укупном степену сиромаштва становништва ромске националности. У старосној структури корисника ромске националности, 21,7% чине деца и млади. У 2012. години услуге и права у овим службама користило је укупно 503.037 корисника, деце узраста од 0 -17 година 140.622 (од чега 94.755 дечака и 82.414 девојчица). Специјализоване службе за помоћ и подршку родитељима оснивају се при центрима за социјални рад, као саветовалишта за породицу (има их 17) и она су основана углавном у већим градовима у Србији. Сви центри за социјални рад немају специјализована саветовалишта за породицу, али су у обавези да пруже услуге породичног саветовања породицама које им се због потребе за саветовањем или неког специфичног проблема обратe.

Уредбом Владе, 2011. године, основана су 3 центра за породични смештај и усвојење, који: 1) врше припрему, процену и обуку будућих хранитеља и усвојитеља; 2) пружају подршку хранитељима односно породицама које пружају услугу породичног смештаја и усвојитељима; 3) извештавају центар за социјални рад о раду хранитеља и функционисању породица које пружају услугу породичног смештаја и предлажу мере ради отклањања евентуалних пропуста; 4) обављају друге послове у складу са законом и другим прописом (члан 131. Закона о социјалној заштити). Тренутно има основаних 5 центара за породични смештај и усвојење, а у плану је оснивање још 3 такве установе које ће између осталог, обезбедити деци и ванинституционалну заштиту кроз специјализовано хранитељство. Осим Центра за породични смештај деце и омладине Београд и Центра за породични смештај деце „Рада Младеновић – Ђулић Црна“ Милошевац, који су до краја 2010. године биле једине установе које обављају ову делатност, доношењем Закона о социјалној заштити и Одлуке о мрежи установа за смештај корисника³² у 2011. години почели су са радом Центар за породични смештај деце и омладине Крагујевац и Центар за породични смештај деце и омладине Ђуприја као регионални центри. Центар за породични центар Ниш почео је са радом

³² „Службени гласник РС“, број 98/2010.

децембра 2011. године. Услуга смештаја обезбеђује се смештајем корисника у: породични смештај, домски смештај, прихватилиште, друге врсте смештаја, у складу са законом.

Корисници услуга социјалне заштите у локалним самоуправама по типу насеља, 2012.

Врста услуге	Градска подручја (%)	Остала подручја (%)
Помоћ у кући за децу са тешкоћама у развоју	39,61	60,39
Дневни боравак за децу са тешкоћама у развоју	69,31	30,69
Дневни боравак/центар за децу и младе са поремећајима у понашању	82,17	17,83
Свратиште	89,18	10,82
Прихватилиште (општег типа)	69,15	30,85
Прихватилиште за децу	76,97	23,03
Прихватилиште за жртве насиља у породици („сигурна кућа”)	37,30	62,70
Предах смештај	80,58	19,42
Становање уз подршку особе са инвалидитетом (ОСИ)	84,75	15,25
Становање уз подршку за младе који се осамостаљују	50,00	50,00
Саветовалиште	82,44	17,56
Клуб	67,73	32,27
Све услуге	71,53	28,47

Извор: Систематизовано на основу Базе услуга социјалне заштите локалне самоуправе, 2012.

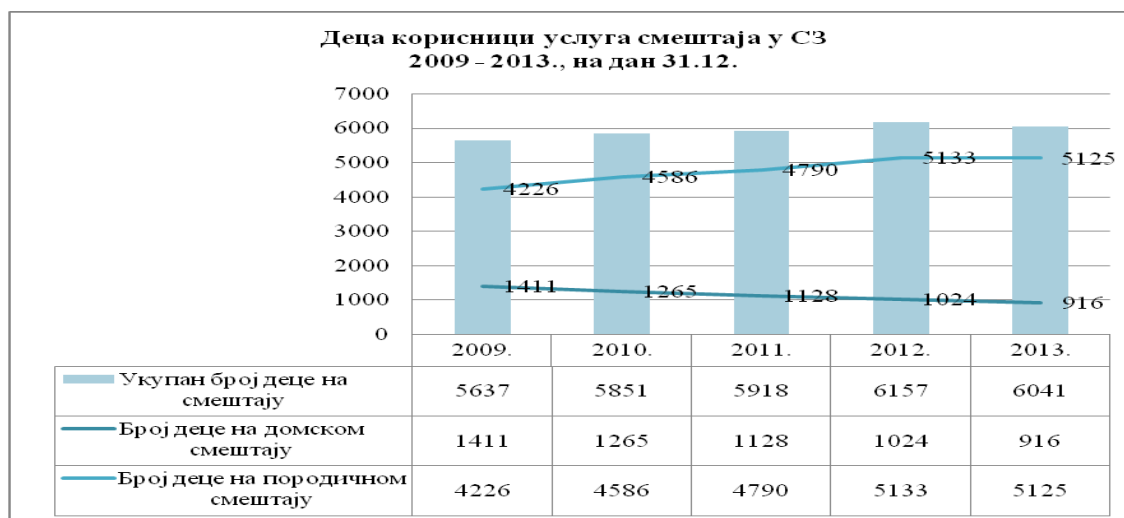
Услуга помоћ у кући за децу и младе са тешкоћама у развоју, обухвата најмлађу децу у највећем уделу од 10% у односу на друге услуге, највећи број корисника припада старосној групи деце од 6 до 14 година, деци основношколског узраста 65%. Услугу дневног боравака и предах, пружају готово изједначено државни и недржавни пружаоци, што се може објаснити чињеницом да организације цивилног друштва и удружења родитеља деце са тешкоћама у развоју имају посебан и снажан интерес да се додатно оснажују и специјализирају за пружање ових услуга. Државни сектор учествује са 54% пружалаца код дневних боравака, који покрива нешто више од две трећине укупног броја корисника услуга, и 58% код услуге предах. Услугу помоћ у кући за децу са тешкоћама у развоју, доминантније пружају пре свега центри за социјални рад, али и специјалне школе, 70%.³³

Деца обухваћена системом социјалне заштите 2011-2013.			
	2011.	2012.	2013.
Број деце у РС	1.263.128	1.275.833	1.262.126
Број деце на евиденцији ЦСР	161.991	177.169	186.424

Извор: Деца у систему социјалне заштите, Републички завод за социјалну заштиту

³³ „Мапирање услуга социјалне заштите у надлежности локалних самоуправа“ - Центар за либерално демократске студије, уз подршку Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва.

У периоду од 2011. до 2013. године удео деце на евиденцији центара за социјални рад у укупној популацији деце је у порасту (2011. - 12,82%, 2013. - 14,76%). У 2012. години број деце на је порастао за 9,37%, у односу на 2011 .годину, а у 2013. години за 5,22% у односу на 2012. годину. На основу података може се видети да је континуирано највећи удео деце која су евидентирана као социо-материјално угрожена деца. Ова група деце су корисници различитих видова материјалне помоћи које се финансирају из републичког или локалног буџета (Новчана социјална помоћ - НСП и једнократна социјална помоћ).

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

У 2013. години је забележен мањи број деце корисника услуга смештаја у односу на 2012. годину. Број деце на породичном смештају који је континуирано растао у периоду од 2009 – 2012. године, први пут бележи пад у 2013. години. У децембру 2013. године на породичном смештају је било укупно 5125 деце, што је мање у односу на 2012. годину. На домском смештају је у 2013. години такође мање деце, чиме се наставља тренд смањења броја корисника у установама резиденцијалног типа. Нарочито је повољан тренд смањења броја деце у установама за одрасле са менталним тешкоћама (у децембру 2011. године у овим установама је било смештено 100 деце, а у децембру 2013. године 18 деце). Такође је у децембру 2013. године забележено 38 деце деце до 3 године на смештају у установама социјалне заштите, што је мање у односу на децембар 2012. године када их је било 54.

Припадници ромске националне мањине

По ступању на снагу новог Закона о социјалној заштити, центри за социјални рад су увели у Образац за извештавање упит о подацима за кориснике припаднике ромске заједнице и то о узрасту, родној припадности, месту пребивалишта и радној способности. Ова евиденција би требало да помогне да се током времена измери и евалуира процес имплементације стратешких акција и програма подршке за угрожене припаднике ромске националне мањине.

Старосне групе	Радна способност
----------------	------------------

2011. година	Способни за рад			Нису способни за рад		
	М	Ж	Укупно	М	Ж	Укупно
Деца	666	535	1201	7321	6786	14107
Млади	1858	1837	3695	398	385	783
Одрасли	9685	9176	18861	1206	1204	2410
Старији	57	89	146	1826	2021	3847
Укупно	12266	11637	23903	10751	10396	21147
2012. година						
Деца	940	873	1.813	8.416	8.434	16.850
Млади	2.479	2.511	4.990	404	430	834
Одрасли	9.527	9.682	19.209	1.514	1.684	3.198
Старији	201	215	416	1.580	2.238	3.818
Укупно	13.147	13.281	26.428	11.914	12.786	24.700

Извор: Извештај о раду ЦСР у Србији у 2011. и Синтетизовани извештај о раду ЦСР у Србији за 2012., Републички завод за социјалну заштиту

У току 2011. године пријављено је 45.050 припадника ромске националне мањине, најчешће на узрасту одраслих (47,2%), старије особе 31,1%, а на узрасту деце и младих 21,7% случајева. Корисници центара за социјални рад ромске националне мањине живе претежно у урбаним деловима земље 54,4%, али није занемарљив ни број оних који живе на сеоским подручјима 45,6%. Скоро половина корисника није способно за рад, 46,9%, а међу њима преовлађују мушкарци којих има нешто више од половине 50,8%. У току 2012. године центри за социјални рад пријавили су 51.128 корисника најчешће на узрасту одраслих особа 43,8% или на узрасту деце 36,5%, има нешто више корисника који живе на сеоском подручју 55,4%. Међу регистрованим корисницима ромске заједнице има и више корисника који су способни за рад 51,7%.

Број ромске деце, корисника ЦСР обухваћених једном или више мера породично-правне заштите и заштите од насиља 2011 – 2012.		
Мере	2011.	2012.
Усвојење	16	10
Мере заштите од насиља у породици	26	38
Старатељство	352	353
Привремено старатељство	197	176
Мере надзора над вршењем родитељског права	68	52
Укупно	659	629

Извор: Извештај о раду ЦСР у Србији у 2011. и Синтетизовани извештај о раду ЦСР у Србији за 2012., Републички завод за социјалну заштиту

ЦСР су, између осталог, утврђивали и број корисника – ромске деце обухваћених једном или више мера породично-правне заштите и заштитом од насиља у току 2011. и 2012. године. У примени мера породично правне заштите учешће корисника ромске припадности је веома мало. Ипак најчешће се примењује старатељство и привремено старатељство, док се остале мере примењују знатно ређе.

Број ромске деце, корисника ЦСР, према врстама смештаја 2011 – 2012.		
Врсте смештаја	2011.	2012.
Смештај у прихватилишту /прихватној станици	38	47

Смештај у сродничкој породици	76	65
Смештај у другој породици	355	398
Смештај у установи социјалне заштите	88	62
Друга врста смештаја	2	11
Укупно	559	583

Извор: Извештај о раду ЦСР у Србији у 2011. и Синтезирани извештај о раду ЦСР у Србији за 2012., РЗСЗ

Услугу смештаја углавном користе деца која су најчешће смештена у хранитељске породице (сродничке и друге) у више од две трећине случајева.

Деца из породица у кризи

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Учешће деце која живе у својим биолошким породицама у односу на укупан број деце у систему социјалне заштите је 95%. Преосталих 5% чине деца без родитељског старања. У протекле три године није било значајнијих померања у односу на наведене податке.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

У протеклих пет година број деце чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права је релативно стабилан и износи 15% од укупног броја деце у систему социјалне заштите.

Услуге пружене у односу на децу чији се родитељи споре око вршења родитељског права	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Број налаза у поступцима за вршење родитељског права (разводи)	10.644	12.265	9.301	11.067	12.857
Број налаза у поступцима за регулисање личног односа детета и родитеља	2.047	2.541	2.433	2.483	3.600
Број налаза у поступцима издржавање детета	2.013	870	1.385	2.319	1.317

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

У поступцима у оквиру спорова око вршења родитељског права доминирају поступци процене за вршење родитељског права родитеља који су у процесу развода брака. Уочава се благи пораст у односу на 2009. годину. Број поступака за регулисање личног односа детета и родитеља и издржавање детета драстично је мањи. У периоду од 2009. до 2013. године број налаза у поступцима за вршење родитељског права и регулисање виђања детета показују тренд раста.

Број предлога за лишење родитељског права					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Укупан број деце у СЗ	186.592	199.785	161.991	177.169	186.424
Предлог за лишење родитељског права	566	548	422	442	552

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Након смањења броја предлога за лишење родитељског права који се бележи у периоду од 2009. до 2011. године, број предлога је у 2013. години порастао и сразмеран је броју лишења у 2009. години.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Након вишегодишњег растућег тренда, број решења о превентивном надзору над вршењем родитељског права драстично је смањен у 2013. у односу на 2012. години. Смањен је и број решења о корективном надзору са 567 у 2012. години на 514 у 2013., али су одступања код броја примене

ове мере у периоду од 2009 до 2013. далеко мања. Највећи број корективних надзора у 2013. години односи се на упозорење родитељима на недостатке у вршењу родитељског права, док је заступљеност друге две мере - упућивање на саветодавни разговор у породично саветовалиште или установу специјализовану за посредовање у породичним односима и захтев родитељима да положи рачун о управљању имовином детета - много мања.

Број корисника код којих је примењено саветодавно усмеравање 2013. г.		
Помоћ у сређивању брачних и породичних односа	16.185	18%
Саветодавно усмеравање за помоћ у васпитању и развојним проблемима деце	13.117	15%
Усмеравање лица у стању социјалне потребе	59.115	67%

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Од укупног броју саветодавних усмеравања корисника од стране стручних радника ЦСР, у 33% случајева ова активност је примењена ради унапређења породичних односа.

Број пунолетних корисника које је ЦСР упутио на коришћење саветодавно - терапијских и социо - едукативних услуга у 2013.	
Саветовање и подршка родитељима, хранитељима и усвојитељима	1.660
Подршка породици која се стара о свом детету или одраслом члану породице са сметњама у развоју	985
Интензивне услуге подршке породици која је у кризи	2.065
Одржавање породичних односа и поновно спајање породице	552
Породична терапија	2.489
Медијација	351
Укупан број корисника	8.102

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

У односу на укупан број саветодавно - терапијских и социо - едукативних услуга које пружа посебно овлашћено лице у центрима за социјални рад или неки други пружалац, највећи број корисника је упућен на породичну терапију, а затим на интензивне услуге подршке породици.

Највећи број упута на породичну терапију је у областима у оквиру којих постоје специјализоване установе за пружање саветодавно - терапијских и социо - едукативних услуга (саветовалишта).

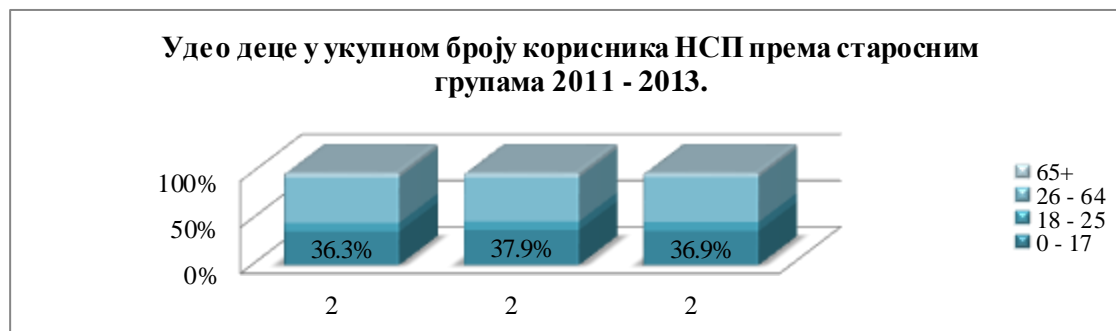
Социо - материјално угрожена деца

Кретање броја породица са децом, корисника НСП 2011-2013.			
Година			
Број породица са децом	41,697	43,496	48,811

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

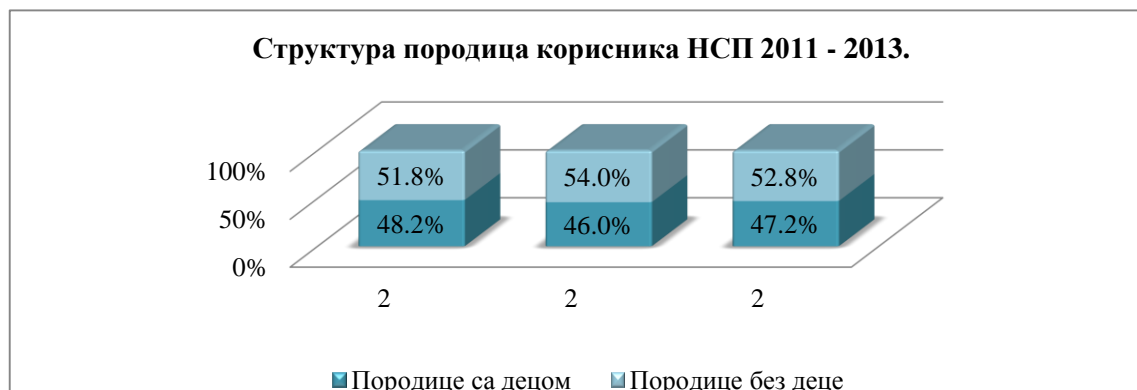
Број породица са децом које користе новчану социјалну помоћ порастао је у 2013. години за 12% у односу на 2012. , односно за 17% у односу на 2011. годину. У новчану социјалну помоћ намењену породицама са децом пласирано је 7,2 милијарде динара у 2013. години, што је за 9%. већи износ у односу на 2012. Поређењем издатака НСП за породице са децом у 2013. и истих издатака коригованих индексом потрошачких цена у 2012. години, увећање износи 2%.

На подручју **АП Косова и Метохије** исплата материјалних накнада најрањивијим категоријама становништва врши се у оквиру шеме социјалне помоћи, обезбеђена је буџетом и даје се породицама у којима један члан није способан за рад и породицама у којима незапослени чланови имају дете млађе од 5 година или сироче до 15 година живота. Накнаде од 100 евра месечно обезбеђене су и за оне породице које имају дете са инвалидитетом. Програми за исплату накнада за незапослене не постоје, као ни исплате за породилски и дечији додатак.

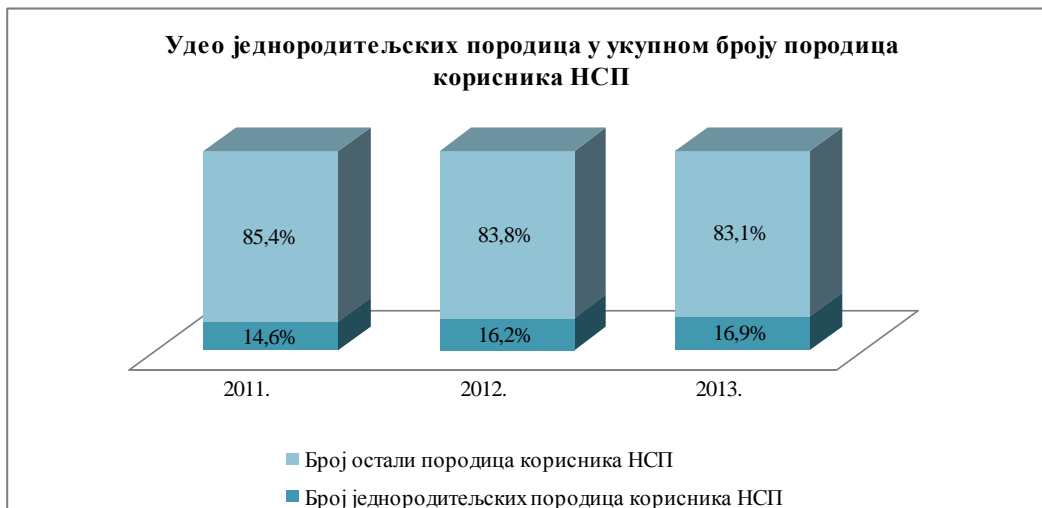
Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Удео деце у укупном броју корисника новчане социјалне помоћи је стабилан од увођења тог права 2011. године и у 2013. години је износио 36,87%.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Удео породица са децом у укупном броју породица које користе НСП био је 47% у 2013. години и такође се креће у оквиру вредности из претходних година.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту
 У 2013. години 17.457 једнородитељских породица, односно 16,9% свих породица корисника новчане социјалне помоћи остваривало је право на овај вид новчаних давања из републичког буџета. Од укупног броја једнородитељских породица којих у Србији, према попису из 2011. године, има око 368.000, њих 5% користи новчану социјалну помоћ.

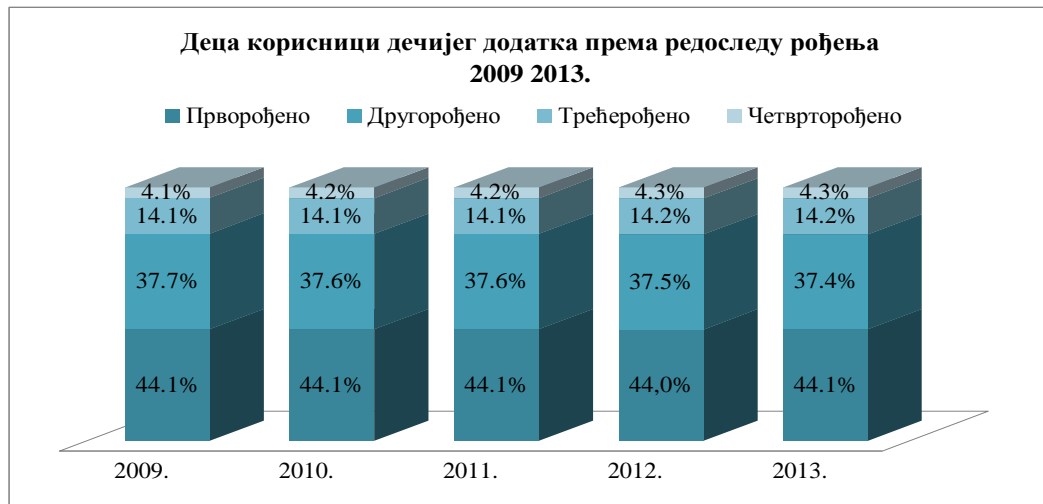

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

У 2013. години 383.384 деце и 204.505 њихових породица користили су дечији додаток. Број деце и породица се незнатно увећавао у периоду од 2009. до 2011. године.

У Граду Београду се као вид материјалне подршке, корисницима републичког права у домаћинствима у којима су сви чланови неспособни за рад додељује стална новчана помоћ, и то у виду десетопроцентног увећања износа НСП-а, а имајући у виду веће трошкове живота у главном граду. Деци корисницима НСП додељују се стипендије током средњошколског образовања и

студија, а ученицима основних и средњих школа додатно се покривају и трошкови превоза до школе. Заједно са појединим другим угроженим категоријама корисници НСП остварују право и на бесплатан оброк и на субвенције за комуналне рачуне. До априла 2014. године деца корисницима НСП додељиване су и повремене једнократне помоћи за екскурзије, летовања, уџбенике и школски прибор.³⁴

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

У структури деце корисника дечијег додатка према редоследу рођења у 2013. години доминира удео другорођене деце са 44,1%, док је удео четворођене деце 4,3%. Ова структура је идентична у читавом периоду од 2009. године.

Родитељски додатак према редоследу рођења у РС у периоду 2009 – 2013.								
	Прворођ.	Износ	Другорођ.	Износ	Трећорођ.	Износ	Четворођ.	Износ
2009.	2,673	70,043,114.00	43,570	184,524,483.00	12,505	95,054,364.00	3,287	33,659,312.00
2010.	2,534	70,172,573.00	44,373	203,902,049.00	12,592	103,705,633.00	3,263	36,097,830.00
2011.	2,491	76,142,220.00	44,184	219,661,832.00	12,338	110,071,192.00	3,172	37,985,918.00
2012.	2,570	83,627,045.00	43,162	233,636,354.00	12,301	120,022,142.00	3,118	40,912,976.00
2013.	2,544	1,091,902,296.00	42,838	3,038,306,317.00	12,804	1,627,002,201.00	3,279	534,296,769.00

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

У 2013. години 60.659 корисника користило је родитељски додатак по рођењу, нешто више од 62.000 деце. У протеклих пет година није било битнијих одступања у броју корисника родитељског додатка нити у укупном броју деце корисника. Број деце корисника родитељског додатка према редоследу рођења се није битније мењао у периоду од 2009 до 2013. године. Као у претходним годинама и у 2013. години доминира број другорођене деце којих је било нешто мање од 43.000.

³⁴„Службени гласник града Београда“, 55/2011 и 37/2014.

E2(12): Деца без родитељског старања (чланови 9.(ставови 1-4.), 21. и 25.)

E2(12)а: Број деце без родитељског старања који су подељени по узроцима (тј. услед оружаног сукоба, сиромаштва, напуштања као резултат дискриминације, итд.);

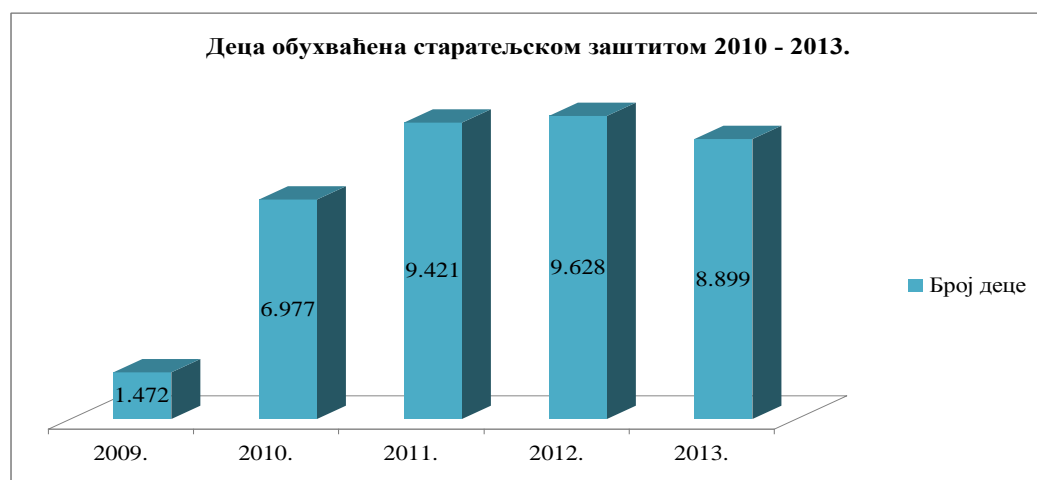
E2(12)б: Број деце која су одвојена од родитеља као резултат судских одлука (између осталог, у вези са ситуацијама родитељског злостављања и занемаривања, задржавања у притвору, затвору, миграције због посла, изгнанства и депортације);

E2(12)ц: Број институција за ову децу које су подељене по регијама, број места која су на располагању у овим институцијама, однос броја неговатеља у односу на број деце и број хранитељских породица;

E2(12)д: Број и проценат деце која су одвојена од родитеља и живе у институцијама или хранитељским породицама, као и дужина трајања смештаја и учесталост анализе;

E2(12)е: Број и проценат деце која су поново уједињена са родитељима након смештања;

Основни видови заштите деце без родитељског старања: старатељство (за старатеља се првенствено поставља сродник или хранитељ); смештај у другу породицу; смештај у установу и усвојење.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Према подацима центара за социјални рад, 31. децембра 2013. године на евиденцији је било 8.899 деце над којима је примењена старатељска заштита што је за 7,57 % мање него у децембру 2012. године., односно за 5,54% мање него на крају 2011. године. Број деце обухваћене старатељском заштитом представља укупан број деце која су на породичном смештају, домском смештају и неформалном смештају.

Број деце чији су родитељи лишени родитељског права 2009-2013.					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Број деце	1.472	1.795	1.639	1.959	1.896

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Од укупног броја деце под старатељском заштитом у 2013. години, 1.896 је деце чији су родитељи лишени родитељског права. Овај број је за 3,22% мањи у односу на 2012. годину, али је видљив

тренд повећања у односу на 2009. годину када је било 1.472 деце чији су родитељи лишени родитељског права.

Смештај деце без родитељског старања

Деци без родитељског старања обезбеђује се смештај у циљу даљег несметаног развоја, повратка у биолошку породицу и осамостаљивања. Три су основна вида смештаја деце без родитељског старања: 1. *Породични смештај*, односно смештај у хранитељску породицу, обезбеђује се као стандардни смештај; смештај уз интензивну и додатну подршку; ургентни смештај; повремени смештај и друга врста смештаја у другу породицу. 2. *Смештај у установу за децу и младе* 3. *Неформални смештај* који не представља услугу социјалне заштите за разлику од прва два вида смештаја, већ се деца у поступку одређивања старатеља смештају код сродника коме је предато старатељство над дететом. Центар за породични смештај и усвојење (ЦПСУ) организује и непосредно врши смештај у друге породице децу без родитељског старања, врши увид у рад и пружа стручну помоћ породици којој је дете поверено на збрињавање и васпитање све док се не обезбеде услови за његов повратак у сопствену породицу, односно до оспособљавања за самосталан живот и рад. Важећа *Уредба о мрежи установа социјалне заштите* предвиђа 8 Центара за породични смештај и усвојење. Важно је истаћи да се значајно повећао број запослених у ЦПСУ, са 58 у 2011. на 106 у 2012. години, а у структури запослених доминирају стручни радници – 73 (доминантни стручни профили су: социјални радници и психолози). Сви они се финансирају из буџета РС.

Е2(12)д: Број деце која живе у хранитељским породицама

Породични смештај по годинама у Србији према евиденцији ЦПСУ				
	2009.	2010.	2011.	2012.
Број деце и младих	743	757	1083	2622

Извор: Синтетизовани извештај о раду центара за породични смештај и усвојење деце и омладине за 2012. годину³⁵, Републички завод за социјалну заштиту

У 2013. години 5.608 деце деце под старатељском заштитом било је смештено у хранитељске породице.

Структура деце на хранитељству према узрасту и полу 2011.										
Узраст	Дечаци			Девојчице			Укупно			
	У 2011.	Смешт. у 2011	31.12. 2011.	Укупно 2011.	Смеш. 2011.	31.12. 2011.	Укупно у 2011.		Смешт. У 2011.	На дан 31.12. 2011.
0-2	28	12	22	37	16	37	65	6.00%	28	59
3-5	51	6	54	67	17	66	118	10.89%	23	120
6-14	263	34	253	282	45	266	545	50.32	79	519
15-17	103	9	85	93	14	86	196	18.10	23	171
18-25	78	5	74	81	3	70	159	14.68	8	144
Укуп.	523	66	488	560	95	525	1083	100.00	161	1013

Извор: Извештај о раду центара за породични смештај и усвојење деце и омладине за 2011. годину, Републички завод за социјалну заштиту

³⁵ Преузето са <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/izvestajoradu2013/Izvestaj%20o%20radu%20CPSU%202012.%20FIN.pdf>

Структура деце на хранитељству према узрасту и полу 2012.									
Узраст	Дечаци			Девојчице			Укупно		
	У 2012.	Смешт. у 2012.	31.12. 2012.	Укупно 2012.	Смешт. 2012.	31.12. 2011.	у 2012.	Смешт. У 2011.	На дан 31.12. 2011.
0-2	107	49	100	123	48	108	230	97	208
3-5	184	38	180	184	33	172	368	71	352
6-14	597	66	591	595	62	589	1192	128	1180
15-17	246	18	230	272	29	265	518	47	495
18-25	155	10	122	159	19	144	314	29	266
Укуп.	1289	181	1223	1333	191	1278	2622	372	2501

Извор: Синтетизовани извештај о раду центара за породични смештај и усвојење деце и омладине за 2012. годину, Републички завод за социјалну заштиту

Иако се **хранитељством** још увек не стичу сва права из радног односа, на различите друге начине подстиче појединце да буду хранитељи, између осталог и различитим врстама материјалних накнада као што су: увећана накнада за дете лако ометено у развоју или са изреченом васпитном мером (увећање је у износу 50% од износа додатка за помоћ и негу другог лица); увећана накнада за дете са умереним, тежим или тешким сметњама у развоју (увећање је у износу 100% износа додатка за помоћ и негу другог лица); увећана накнада за дете које има вишеструке сметње или је у дужем периоду здравствено угрожено, има потребу за болничким лечењем и сл.; уплата средстава за личне потребе детета-цепарац, за децу старију од 7 година врши се заједно са накнадом за издржавање детета (хранитељ даје детету цепарац, који дете користи за задовољавање његових личних потреба; хранитељ је дужан да подучава дете како да располаже новцем); право на опрему за смештај у хранитељску породицу (за одећу и обућу) је једнократно право и обезбеђује се приликом смештаја детета у хранитељску породицу; право на трошкове за уџбенике и школски прибор; право на трошкове прославе матуре и дипломе; право на накнаду трошкова одмора и рекреације, наставе у природи и екскурзије; право на надокнаду трошкова превоза ученика који иду у школу ван свог места; право на дечји додатак остварује се према цензусу у складу са Законом о финансијској подршци породици. Ово право остварује хранитељска породица која има до четворо деце у породици укључујући и сопствену децу. Накнаду за одсуство са рада ради неге детета хранитељи остварују за дете млађе од 3 месеца у трајању до навршених 11 месеци детета, а за дете узраста до 5 година, у трајању од 8 месеци. Ако је дете болесно хранитељи могу користити одсуство најдуже до навршених 5 година живота детета. Локална самоуправа може, својом одлуком, утврдити додатна права за децу и хранитеље у својој средини.

Средином 2011. године завршен је трогодишњи пројекат надлежног министарства и УНИЦЕФ-а, финансиран средствима ЕУ *Трансформација резиденцијалних установа за децу и развијање одрживих алтернатива* који је значајно допринео убрзавању процеса деинституционализације у Републици Србији.

Е2(12)а: Разлог смештаја деце и младих у хранитељске породице:

Структура деце и младих на хранитељству према доминантном разлогу смештаја								
Разлог смештаја	2009.		2010.		2011.		2012.	
Родитељи умрли	94	12.6%	101	13.3%	135	12.5%	219	8.4%

Родитељи непознати	17	2.3%	4	0.5%	8	0.7%	79	3%
Родитељи потпуно лишени родитељског права	77	10.4%	98	12.9%	102	9.4%	367	13.9%
Родитељи делимично лишени родитељског права	72	9.7%	43	5.7%	182	16.8%	471	17.9%
Родитељи лишени пословне способности	39	5.2%	47	6.2%	43	3.9%	157	5.9%
Родитељи спречени да врше родитељску дужност	89	12%	137	18.1%	190	17.5%	367	13.9%
Неадекватно родитељско старање	355	47.8%	327	43.2%	423	39.1%	962	36.7%
Укупно	743	100%	757	100%	1083	100%	2622	100%

Извор: Синтетизовани извештај о раду центара за породични смештај и усвојење деце и омладине за 2012. годину, Републички завод за социјалну заштиту

Посматрано у периоду 2008-2013., може се уочити да је неадекватно родитељско старање доминантан разлог смештаја у хранитељске породице, али да тај проценат са годинама опада (процент је готово преполовљен 2012. у односу 2008.). Тренд опадања показује и категорија *родитељи спречени да врше родитељску дужност*. Остала три кључна разлога смештаја деце на породични смештај (потпуно/делимично лишење родитељског права и лишење родитеља пословне способности) показују, уз одређене осцилације, тренд раста.

E2(12)д: Дужина трајања смештаја у хранитељским породицама:

Посматрајући период 2008-2012. година, уочава се постепено повећање броја деце и младих која на хранитељству остају до годину дана. У 2010. је било највише корисника који су на смештају 2-6 година, након чега следи постепено опадање. Број деце и младих који на смештају бораве 7-10 односно 12 година³⁶ се смањује те је у 2012. број готово преполовљен у односу на 2008. (2008.-35.6%, 2012.-18.73%). У односу на 2008. када је половина деце боравила на породичном смештају 7 и више година, тај број се постепено смањивао и сада се креће око трећине од укупног броја деце. Међутим, и поред позитивних померања, подаци показују да се хранитељство у највећој мери и даље користи као дугорочни облик заштите деце и младих без родитељског старања.

E2(12)ц: Број хранитељских породица

Број активних хранитељских породица 2009-2012.			
2009.	2010.	2011.	2012.
489	468	696	1618

Извор: Синтетизовани извештај о раду центара за породични смештај и усвојење деце и омладине за 2012. годину, Републички завод за социјалну заштиту

У периоду од 2009-2012. године, видљив је охрабрујући тренд повећања броја активних хранитељских породица. У 2012. години било је укупно активних 1618 хранитељских породица тј. породица која су имале децу и младе на смештају. Према типу хранитељских породица, доминирају брачни парови са децом (57.6%). Сродничке породице чине четвртину од укупног броја

³⁶ За 2008., 2009. и 2010. формат извештавања је предвиђао другачију категоризацију дужине боравка деце и младих на хранитељству.

хранитељских породица (26%) и то су најчешће бабе и деде (57% од укупног броја сродничких породица односно 15% од укупног броја хранитељских породица.

E2(12)е: Број и проценат деце која су поново уједињена са родитељима након смештања (породични смештај)

Разлози престанка породичног смештаја деце и младих 2009-2012.								
Разлог престанка смештаја	2009.		2010.		2011.		2012.	
	Бр.	%	Бр.	%	Бр.	%	Бр.	%
Повратак у биолошку или сродничку породицу	11	14.1	12	14.3	12	14.63	37	22.6
Оспособљени за самосталан живот	13	16.7	25	29.7	30	36.6	52	31.7
Усвојени	13	16.7	10	11.9	5	6.1	30	18.3
Укупно: Породични смештај остварио своју функцију	37	47.5	47	55.9	47	57.33	119	72.6
Премештени у другу установу	15	19.2	8	9.5	10	12.2	24	14.63
Премештени у другу хранитељску породицу	16	20.5	13	15.5	17	20.73	18	10.9
Умрли	-	-	-	-	1	1.2	-	-
Напустили хранитељску породицу из неког другог разлога	10	12.8	16	19.04	7	8.5	3	1.8
Укупно	78	100	84	100	82	100	164	100

Извор: Синтетизовани извештај о раду центара за породични смештај и усвојење деце и омладине за 2012. годину, Републички завод за социјалну заштиту

Поређење података у периоду 2009-2012. година, показује охрабрујући тренд раста броја деце која се враћају у своје биолошке породице и младих оспособљених за самосталан живот. Оно што такође охрабрује је и смањење броја деце која су премешетена у другу хранитељску породицу.

Разлози престанка породичног смештаја деце у 2013.	
Повратак у родитељску породицу	27.0%
Премештај у установу	16.1%
Усвојење	13.4%
Осамостаљивање	12.6%
Хранитељство у другој породици	12.0%
Смештај у сродничку породицу	8.5%
Завршено школовање/радно оспособљавање	6.6%
Други разлози	3.9%

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Најчешћи разлог за напуштање породичног смештаја у 2013. години је повратак у биолошку породицу. Удео деце која су се у 2013. години вратила из породичног смештаја у биолошку породицу је 27%, а 12,7% деце је прешло да живи код сродника. Међу разлозима напуштања породичног смештаја следи осамостаљивање и завршетак школовања са уделом 24,6%.

2. Смештај у установу за децу и младе

Услуге домског смештаја пружају се деци и младима чије се потребе не могу задовољити у оквиру биолошке, сродничке или хранитељске породице или кроз услуге у заједници, на основу одлуке органа старатељства или суда, односно по упуту центра за социјални рад, до повратка детета или младе особе у биолошку породицу, односно до смештаја у сродничку или хранитељску породицу, усвојења или осамостаљивања. **Дете млађе од три године не смешта се у дом, осим у случајевима предвиђеним законом којим је уређена социјална заштита.** Иако Србија нема велики број деце у установама социјалне заштите те се по броју деце у установама сврстава међу европске земље са најмањом стопом институционализације и иако је у периоду од 2000 - 2011 укупан број деце и младих у установама социјалне заштите смањен за 48% (2000 – 3554, 2011 – 1854), пред системом социјалне заштите у области домског смештаја су још увек бројни изазови.

Е2(12)ц: Број институција за децу без родитељског старања

Уредбом о мрежи установа социјалне заштите³⁷ су утврђене следеће установе за децу и младе чији су корисници деца и млади без родитељског старања и деца и млади са сметњама у развоју.

Преглед просторног распореда, групе корисника и капацитета установа за децу и младе			
	Просторни распоред (територија)	Укупни капацитет	
		Смештајни	За додатне услуге
1.	Установа за децу и младе, Алексинац	36	24
2.	Установа за децу и младе, Бања Ковиљача, Лозница	42	18
3.	Установа за децу и младе, Бела Црква	48	72
4.	Установа за децу и младе, Београд	466	174
5.	Установа за децу и младе (при ЦСР Крагујевац), Крагујевац	24	16
6.	Установа за децу и младе, Крушевац	48	24
7.	Установа за децу и младе, Неготин	24	64
8.	Установа за децу и младе, Ниш	36	48
9.	Установа за децу и младе, Нови Сад	140	34
10.	Установа за децу и младе, Панчево	48	48
11.	Установа за децу и младе, Сомбор	36	44
12.	Установа за децу и младе, Ужице	48	48
13.	Установа за децу и младе, Суботица	180	

Е2(12)д: Број деце у институцијама за децу без родитељског старања

³⁷ Сл. гласник РС, бр.16/12 и 12/13

Извор: Деца у систему социјалне заштите, Републички завод за социјалну заштиту

Број деце без родитељског старања у установама за смештај деце и младих се смањује. Број деце на смештају у установама за одрасле смањен је са 100 деце у 2011. години, на 18 деце у 2013. години.

E2(12)а: Разлог смештаја деце у домовима за децу и младе

У 2011. години, најчешћи разлог смештаја деце и младих у овим домовима је неадекватно родитељско старање и то код 19,9% корисника. Након овог разлога, прилично су уједначени разлози: родитељи нису у могућности да одговоре на потребе детета - 17% корисника, родитељи потпуно лишени родитељског права - 16,6% корисника и корисници чији су родитељи делимично лишени родитељског права - 15,8% корисника. Најмање је корисника чији су родитељи непознати (1,9%) и корисника чији су родитељи лишени пословне способности (2,1%), а 4,8% је корисника чији су родитељи умрли. У 2012. години, најчешћи разлог смештаја деце и младих у овим домовима је и даље неадекватно родитељско старање код 29,9% корисника. У односу на 2011. годину уочава се значајан пораст удела деце која на смештај долазе услед овог разлога (2012 - са 29,9%, 2011 - 19,9%). За 16,63% корисника родитељи нису у могућности да одговоре на потребе детета, а у приближно истом проценту као разлог се јавља потпуна лишеност родитељског права (12,58%) и спреченост да врше родитељску дужност (12,04%). За готово 10% корисника разлог смештаја је делимично лишавање родитељског права. Најмање је корисника чији су родитељи непознати (1%) и корисника чији су родитељи лишени пословне способности (3%), а 3% је корисника чији су родитељи умрли. Податак да само 4% корисника у домовима за децу и младе нема родитеље, појачава претходни закључак о нужној, ургентној и јачој подршци примарној породици. У 2013. години, према разлозима смештаја деце у домовима за децу и младе, доминирају занемарена деца и деца родитеља који су лишени родитељског права.

E2(12)д: Дужина трајања смештаја у домовима за децу и младе:

Корисници према дужини боравка у домовима за децу и младе 2011-2012.		
Дужина боравка	2011.	2012.
до 6 месеци	10.8%	12.5%
7 месеци – 1 год	14.8%	14.1%
2 - 3 године	18.3%	22.2%

4 -5 година	12.6%	11.4%
6-7 година	13.7%	11.5%
8-10 година	15.1%	14.4%
Преко 10 година	14.7%	13.8%

У 2011. години, учешће корисника који у домовима бораве до годину дана у претходне три године се није много мењало (у 2009. години 25,6%, у 2010. години се тај број смањило на 19%, а у 2011. је поново порастао на 25,6%). Приметно је, међутим, повећање броја деце и младих који у домовима бораве дужи низ година и услед тога теже излазе из установа и налазе алтернативне облике становања. Тако је број деце која у дому проведу од 4 до 7 година у 2011. години износио 26,3%, што је више него у претходне две године (23,5% у 2009 и 21% у 2010.) Такође је у односу на претходне две године повећан и број деце која бораве дуже од 8 година (у 2011. години 29,8% деце, а у 2010. години 23,8% корисника је боравило дуже од 8 година). Посматрајући дужину боравка корисника смештаја, 39,7% корисника је у 2012. години на смештају боравило дуже од пет година. Од 663 корисника који су на дан 31.12.2012. били смештени у домове за децу и младе, 38,4% корисника је на институционалном смештају било дуже од 5 година. У 2012. години готово је исти удео корисника који бораве на смештају мање од године дана (2012 – 26,7%; 2011 - 25,6%; 2010 - 19%; 2009 - 25,6%). Удео корисника који у овим домовима остаје 2 до 3 године те између 4 и 7 година, такође се не мења значајније у протеклих неколико година.

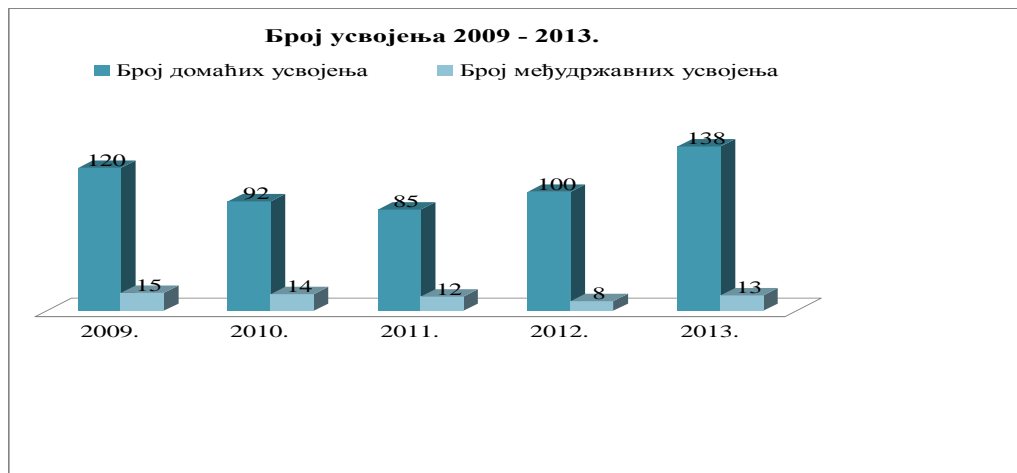
Е2(12)е: Процент деце која су поново уједињена са родитељима након смештања (установе за децу и младе)

Престанак смештаја у установама за децу и младе према разлозима, 2011-2013.			
	2011.	2012.	2013.
Премештени у другу установу	24,3%	24,7%	30,7%
Вратили се у биолошку породицу	21,7%	22,5%	25,7%
Премештени у хранитељску породицу	33%	28,6%	24,8%
Усвојени	10,4%	8,2%	9,9%
Остали разлози	10,4%	15,9%	8,9%

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Најчешћи разлог престанка домског смештаја, односно изласка деце из установа, у 2013. години је премештај у другу установу (31% деце). У биолошку породицу се вратило 26% деце што представља увећање у односу на претходну годину. Удео деце која су напустила установу услед осамостаљивања је занемарљив, а центри за социјални рад су у 2013. години издали укупно 92 упута за коришћење услуге становања уз подршку за младе који се осамостаљују. За децу без родитељског старања локалне самоуправе најчешће обезбеђују услуге које Закон о социјалној заштити дефинише као *друге врсте подршке неопходне за активно учешће корисника у друштву*. Изузетно, Град Београд има још неке видове подршке младима који излазе из домова и хранитељских породица, кроз стипендије за децу без родитељског старања и услугу названу стална новчана помоћ. Ову услугу је у 2013. години користило 165 деце у Београду.

Е2(12)ф: Број деце у домаћим, међународним или кафала програмима за усвојење који су разврстани на основу година, и где је то релевантно, информацијама о држави порекла и усвојења те деце.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Након смањења броја усвојене деце од 2009. до 2011. године, број домаћих усвојења је са 100 усвојене деце у 2012. години, порастао на 138 деце у 2013. години. Број деце чији су усвојитељи страни држављани је у претходних пет година стабилан, а у 2013. години је било тринаест таквих усвојења.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Е3: Поновно спајање породица (члан 10.)

Е3(13): Број деце која су ушла или напустила земљу у циљу поновног спајања са породицом, укључујући и број деце избеглица без пратње и деце тражилаца азила;

Е4. Незаконит трансфер и одсуство повратка (члан 11.)

Е4(14)а: Броју деце која су отета из или у државу уговорницу;

Е4(14)б: Броју ухапшених починилаца и проценту оних који су кажњени и (кривичним) судовима.

Е5(15): Злостављање и занемаривање (члан 19.), укључујући физички и психички опоравак и друштвену реинтеграцију (члан 39.)

Е5(15)а: Броју и проценту деце која су пријављена као жртве злостављања и /или занемаривања од стране родитеља и других рођака /неговатеља;

Број малолетних лица на чију штету су извршена кривична дела запуштања и злостављања малолетног лица, насиља у породици, недавања издржавања и кршења породичних обавеза од стране родитеља, усвојоца или староца у Републици Србији (2008 – 2013).

Кривично дело	узраст/ пол	2008.			2009.			2010.			2011.			2012.			2013.		
		М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ
Запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ)	до 6 год.	25	18	43	22	19	41	15	22	37	8	7	15	19	16	35	14	11	25
	6 до 11	24	16	40	22	16	38	16	16	32	12	11	23	16	10	26	14	12	26
	11 до 14	25	11	36	15	15	30	12	10	22	8	9	17	16	9	25	9	1	10
	14 до 18	7	10	17	14	10	24	3	6	9	5	8	13	2	7	9		1	1
	укупно	81	55	136	73	60	133	46	54	100	33	35	68	53	42	95	37	25	62
Насиље у породици (члан 194. КЗ)	до 6	18	10	28	18	18	36	18	21	39	19	11	30	19	17	36	9	16	25
	6 до 11	32	38	70	31	23	54	37	39	76	27	23	50	31	25	56	42	24	66
	11 до 14	25	32	57	28	30	58	28	50	78	41	26	67	33	41	74	28	48	76
	14 до 18	49	83	132	50	100	150	62	91	153	57	83	140	55	100	155	36	67	103
	укупно	124	163	287	127	171	298	145	201	346	144	143	287	138	183	321	115	155	270
Недавање издржавања (члан 195. КЗ)	до 6		1	1	1	1	2	2	3	5	1		1	2	3	5	2		2
	6 до 11	2		2	1		1	1	2	3	1	1	2	1	3	4		1	1
	11 до 14		2	2	1	1	2	2		2	2	1	3	1	1	2			
	14 до 18								3	3	2	2	4	1		1		2	2
	укупно	2	3	5	3	2	5	5	8	13	6	4	10	5	7	12	2	3	5
Кршење породичних обавеза (члан 196. КЗ)	до 6	2	2	4				2		2		1	1	5	1	6	5	1	6
	6 до 11	4	1	5		1	1		2	2	6	1	7	4		4	7	4	11
	11 до 14		3	3	1	1	2		1	1	1	1	2	4	2	6	2		2
	14 до 18	1	5	6		1	1		3	3	2	1	3	1	2	3		1	1
	укупно	7	11	18	1	3	4	2	6	8	9	4	13	14	5	19	14	6	20
укупно оштећених малолетних лица	до 6 год.	45	31	76	41	38	79	37	46	83	28	19	47	45	37	82	30	28	58
	6 до 11	62	55	117	54	40	94	54	59	113	46	36	82	52	38	90	63	41	104
	11 до 14	50	48	98	45	47	92	42	61	103	52	37	89	54	53	107	39	49	88
	14 до 18	57	98	155	64	111	175	65	103	168	66	94	160	59	109	168	36	71	107
	укупно	214	232	446	204	236	440	198	269	467	192	186	378	210	237	447	168	189	357

Малолетна лица чине око 8,5% - 9% у укупном броју лица оштећених извршењем кривичног дела Насиље у породици; 30% - 40% у укупном броју лица оштећених извршењем кривичног дела Недавање издржавања.

Број пријављених кривичних дела запуштања и злостављања малолетних лица, насиља у породици, недавања издржавања и кршења породичних обавеза извршених од стране родитеља, усвојоца или староца у Републици Србији (2008 - 2013).

Кривично дело		2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ)	Занемаривање и запуштање (став 1)	65	68	42	34	85	34
	Злостављање (став 2)	19	16	33	14	8	13
	Укупно КД из члана 193. КЗ	84	84	75	48	92	47
Насиље у породици (члан 194. КЗ)		252	261	311	267	294	255
Недавање издржавања (члан 195. КЗ)		4	3	10	8	8	3
Кршење породичних обавеза (члан 196. КЗ)		15	4	8	9	14	15
укупно кривичних дела из чл. 193., 194., 195. и 196. КЗ		355	352	404	332	408	320

Од укупно евидентираних кривичних дела Насиља у породици у Републици Србији, кривична дела извршена на штету малолетних лица чине око 7,5% - 8,5%, а у случају кривичног дела Недавања издржавања 25% - 33%.

Број пријављених прекршаја из члана 20. Закона о јавном реду и миру у Републици Србији (2008 - 2013).						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Прекршај из члана 20. Закона о јавном реду и миру	715	668	707	616	547	424

Прекршајне пријаве поднете су против родитеља/стараоца, који су били у могућности а пропустили су да врше дужан надзор над малолетником, који је услед тога учинио прекршај из члана 6. до 19. (изузев члана 11.) Закона о јавном реду и миру.

Деца жртве насиља на евиденцији ЦСР према доминантној врсти насиља					
Врсте насиља	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Физичко насиље	878	831	841	1.182	1.164
Сексуално насиље	92	124	87	118	95
Психичко насиље	1.381	1.439	1.041	925	1.009
Занемаривање	855	854	1.418	1.443	1.553
Економско искоришћавање	115	148	-	-	37

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Занемаривање као врста насиља над децом је у сталном порасту у последњих пет година па је тако и у 2013. години евидентиран раст ове појаве за око 8%. Центри за социјални рад готово да немају евидентираних случајеве економског насиља над децом што подстиче сумњу у разумевање ове појаве од стране стручне, а посебно шире јавности.

Деца жртве насиља у породици на евиденцији ЦСР према полној структури 2011-2013.						
Врсте насиља	2011.		2012.		2013.	
	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко
Физичко насиље	50,4%	49,6%	50,4%	49,6%	49,2%	50,8%
Сексуално насиље	79,3%	20,7%	79,7%	20,3%	78,9%	21,1%
Психичко насиље	54,0%	46,0%	53,0%	47%	53,3%	46,7%
Занемаривање	52,4%	47,6%	48,6%	51,4%	50,2%	49,8%

Извор: Деца у систему заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Према полној структури удео девојчица и дечака готово је изједначен у свим врстама насиља, изузев код сексуалног насиља где је доминантан удео девојчица које чине 80% жртава ове врсте насиља.

Број породица у којима су деца евидентирана као жртве насиља 2009-2013.					
Година	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Број породица	841	1207	3396	3787	3637

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Број породица у којима су ЦСР евидентирали децу као жртве насиља у 2013. години нижи је за 4% него што је то био случај у 2012, односно виши за 7% од броја породица у 2011. години.

Број деце жртава насиља у хранитељским породицама					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Дечаци				20	16
Девојчице				15	8

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Врста насилника у хранитељским породицама					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Хранитељица				4	13
Хранитељ				11	-
Други члан хранитељске породице				2	1
Родитељ или члан биолошке породице				2	2
Вршњаци ван хранитељске породице				3	2
Неко други				1	12

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Успостављање **интерсекторске сарадње за заштиту деце од злостављања и занемаривања** подржавано је из средстава Европске уније у периоду 2011-2013. године, у оквиру регионалног пројекта „Заштита деце од насиља у Југоисточној Европи” у којем је учествовало пет земаља, укупне вредности 1,65 милиона евра, који је спроводио УНИЦЕФ.

E5(15)б: Броју и проценту пријављених случајева који су резултирали санкцијама и другим облицима последица за починиоце;

Број осуђених пунолетних лица за поједина кривична дела против брака и породице у Републици Србији (2008 - 2012)								
	Укупно	Затвор	Новчана казна	Условна осуда	Рад у јав. интересу и одуз. возачке дозволе	Судска опомена	Васпитна мера	Проглашен кривим а ослобођен од казне
2008. година								
Одузимање малолетног лица (члан 191. КЗ)	40	2	8	26	-	3	-	1
Промена породичног стања (члан 192. КЗ)	1	-	-	1	-	-	-	-
Запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ)	39	3	-	34	-	1	1	-
Насиље у породици (члан 194. КЗ)	1681	300	186	1162	-	20	4	9
Недавање издржавања (члан 195. КЗ)	987	80	40	839	-	21	1	6
Кршење породичних обавеза (члан 196 КЗ)	13	1	-	12	-	-	-	-
2009. година								
Одузимање малолетног лица	63	3	16	43	-	-	-	1

(члан 191. КЗ)									
Промена породичног стања (члан 192. КЗ)	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ)	38	6	1	30	-	-	1	-	-
Насиље у породици (члан 194. КЗ)	1850	372	171	1265	3	26	4	9	-
Недавање издржавања (члан 195. КЗ)	1193	111	71	985	1	19	-	6	-
Кршење породичних обавеза (члан 196 КЗ)	8	1	-	7	-	-	-	-	-
2010. година									
Одузимање малолетног лица (члан 191. КЗ)	27	3	4	18	-	-	1	1	-
Промена породичног стања (члан 192. КЗ)	2	-	-	2	-	-	-	-	-
Запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ)	24	1	-	23	-	-	-	-	-
Насиље у породици (члан 194. КЗ)	1059	236	55	745	4	8	2	9	-
Недавање издржавања (члан 195. КЗ)	668	48	34	574	2	6	-	4	-
Кршење породичних обавеза (члан 196 КЗ)	2	-	-	2	-	-	-	-	-
2011. година									
Одузимање малолетног лица (члан 191. КЗ)	52	4	8	38	-	2	-	-	-
Промена породичног стања (члан 192. КЗ)	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ)	36	7	-	28	-	-	-	1	-
Насиље у породици (члан 194. КЗ)	1616	360	75	1135	23	10	3	10	-
Недавање издржавања (члан 195. КЗ)	1115	90	42	961	9	2	-	11	-
Кршење	4	1	-	3	-	-	-	-	-

породичних обавеза (члан 196 КЗ)									
2012. година									
Одузимање малолетног лица (члан 191. КЗ)	49	8	8	32	-	1	-	-	-
Промена породичног стања (члан 192. КЗ)	3	2	-	1	-	-	-	-	-
Запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ)	38	9	-	27	2	-	-	-	-
Насиље у породици (члан 194. КЗ)	1472	436	33	970	15	9	6	3	
Недавање издржавања (члан 195. КЗ)	1144	175	48	906	8	4	-	3	
Кршење породичних обавеза (члан 196 КЗ)	6	2	-	4	-	-	-	-	
2013. година									
Одузимање малолетног лица (члан 191. КЗ)	58	7	10	39	-	-	-	2	
Промена породичног стања (члан 192. КЗ)	-	-	-	-	-	-	-	-	
Запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ)	33	8	-	25	-	-	-	-	
Насиље у породици (члан 194. КЗ)	1532	533	8	977	7	1	3	3	
Недавање издржавања (члан 195. КЗ)	1405	215	60	1120	4	3	-	3	
Кршење породичних обавеза (члан 196 КЗ)	8	1	-	6	-	1	-	-	

Извор: Републички завод за статистику

E5(15)ц: Број и проценат деце која су примила посебну негу у погледу опоравка и друштвене реинтеграције.

Дете корисник ЦСР је оно код кога постоји опасност да ће постати жртва или ако јесте жртва злостављања, занемаривања, насиља и експлоатације, односно ако су му физичко, психичко или емоционално благостање и развој угрожени деловањем или пропустима родитеља, старатеља или друге особе која се о њему непосредно стара, затим ако је жртва трговине људима и ако је страни држављанин односно лице без држављанства, без пратње.

Број поступака за заштиту жртава од насиља које је ЦСР покренуто по службеној дужности, 2011-2013.			
	2011.	2012.	2013.
Поступак за изрицање мере заштите од насиља у породици	144	172	157
Поступак за потпуно лишавање родитељског права	138	134	150
Поступак за делимично лишавање родитељског права	135	116	114
Поступак за доношење привремене мере принудног лечења	127	111	144
Кривична пријава	15	42	7
Поступак за заштиту интереса и права детета	-	152	224
Друго	117	229	505

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

У 2013. години центри за социјални рад су покренули 1.301 поступак за заштиту жртава од насиља у породици, што је за 36% више него у 2012. години. Од свих поступака који су покренути, 40% се односи на поступке у оквиру стручног рада центара, а не на судске поступке. Следе поступци за заштиту интереса и права детета који у укупном броју покренутих поступака учествују са 17%, односно за 47% више него што је то био случај у 2012. години. Поступци за изрицање мере заштите од насиља у породици и лишавање родитељског права учествују у структури покренутих поступака са по 12%.

Укупан број деце која су привременим закључком измештена из породице ради заштите од насиља 2011-2013.			
	2011.	2012.	2013.
Број деце	359	573	412

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Број деце која су привременим закључком измештена из породице ради заштите од насиља према разлозима измештања, 2011-2013.			
	2011.	2012.	2013.
Разлог измештања - оба родитеља злостављају дете	100	170	89
Разлог измештања - један родитељ злоставља дете	157	258	182
Разлог измештања – нешто друго	102	145	141

Извор: Деца у систему заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Центри за социјални рад су у 2013. години евидентирали укупно 412 случајева измештања детета због насиља у породици, што је за 28% мање него у 2012. години. У 89 случајева деца су измештана јер оба родитеља врше насиље над дететом. Број оваквих случајева скоро је преполовљен у односу на 2012. годину, када је насиље оба родитеља као разлог за измештање евидентирано у 170 случајева. **Према MICS 5 - дисциплиновање деце** : Од 2010. године, проценат деце³⁸ која су доживела психолошко насиље или физичко кажњавање је, према одговорима испитаника, опао са 67% на 43% у општој популацији, односно са 86% на 66% у ромским насељима. Уочени напредак

³⁸ Подаци о методама дисциплиновања деце, у MICS истраживањима 2010. године прикупљени су за децу старости 2-14 година, док су у MICS истраживањима 2014. године подаци прикупљени за децу старости 1-14. година

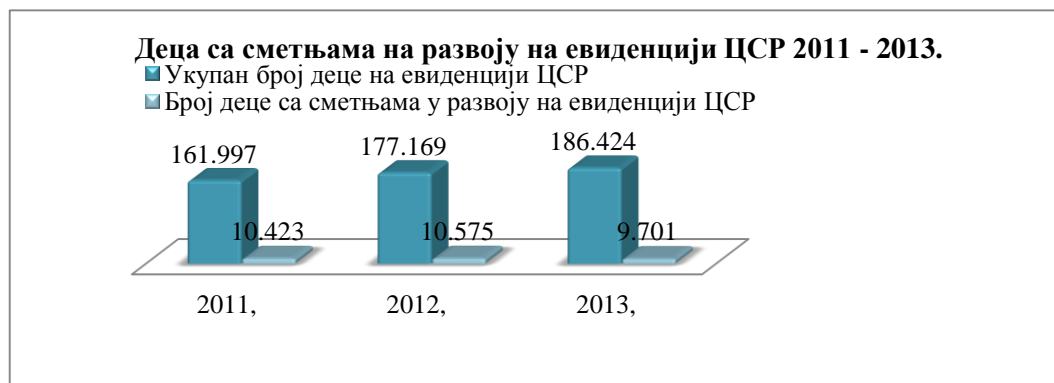
вероватно указује на боље разумевање да деца не би требало да буду дисциплинована насилним методама.

Ф. Сметње у развоју, основно здравље и социјална помоћ (чланови 6., 18. (став 3.), 23., 24., 26., 27. (ставови 1-3.) и 33.)

Ф 1. Деца са сметњама у развоју (члан 23.)

Ф1(16): Број и проценат деце са сметњама у развоју;

Сагледавање положаја деце са сметњама у развоју у систему социјалне заштите отежано је непостојањем општеприхваћене дефиниције особа, односно деце са сметњама у развоју, терминолошком неодређеношћу и неуједначеним критеријумима у различитим системима који сарађују код остваривања одређених права деце са сметњама у развоју. Центри за социјални рад евидентирају децу са сметњама у развоју која користе следећа права и услуге: додатак за помоћ и негу другог лица, увећани додатак за помоћ и негу другог лица и помоћ за оспособљавање за рад; услуге смештаја (домски и породични смештај) и услуге у заједници (дневни боравак, становање уз подршку, помоћ у кући и персонална асистенција). Центар не евидентира посебно децу са сметњама која се појављују и у другим правима и услугама које пружа центар (новчана социјална помоћ, једнократне новчане помоћи, подршка деци са проблемима у понашању, спорови око вршења родитељског права, подршка жртвама занемаривања и насиља итд.). Услед тога, број деце са сметњама у развоју се у периоду од 2011. до 2013. године смањује.

Извор: Деца у систему заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

У 2013. години у центрима за социјални рад је евидентирано 9.701 деце са сметњама у развоју. У односу на укупан број деце, удео деце са сметњама у развоју износи 5,2%. Број деце са сметњама у развоју у периоду 2011-2012. се смањује, док укупан број деце корисника центара расте.

Деца са сметњама у развоју на евиденцији ЦСР према врсти сметњи 2011-2013.						
Врсте сметњи	2011.		2012.		2013.	
	Број	%	Број	%	Број	%
Вишеструке	2.360	22,8	2.342	22,1	2.226	22,5
Первазивни развојни поремећаји	276	2,7	323	3,1	413	4,2
Сензорне	804	7,8	848	8	769	7,8
Менталне	1.852	17,9	1.691	16	1.613	16,3
Интелектуалне	2.027	19,6	2.026	19,2	1.622	16
Телесне	3.039	29,3	3.345	31,6	3.250	32,9
Укупно	10.358	100	10.575	100	9.893	100

Извор: Деца у систему заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Према врсти сметње у развоју, у 2013. години доминирају деца са телесним (32,9 %), а потом деца са вишеструким сметњама (22,5 %). Најмање је учешће деце са перзавивним развојним поремећајима – аутизам, Ретов, Аспергеров синдром и др. (4,2 %).

Ф1(16)а: Чији родитељу добијају посебну материјалну, психолошку и другу врсту помоћи;

Редовни додатак за помоћ и негу другог лица – деца										
Година	Полна структура					Износ у динарима				
	0-2	3-5	6-14	15-17	Укупно до 18 г.	0-2	3-5	6-14	15-17	Укупно до 18 г.
2009.	58	375	1.738	629	2.800	8.337.242,10	40.321.812,40	163.518.957,5	56.947.443,60	269.125,456
2010.	85	455	1.922	660	3.122	10.658.947,90	48.796.333,20	182.864.112,70	62.006.270,80	304.325,665
2011.	92	501	1.985	556	3.134	14.918.256,20	60.951.158,10	217.678.727,00	60.267.608,10	353.815,749
2012.	118	543	1.959	553	3.173	17.435.893,50	64.053.548,80	225.899.979,30	61.624.160,00	369.013,578
2013.	119	549	1.885	483	3.036	19.323.570,30	73.926.187,20	247.599.930,60	59.973.950,50	400.823,639

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

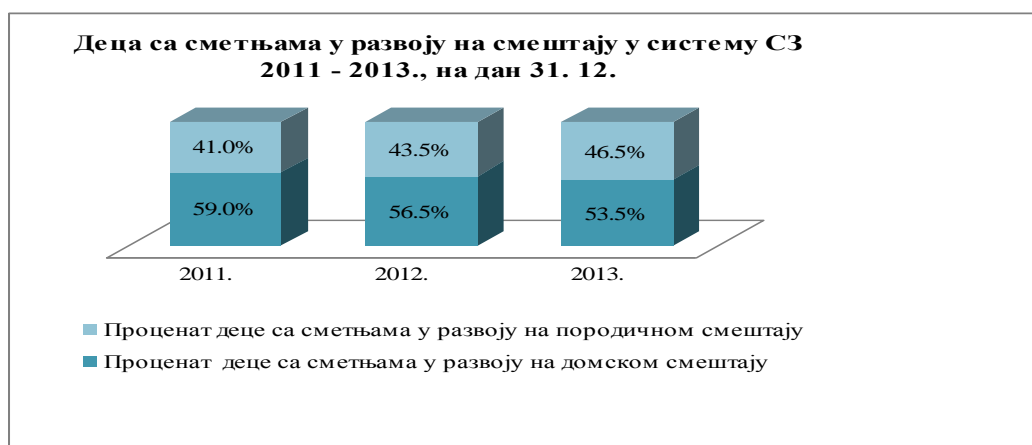
Увећани додатак за помоћ и негу другог лица – деца											
Год.	Увећани	Полна структура					Износ у динарима				
		0-2	3-5	6-14	15-17	Укупно до 18 г.	0-2	3-5	6-14	15-17	Укупно до 18 г.
2009.	Увећани	53	346	1.907	739	3.045	19.235.096,60	90.304.827,80	437.961.119,10	164.767.298,60	712.268,342
2010.	Увећани	56	380	1.968	776	3.180	17.937.451,70	93.761.047,60	457.290.387,30	177.522.428,70	746.511,315
2011.	Увећани	39	366	2.020	718	3.143	16.390.645,50	111.283.433,60	560.535.672,40	195.760.842,30	883.970,594
2012.	Увећани	42	378	2.111	761	3.292	18.001.317,30	116.244.603,20	615.248.392,20	216.878.452,60	966.372,765
2013.	Увећани	56	345	2.168	761	3.330	23.790.396,90	121.529.091,10	695.482.453,20	235.228.120,60	1.076.030,062

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Ф1(16)б: Који живе у институцијама, укључујући институције за децу са сметњама у менталном развоју, или ван њихових породица, као што је на пример хранитељска нега;

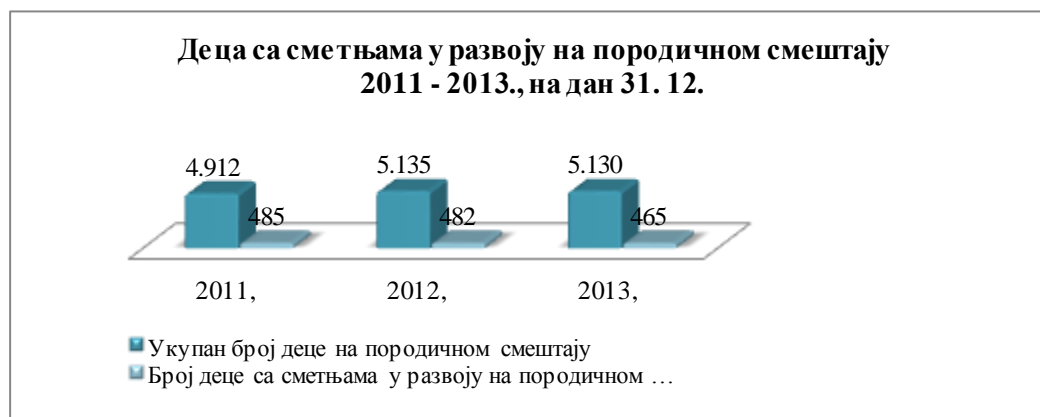
Деца са сметњама у развоју на смештају у систему социјалне заштите 2011-2013., на дан 31.12.			
	2011.	2012.	2013.
Број деце са сметњама у развоју на породичном смештају	485	482	465
Број деце са сметњама у развоју на домском смештају	697	626	536
Број деце са сметњама у развоју на смештају у систему СЗ	1.182	1.108	1.001

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Извор: Деца у систему заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

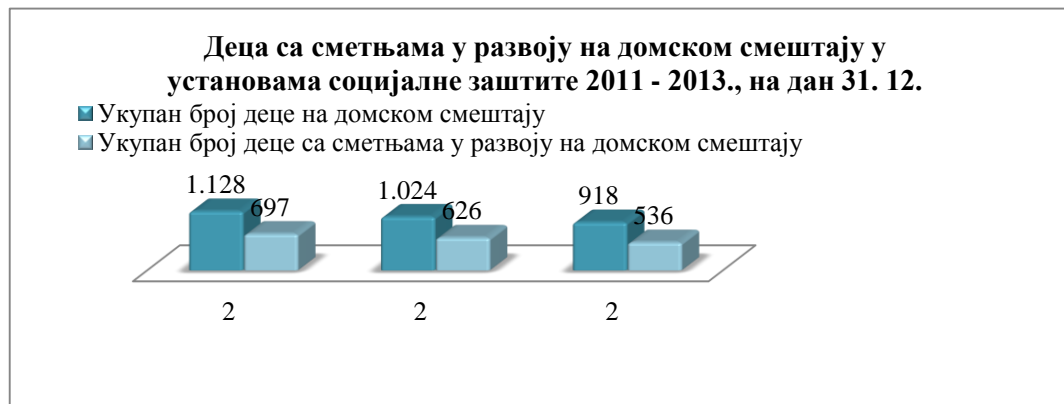
У 2013. години настављен је тренд смањења броја деце са сметњама у развоју која користе услуге породичног и домског смештаја.

Извор: Деца у систему заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Удео деце са сметњама у развоју на породичном смештају је континуирано низак. Процент деце са сметњама углавном се креће око петине (20%) од укупног броја деце на породичном смештају. У претходном периоду посвећена је посебна пажња смештају деце са тешкоћама у развоју и

активностима на успостављању специјализованог породичног смештаја. Вршене су посебне припреме деце и хранитеља, акредитовано је више програма допунске обуке за хранитеље у 2010, 2011. и 2012. години, и за оне породице које се припремају за прихват ове деце. Обезбеђена је и материјална подршка породицама, као и терапеути који су посебно ангажовани као подршка породицама у периоду прилагођавања.

Извор: Деца у систему заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Међутим, удео деце са сметњама у развоју у укупном броју деце корисника услуге домског смештаја је континуирано висок и у 2013. години износио је 58,4%, док се број деце са сметњама у развоју у домовима специјализованим за децу и младе са сметњама у развоју и одрасле са интелектуалним тешкоћама смањује.

Деца са сметњама у развоју у домовима за децу и младе 2011-2013., на дан 31.12.			
	2011.	2012.	2013.
Укупан број деце у домовима за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања)	544	511	434
Број деце са сметњама у развоју у домовима за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања)	270	167	253

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Удео деце са сметњама у развоју у домовима за децу и младе (бившим домовима за децу без родитељског старања) у 2011. години је износио 49,6%. У 2013. години удео деце са сметњама у развоју је износио 58,3% и порастао је у односу на 2012. годину када је износио 32,7%.

Број деце којима је престао смештај у установи према разлозима престанка смештаја			
Разлог престанка смештаја	2011.	2012.	2013.
Вратили се у биолошку или сродничку породицу	11	4	9
Премештени у другу установу	7	7	9
Премештени у хранитељску породицу	11	7	12
Умрли	10	9	14
Напустили установу из неког другог разлога	2	4	-

Укупно	41	31	44
---------------	-----------	-----------	-----------

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Извор: Деца у систему заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Највећи број деце која су у 2013. години напустила домове за децу и младе који претежно смештају кориснике са сметњама у развоју, премештена су у хранитељске (27,3%) или су се вратила у биолошке породице (26,8%).

Ф1(16)ц: Који похађају обичне школе;

Ф1(16)д: Који похађају специјалне школе;

Ф1(16)е: Који не похађају школе или сличне институције.

Ф1(16)ц-е:

Ученици који наставу похађају у основним и средњим школама за ученике са сметњама у развоју у Републици Србији 2008 – 2013.												
	Основне школе						Средње школе					
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Број школа	248	249	250	240	242	232	40	44	42	43	43	42
Број ученика	7.112	7.092	6.616	6.120	5.716	5.348	1.578	1.628	1.721	1.916	2.048	2.105

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Ученици у редовним основним школама са којима се ради по индивидуалном образовном плану у школској 2013/2014 години								
	Број школа	Број ученика са ИОП 1		Број ученика са ИОП 2		Ученици који имају мишљење ИРК		
		свега	ученице	свега	ученице	свега	Ученице	
Укупан број редовних основних школа у којима се ради по ИОП-у	1.296	4.538	1.722	2.500	993	2.852	1.101	
Матичне школе	814	3.912	1.477	2.082	816	2.424	918	
Издвојена одељења	482	626	245	418	177	428	183	

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Према истраживању Министарства просвете, науке и технолошког развоја у четири петине свих основних и средњих школа утврђено је да **од ученика којима је потребна додатна подршка 92,2% похађа редовне школе**. Уочено је да већи проценат деце којој је потребна додатна подршка уписује редовне основне него редовне средње школе.

У образовном систему на подручју **АП Косова и Метохије** је 346.000 ђака, од којих су око 1.000 ђака деца са инвалидитетом која похађају специјална одељења у оквиру редовних школа, названа припојена одељења, или иду у специјалне школе. Процењено је да 10.000 деце не похађа школу. Оцена је да велика већина, њих 7.000, спада у групу деце са инвалидитетом. Они представљају 13% укупно процењене стварне популације деце са инвалидитетом на Косову. Преко 40.000 деце са значајним проблемима у учењу похађају редовна одељења, али њихове потребе нису утврђене и по правилу нису задовољене.³⁹ Програми за ублажавање ситуације постоје, али се превише споро примењују. Инклузивно образовање још увек није заживело.

Деца и млади у установама за деце и младе са сметњама у развоју према похађању школе

Према подацима из Извештаја о раду установа за смештај деце и младих у 2011. години⁴⁰ који је сачинио РЗСЗ, у 2011. години од 797 деце и младих у домовима, само је 154 похађало школу (19,3%). Специјалну основну школу је похађало 84 деце и 11 младих. Предшколску установу је у 2011. години, похађало 7 деце, у специјалну средњу школу је ишло двоје деце и 22 младих. Редовну основну и средњу школу није похађао ни један корисник. Ови подаци се не могу поредити са претходним годинама зато што раније нису прикупљани кроз годишње извештаје о раду домова за децу и младе са сметњама у развоју.

Структура деце у установама за децу и младе са сметњама у развоју према похађању школе 2012.		
Школа коју дете похађа	Број деце у 2012.	Број деце на дан 31. децембра 2012.
Укупно	446	419
Не похађа предшколску установу, а предшколског је узраста	66	50
Похађа предшколску установу	3	3
Редовна основна школа	-	-
Средња школа	-	-
Специјална основна школа	76	72
Специјална средња школа	3	3
Напустили школовање-неоспособљени	298	291

Извор: Установе социјалне заштите у Републици Србији, 2012., Републички завод за статистику

Према подацима из Извештај о раду установа за смештај деце и младих у 2012. години структура деце (446) и младих **према похађању школе** као и претходних година показују веома неповољну

³⁹ Kosovo Education Centre (KEC), Monitoring of the Rights of the Child in the Education Sector in Kosovo, Report 2 – 2010/11

⁴⁰ Преузето са http://www.zavodsz.gov.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=160&Itemid=157

ситуацију, односно наставак неповољних трендова и у 2012. години. Наиме, 70,1% деце и младих не похађају школе, односно нису обухваћени образовним системом. Када је реч о деци предшколског узраста, само троје деце од 67 деце предшколског узраста у овим домовима, иде у предшколску установу (5% деце). Међу децом и младима који похађају школе, укупно 156, односно, 65,3% иде у специјалну основну школу, 23% у специјалну средњу школу, а 1 дете у редовну средњу школу. У редовну основну школу не иде ни једно дете из ових домова.

Подаци о образовању и похађању школе нису упоредиви са претходним извештајним периодима (промене старосних категорија у формату за извештавање установа), осим податка о обухвату деце и младих образовањем (редовне или специјалне школе) који је готово непромењен. У 2011. обухват образовањем се односио на 19,3%, а у 2012. на 20,1% деце и младих у овим домовима.

Активности у установама за децу са сметњама у развоју

Културно забавни садржаји, радионичарски рад и рад у секцијама су најзаступљенији видови активности особа са инвалидитетом у овим домовима. Програми подршке осамостаљивању нису нарочито заступљени у домовима, само 11% корисника је током 2012. године било стално укључено у неке од програма ове врсте. Подршка процесу деинституционализације има и димензију **повећања квалитета живота** деце на смештају у установама социјалне заштите. Примера ради, већ трећу годину заредом, на иницијативу дома у Стамници, организује се фестивал позоришних представа⁴¹ деце ометене у развоју смештене у овој, али и свим осталим домовима за децу са сметњама у развоју, децу без родитељског старања и децу из локалне заједнице. Активности и рад са корисницима дома у Стамници усмерени су на њихове преостале способности, учење животних вештина, изласке у отворену средину и стварање услова за повратак у локалну заједницу. За све кориснике на смештају током 2010. године израђени су индивидуални планови третмана, на основу акредитоване методологије за чију примену је оспособљено особље установе, те је актуелно примењују самостално.

У Дому је инсталиран и посебан програм *ISEEDORA*⁴² - *Информациони систем електронске евиденције корисника са сметњама у развоју*, којим се обезбеђује процена и припрема корисника са сметњама у развоју за што самосталнији живот у најмање рестриктивном окружењу.

Програми							
Назив програма	Број стално укључених корисника			Повремено укључени корисници			Укупно
	М	Ж	Укупно	М	Ж	Укупно	
Програм <i>Становање уз подршку</i>	3	7	10	-	-	-	10
Програм припреме корисника за програм <i>Становање уз подршку</i>	3	6	9	-	-	-	9
Програм <i>Школа животних вештина</i> ⁴³	225	165	390	-	-	-	390

⁴¹ Фестивал *Цвет на длану* траје месец дана у организацији министарства надлежног за рад и социјалну политику, Установе за децу и младе „Др Никола Шуменковић“ Стамница и локалне самоуправе Петровац. Овај фестивал има за циљ интеграцију особа са сметњама у менталном развоју у ширу друштвену заједницу и разбијање предрасуда које у друштву постоје о њима.

⁴² Програм *ISEEDORA* подразумева прикупљање и обраду података о учесницима програмских активности. Овај програм омогућава олакшано и детаљно вођење евиденције о особама са сметњама у менталном развоју, лаку и брзу претрагу њихових особина по унапред задатим критеријумима и оценама за дате критеријуме, једноставно, брзо и ефикасно приказивање података и њихово штампање, сортирање докумената, претраживање и ажурирање, једноставно, логично и стално комбиновање свих категорија особина.

Програм обуке рада на рачунару	16	19	35	-	-	-	35
Програм обуке <i>Монтесори</i>	23	15	38	8	11	19	57
Програм <i>Основна подршка-тренинг самопомоћи</i>	225	165	390	-	-	-	390
Програм упознавања околине (излети, шетње)	81	108	189	-	-	-	189
Програм одласка на спортске манифестације	12	14	26	-	-	-	26
Програм организованих активности ван Дома	49	65	114	-	-	-	114
Програм организовани активности унутар Дома (рођендани)	75	171	246	-	-	-	246
Програм акт. са полупокретним и непокретним корисницима	32	50	82	-	-	-	82
Програм рада ритмичко-музичке и фоклорне секције	8	16	24	2	4	6	30
Програм рада драмске секције	19	17	36	9	6	15	51
Програм рада радионице од папира	4	7	11	18	8	26	37
Програм рада радионице од жице	3	7	10	2	3	5	15
Програм рада радионице од прућа	2	5	7	/	2	2	9
Програм рада радионице од гипса	6	3	9	1	3	4	13
Програм рада ткачке радионице	2	5	7	/	/	/	7
Програм рада спортске секције	9	8	17	15	6	21	38
Програм рада радионице за одржавање животне средине	6	5	11	/	/	/	11

Програмима *Школа животних вештина* и *Основна подршка-тренинг самопомоћи* обухваћени су сви корисници дома. Одређени корисници укључени су у више секција и радионица.

Ф2(17-19) Здравље и услуге здравствене неге (члан 24.)

Обезбеђеност становника Републике Србије лекарима је 307 лекара на 100.000 становника у 2012. години. Обезбеђеност становника медицинским сестрама је исте године била 627 на 100.000 становника. Велике су регионалне разлике у обезбеђености здравственим кадром које се не могу објаснити разликама у здравственом стању становника, старосном структуром становника, нити потребама за здравственим услугама.

Стручно методолошко упуство за спровођење Уредбе о Националном програму здравствене заштите жена, деце и омладине усвојено је 2010. године. Правилником Републичког фонда за здравствено осигурање регулисан је садржај и обим превентивних мера које се обезбеђују 100% из средстава обавезног здравственог осигурања. Овим услугама обезбеђују се следеће здравствене услуге за узраст:

1. Новорођенче: вакцинација против туберкулозе и хепатитиса Б у породицишту; скрининг фенилкетонурије и хипотиреодизма до петог дана по рођењу у породицишту; рана детекција прематурне ретинопатије; превентивни преглед специјалисте педијатра у кући до 15 дана по рођењу; систематски преглед специјалисте педијатра на крају првог месеца живота (анамнеза,

⁴³ *Школа животних вештина* је програм који је спровела организација „Дечје срце“ и који омогућава процену опште функционалности особа са сметњама у менталном развоју и третмане за њихову припрему за самостални живот у најмање рестриктивном окружењу. Програм је акредитован од стране тадашњег Министарства рада и социјалне политике и увршћен у пилотирање за постављање стандарда у институцијама социјалне заштите.

клинички преглед, мерење тежине, дужине тела и обима главе), оцена здравственог стања, здравствено-васпитни рад уз истицање важности дојења) и најмање пет обавезних кућних посета патронажне сестре новорођенчету и породиљи почев од првог дана по изласку са неонатолошког и акушерског одељења).

2. Одојче (од другог месеца до краја прве године): вакцинација против дифтерије, тетануса, великог кашља, дечје парализе, хепатитиса Б и хемофилуса инфлуенце три пута према календару вакцинације; превентивни преглед специјалисте педијатра шест пута до краја прве године живота; један ултразвучни преглед ради раног откривања дисплазије кукова у 3 месецу живота; скрининг говора са 6 месеци и на крају прве године; превентивни преглед специјалисте дечје и превентивне стоматологије у шестом и деветом месецу живота ради идентификације фактора ризика за нека орална обољења; обавезне кућне посете патронажне сестре детету и породици два пута, а код деце са сметњама у развоју четири пута;

3. Друга година живота: ревакцинација против дифтерије, тетануса, великог кашља и дечје парализе; вакцинација против малих богиња, заушак и црвенке (ММР); тест функције чула слуха код деце под ризиком; превентивни преглед специјалисте педијатра два пута до краја друге године; један превентивни преглед стоматолога; обавезна једна кућна посета патронажне сестре детету и породици.

4. Трећа година живота: један контролни преглед специјалисте педијатра у току године код деце код којих је откривено неко обољење или патолошко стање на претходном превентивном прегледу и један контролни преглед стоматолога.

5. Четврта година живота: један превентивни преглед специјалисте педијатра и један контролни преглед стоматолога; један преглед специјалисте офталмолога; обавезна једна кућна посета патронажне сестре детету и породици.

6. Пета година: један контролни преглед специјалисте педијатра у току године код деце код којих је откривено неко обољење или патолошко стање на претходном превентивном прегледу.

Истим Правилником Републичког фонда за здравствено осигурање регулисан је садржај и обим превентивних мера у сваком дому здравља које се обезбеђују 100% из средстава обавезног здравственог осигурања за труднице и то:

1. Труднице први триместар: један превентивни преглед специјалисте гинеколога у сваком дому здравља; један ултразвучни преглед којим се утврђује старост трудноће и стање плода; тестирање на ХИВ и хепатитис Б; одређивање Rh фактора и крвне групе; у случају сумње на постојање генетских аномалија тест на хромозопатије (нухална бразда-NT или NT+PAPP-A + beta HSG).

2. Труднице други и трећи триместар: четири контролна прегледа специјалисте гинеколога у сваком дому здравља, а код високо ризичних трудноћа према процени и чешће; три ултразвучна прегледа свакој трудници (код ризичних трудноћа и чешће) за одређивање положаја, величине и стања плода, висине фундуса утеруса; обавезан тест на гликемију и хипертензију; трудницама којима није урађен тест на хромозопатије а постоји сумња на постојање генетских аномалија обавезан трипл тест (beta HSG, AFP и E3); обавезна једна кућна посета патронажне сестре, а код високо ризичних трудница и чешће; један систематски преглед стоматолога у другом триместру трудноће.

Напредак у области лечења ретких болести (углавном код деце) постигнут је формирањем одрживог фонда на основу закључка Владе⁴⁴ о утврђивању ретких болести које ће се у 2013. лечити као приоритетне, из средстава која се обезбеђују у буџету са око 130 милиона динара годишње⁴⁵. У припреми су и регистар оболелих од ретких болести, као и национални план за ретке болести.

Обезбеђење здравствене заштите Рома:

Још увек одређен број деце из осетљивих група је лишен здравствене заштите и раног развоја из административних процедура о чему говори смртност одојчади и деце млађе од пет година који је два пута већи међу Ромима него у општој популацији као и обухват деце до 15 година старости потпуном имунизацијом који варира у броју на општинском нивоу.

2008-2011. година: Евидентирано 120 708 Рома, деце 48 968, жена 36 975. Уз подршку здравствених медијаторки изабрали лекара опште медицине 10 050 одраслих Рома, 6 642 жене је изабрало специјалисту гинеколога, а за 6 006 деце (узраст од рођења до 18 године) родитељи изабрали лекара специјалисту педијатрије. Евидентирано 21,33% (15 304) Рома без здравствене књижице, 7 553 или 10, 53% Рома без личних докумената. Уз подршку здравствених медијаторки остварене здравствене књижице за 7 767 Рома и лична документа за 2 964 Рома. Здравствена заштита деце: Укупно деце од 0-1 године је 3 919, невакцинисано 344 детета (8,77%), започета вакцинација код 1 640 (41,84%), комплетно вакцинисано 1 935 деце (49,37%). Уз помоћ здравствене медијаторке започета вакцинација 2 002 деце узраста од 0-1 године живота и 12 315 деце узраста од 1-15 године. Здравствена заштита жена: Од евидентираних 1 654 трудница, контролисало здравље уз помоћ здравствене медијаторке 1 537 или 92,92% и од 445 породиља контролисало здравље 339 (76,17%).

2012. година: Евидентирано 129 367 Рома, деце 51 258, жена 40 607. Изабрали лекара опште медицине 14 614 одраслих Рома, 9 304 жене изабрало специјалисту гинеколога, а за 8 127 деце (узраст од рођења до 18 године) родитељи изабрали лекара специјалисту педијатрије. Уз подршку здравствених медијаторки остварене здравствене књижице за још 9 460 Рома и лична документа за још 2 435 Рома. Здравствена заштита деце: Укупно деце од 0-1 године је 3 026, невакцинисано 382 детета (12,62%). Уз помоћ здравствене медијаторке вакцинисано је 21 361 дете узраста од 0 – 15 године живота, премашен план 117,61%. Здравствена заштита жена: Од евидентираних 6 150 трудница, контролисало здравље свега 8,62% (530), а уз помоћ здравствене медијаторке 2 475 трудница контролише своје здравствено стање, односно 44,04%. Од 2 979 породиља контролисало здравље свега 3,36%, а уз помоћ здравствене медијаторке контролише здравље 18,06%. Уз подршку здравствених медијаторки које су чланови тима дома здравља за спровођење скрининга, укључене су Ромкиње у организовани скрининг, тако је урађено у 2012. години 375 мамографија. Систематски преглед код гинеколога је урадило 13,24% Ромкиња, а уз помоћ здравствене медијаторке још 7 783 жена или 28,32% је урадило систематски преглед.

2013. година: Евидентирано 137 800 Рома, деце 49 987, жена 45 474. Изабрали лекара опште медицине 16 376 одраслих Рома, 10 343 жене изабрало специјалисту гинеколога, а за 9 115 деце (узраст од рођења до 18 године) родитељи изабрали лекара специјалисту педијатрије уз помоћ

⁴⁴ Закључак Владе 05 број 500-3754/2013 о утврђивању ретких болести које ће се у току 2013. године лечити као приоритети.

⁴⁵ На основу примене Закона о играма на срећу „Службени гласник РС”, бр. 88/11 и 93/12 – др. закон и из буџета Републике Србије.

здравствених медијаторки. Уз подршку здравствених медијаторки остварене здравствене књижице за 10 689 Рома и лична документа за још 2 754 Рома. На крају 2013. године без личних докумената је 14,9% жена и 16,12% мушкараца. Здравствена заштита деце: Укупно деце од 0-1 године је 2 891, невакцинисано 388 детета (13,42%). Уз помоћ здравствене медијаторке вакцинисано је 25 759 дете узраста од 0 – 15 године живота, премашен план 132,33%. Здравствена заштита жена: Од евидентираних 7 535 трудница, контролисало здравље свега 7,52% (613), а уз помоћ здравствене медијаторке 3 374 трудница контролише своје здравствено стање, односно 44,78%. Од 3 899 породиља контролисало је здравље свега 2,77%, а уз помоћ здравствене медијаторке контролише здравље 16,57%. Уз подршку здравствених медијаторки које су чланови тима дома здравља за спровођење скрининга, укључене су Ромкиње у организован скрининг, тако да је урађено у 2013. години 546 мамографија. Систематски преглед код гинеколога је урадило 13,69% Ромкиња, а уз помоћ здравствене медијаторке 9802 жена или 33,16% је прегледано. У току рада здравствених медијаторки у ромским насељима од 2009 до 2013. године подељено је 50 756 комада (здравствено васпитног материјала и кондома); урађено је радионица за 21 720 Рома; одржано је предавања за 5 365 Рома, а здравствене медијаторке су обавиле укупно 150 347 посета породици ради спровођења здравственог васпитања кроз планирани разговор.

Закључно са 31. мартom 2014. године здравствене медијаторке евидентирале су у 60 градова 1.111 ромских насеља и локалитета, укупно 138 477 лица ромске националности, од чега 45 812 жена и 50 064 деце. Обезбеђено је здравствено осигурање и лична документа за 15 341 лица (11 163 здравствених књижица и 4 178 личних карата). У матичне књиге рођених уписано је 96,22% деце, жена 98,48% и мушкараца 98,62%. У књигу држављана уписано је 96,24% деце, 98,37% жена и 98,51% мушкараца. Лична документа има 87,86% одраслих Рома/киња. Изабраног лекара има 26 660 Рома/киња; 10 661 Ромкиња изабрале су специјалисту гинеколога и урађено је систематских прегледа за 12 089 жена (раније контролисало здравље 13,69% жена, сада контролише уз помоћ медијаторке 33,16%); урађено је 1 052 мамографије; 4 229 трудница и породиља контролисало је своје здравље (уз помоћ медијаторки сада 44,78% трудница контролише здравље, а раније је контролисало свега 7,52%). По евиденцији коју воде здравствене медијаторке у 2013. години, код куће су се породиле 4 жене (нису желеле да се породе у болници). Све су превезене колима хитне помоћи у породилиште и збринуте.

Изабраног лекара педијатра имало је 69,73% деце, а уз помоћ медијаторки има 89%. Здравствену књижицу имало је 88,91% деце, сада има 98,8%; вакцинисано је 28 473 деце, чиме је премашен план за 132,33%; систематски преглед урађен је за 7 072 деце код изабраног лекара специјалисте педијатра пред упис у школу; у специјалну школу иде 3,88% деце, у редовну 95,61% од уписане деце и у ванредну школу 0,51% (64 деце). Спроведене су радионице за 24 043 и одржана предавања за 5 714 Рома/киња. Остварене помоћи породицама: материјална помоћ за 3 120 лица, једнократна помоћ за 4 547 лица; стипендија за 214 ученика; дечијих додатака за 4 986 деце; додатак за туђу негу и помоћ за 497 лица и помоћ Црвеног крста за 6 146 Рома/киња. У сарадњи са међународном агенцијом УН – УНФПА, у 2011. години едуковане су 24 здравствене медијаторке у области репродуктивног здравља, које су затим одржале тренинге за 89 младих Рома узраста 14-18 година у 5 градова. У 2012. години едуковано је 50 здравствених медијаторки о унапређењу репродуктивног здравља младих Рома/киња, које су одржале 11 тренинга за 166 младих Ромкиња и Рома узраста 14-18 година у области очувања и унапређења репродуктивног здравља. У 2013. години одржано је 18

радионица и позоришна представа „Планирање породице без насиља” за укупно 578 младих и младих Рома/киња, које је спровело 12 здравствених медијаторки. Здравствене медијаторке имају Приручник за рад, у коме је једна област посвећена очувању и унапређењу репродуктивног здравља, са посебним освртом на адолесценте. Министарство здравља је спровело десет едукација 750 здравствених радника у циљу смањења дискриминације Рома/киња, у партнерству са UNICEF-ом, у оквиру RBILD програма. Такође је у оквиру пројекта Министарства здравља *Пружање унапређених услуга на локалном нивоу DILS*, у 42 дома здравља едуковано 488 здравствених радника о потребама рањивих популационих група у циљу смањења дискриминације Рома.

У оквиру главног програма *Превентивна здравствена заштита*, Министарство здравља из свог буџета финансира, поред осталог, и спровођење акционог плана о здравственој заштити Рома, са циљем побољшање здравствене заштите ромске популације и унапређење услова животног окружења у тој популацији. Ову активност у 2012. години, Министарство здравља финансирало је са износом од 21.000.000 динара, у 2013. години са 33.280.000 динара, у 2014. години планирано је финансирање са 34.131.000,00 динара. У оквиру посебних програма који се финансирају из средстава буџета Министарства здравља као подршка невладиним организацијама, током 2012. године, спроведени су следећи пројекти везани посебно за унапређење здравствене заштите деце: Удружење логопеда Србије Први Симпозијум логопеда Србије *Превенција, дијагностика и третман говорно језичких поремећаја*; Удружење грађана Група 272, *Репродуктивно здравље омладине и жена ромске популације*; Удружење грађана „Звончица“ Београд *Креативне радионице као део психо социјалне помоћи деци оболелој од рака*; Друштво за борбу против шећерне болести Новог Сада, превентивно едукативне кампање са интерактивним радионицама о дијабетесу у 19 основних школа у Новом Саду *Физичком активношћу и здравом исхраном победимо дијабетес*.

Ф2(17): Државе уговорнице треба да доставе податке који су разврстани на начин описан у ставу 1. горе о:

Ф2(17)а: Стопа морталитета новорођенчади и деце испод пет година старости;

Стопа смртности одојчади у Републици Србији, 2008-2011.					
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Стопа смртности одојчади у РС ⁴⁶	6,7	7	6,7	6,3	6,2
ЕУ-Просек		4,2	4	4	-
Роми*			14		

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Извор: *Истраживање вишеструких показатеља, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Према MICS 5 смртност одојчади у ромским насељима је и даље скоро два пута већа у односу на национални просек – 13 промила у ромским насељима у односу на 6 промила међу општом популацијом, односно 14 промила насупрот 7 промила за децу испод 5 година старости.

⁴⁶ Стопа смртности одојчади представља број умрле деце доби 0-365 дана на 1000 живорођене деце исте године (извор-Републички завод за статистику).

Стопа смртности деце до пет година старости у Републици Србији, 2009 – 2012.				
	2009.	2010.	2011.	2012.
Србија	7,8	8	7,9	7,1
Дечаци		8,9	9	7,8
Девојчице		7,1	6,8	6,5

Извор: Витална статистика, Републички завод за статистику

Извор: *Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Стопа смртности деце до пет година старости у Републици Србији, 2002 – 2012.⁴⁷			
	2002.	2007.	2012.
Србија	11,5	8,3	7,0
Србија-ромска насеља	28,0	15,0	14,0

Извор: Витална статистика за националне стопе, Републички завод за статистику

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2005, 2010 и 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ за децу из ромских насеља у Србији

Морталитет у раном детињству⁴⁸, MICS 2014			
MICS индикатор	Индикатор	Опис	Србија-ромска насеља ⁴⁹
1,2 MDG 4,2	Стопа смртности одојчади	Вероватноћа да ће одојче умрети у периоду између рођења и првог рођендана	13
1,5 MDG 4,1	Стопа смртности деце млађе од 5 година	Вероватноћа да ће дете умрети у периоду између рођења и петог рођендана	14

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима 2014., Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Ф2(17)б: Размери деце са малом тежином на рођењу;

Живорођена деца са малом телесном тежином, MICS 2010.		
Процент деце рођене током две године које су претходиле Истраживању, за коју је процењено да су имала мање од 2.500 грама на рођењу и проценат живорођене деце измерене по рођењу		
	Процент живорођене деце	
	Испод 2.500 г	Измерене по рођењу
Република Србија	4,8	99,6
Градска насеља	4,5	99,8
Остала	5,2	99,4
Србија-ромска насеља	10,2	96,2

⁴⁷ Подаци MICS истраживања, када су у питању стопе морталитета, односе се на друге референтне године у односу на годину истраживања. Стопе из MICS истраживања су упоредиве са годинама наведеним у табели (2005 са 2002, 2010 са 2007 и 2014 са 2012)

⁴⁸ Смртност деце је израчуната само за Истраживање положаја жена и деце у ромским насељима у Србији, 2014. године. Референтни период је први квартал 2012.

⁴⁹ Вредност индикатора се рачуна на 1.000 живорођења и односи на период од годину дана пре спровођења истраживања.

Градска насеља	10,4	95,5
Остала	9,8	97,5

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2010 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2010, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Живорођена деца са малом телесном тежином, MICS 2014.				
MICS индикатор	Индикатор	Опис	Србија	Србија-ромска насеља
2.20	Одојчад са малом телесном тежином	Процент последње живорођене деце у периоду од претходне 2 године чија је телесна маса била мања од 2,500 грама одмах по рођењу	5,1	14,7
2.21	Одојчад чија је телесна тежина измерена одмах по рођењу	Процент последње живорођене деце у периоду од претходне 2 године чија је је телесна маса измерена одмах по рођењу	98,7	98,6

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Ф2(17)ц: Односу деце која су умерено или озбиљно потхрањена, губе килограме и заостају у развоју;

Стање ухрањености, MICS 2010.				
	Потхрањено кг/год	Заостајање у расту цм/год	Губитак у маси кг/цм	Гојазно кг/цм
Република Србија	1,6	6,6	3,5	15,6
Дечаци	1,5	5,9	2,7	16,6
Девојчице	1,7	7,2	4,2	14,7
Градска насеља	1,8	5,5	3,8	13,5
Остала	1,3	7,9	3,1	18,2
Србија – ромска насеља	6,6	23,6	5,2	12,8
Дечаци	6,6	24,6	4,5	12,8
Девојчице	6,5	22,5	6,0	12,7
Градска насеља	5,2	19,3	4,9	13,9
Остала	9,3	32,1	5,9	10,5

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2010 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2010, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Стање ухрањености ⁵⁰ , MICS 2014.				
MICS индикатор	Индикатор	Опис	Србија	Србија-ромска насеља
	Превенција потхрањености	Процент деце млађе од 5 година која заостају		
2,1 а MDG 1,8	а) Умерено или веома	а) за две стандардне девијације (умерено и веома потхрањени)	1,8	9,5
2,1 б	б) Веома	б) за три стандардне девијације (веома потхрањени) у односу на средњу вредност телесне тежине за дати узраст по стандарду СЗО	0,2	1,9
	Превенција заостајања у расту	Процент деце млађе од 5 година која заостају		
2,2а	а) Умерено или веома	а) за две стандардне девијације (умерено и веома заостају у расту)	6,0	18,5
2,2б	б) Веома	б) за три стандардне девијације (веома заостају у расту) у односу на средњу вредност телесне висине за дати узраст по стандарду СЗО	2,3	5,3
	Превенција заостајања телесне тежине у односу на висину	Процент деце млађе од 5 година која заостају		
2,3а	а) Умерено или веома	а) за две стандардне девијације (умерено и веома заостају у развоју)	3,9	4,8
2,3б	б) Веома	б) за три стандардне девијације (веома заостају у развоју) у односу на средњу вредност телесне тежине у односу на висину по стандарду СЗО	1,1	1,9
2,4	Преваленција гојазности	Процент деце млађе од 5 година која су изнад две стандардне девијације у односу на средњу вредност телесне тежине у односу на висину по стандарду СЗО	13,9	5,1

⁵⁰ а) Тежина и висина/дужина су успешно измерени код 89,3 и 89,2 процената деце млађе од 5 година, респективно у узорку за Србију 2014, б) Тежина и висина/дужина су успешно измерени код 91,5 и 91,5 процената деце млађе од 5 година, респективно у узорку за Србију-ромска насеља 2014.

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Према MICS 5 у области **здравља и исхране деце** није дошло до значајног напретка, а разлика између опште популације и оне у ромским насељима и даље су велике. Према истраживању кад је у питању минимална разноликост исхране, 90% деце у општој популацији и само 51% деце у ромским насељима има оброке који укључују храну у четири или више група намерница, што се сматра минимумом како би се обезбедила разноликост исхране за здрав раст и развој. Неодоговарајући унос хране утиче на укупно стање ухрањености, што се може видети у случају деце испод 5 година у ромским насељима, где проценат деце која заостају у расту износи 19% (ниски су за свој узраст).

Ф2(17)д: Стопи морталитета деце услед самоубиства; - Одговор под под Ц1(6)е.

Ф2(17)е: Проценту домаћинства без приступа хигијенским санитарним просторијама и без приступа исправној води за пиће:

Приступ пијаћој води и санитарним просторијама, MICS 2010.				
	Процент домаћинства која имају текућу воду у кући	Процент домаћинства која су спојена на канализациону мрежу	Процент домаћинства која користе септичку јаму	Процент домаћинства која користе пољски нужник
Република Србија	79,0	54,9	38,9	3,5
Градска	84,0	85,5	13,0	1,0
Остала	72,7	17,5	70,6	6,7
Србија - ромска насеља	70,6	42,8	19,3	28,5
Градска	83,1	58,0	16,0	20,0
Остала	42,6	7,8	26,7	47,9

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2010 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2010, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Вода и санитација, MICS 2014.				
MICS индикатор	Индикатор	Опис	Србија	Србија-ромска насеља
4.1 MDG 7.8	Коришћење побољшаних извора воде за пиће	Процент чланова домаћинства који користе побољшане изворе воде за пиће	99,5	97,7
4.2	Третирање воде	Процент чланова домаћинства који користе непобољшане изворе пијаће воде који примењују одговарајући метод третирања воде	3,3	4,1
4.3	Коришћење	Процент чланова	96,9	72,9

	побољшаних санитарних просторија	домаћинства који користе побољшане санитарне просторије које се не деле са другима		
--	----------------------------------	--	--	--

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Према подацима Републичког завода за статистику, од укупног броја деце, 1520 (0,1%) живи у становима без инсталација (електричне енергије, водовода, канализације итд), а 4907 (0,4%) у просторијама настањеним из нужде (шупа, вагон, приколица и сл.). Међу њима око 60% су деца ромске националности.

О условима у којима живе Роми сведочи, између осталог, и база података Министарства здравља, настала на основу информација које су прикупиле здравствене медијаторке и патронажне сестре домова здравља из 60 градова у Србији о 1.111 ромских насеља и локалитета у којима живи 36.424 породица. Подаци су прикупљени по индикаторима Светске здравствене организације. Подаци показују да асфалтни пут има 63,55% насеља, земљани пут је у 28,08% насеља и туцаник у 3,33% ромских насеља; 10,43% породица из тих насеља користи воду за пиће из локалних извора, 10,15% из сопственог бунара и 68,67% породица из локалног водовода; 62,30% породица смеће одлаже на градске депоније; 57,64% домаћинства имају тоалет у кући; 78,06% породица живи у кућама које су изграђене од чврстог материјала са застакљеним прозорима, 2,18% у кућама од чврстог материјала без стакла на прозорима, 13,65% у кућама од блата/ћерпича са застакљеним прозорима, 1,16% у кућама од блата/ћерпича без стакла на прозорима, 2,86% у кућама од дасака/шпер плоча са застакљеним прозорима и 0,40% (146 кућа) у кућама од дасака/шпер плоча без стакла на прозорима.

Ф2(17)ф: Проценту једногодишњака који су примили све вакцине против туберкулозе, дифтерије, великог кашља, тетануса, дечје парализе и малих богиња;

Процент вакцинисане деце у Републици Србији 2008-2012. ⁵¹					
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
% вакцинисаних на рођењу, BCG	98,5	98,3	98,8	98,6	97,2
ЕУ – Просек	70,4	69,1	69,1	68,9	68,8
% вакцинисане деце у 1. години, DTP3	96,7	97,4	97,2	97,5	95,9
ЕУ – Просек	95,7	96,1	96,7	96,7	96,7
% вакцинисане деце у 1. години, OPV3	97,5	97,4	97,1	97,6	93,7
ЕУ – Просек	95,7	95,7	96,3	95,7	96,7
% вакцинисане деце у 1. години, HepB3	93,7	95,2	94,9	96,4	93,1
ЕУ – Просек	84,3	84,9	85	85,8	-
% вакцинисане деце у 1. години, Hib	97,2	96,3	97,2	96,5	91,3
ЕУ – Просек	93,1	95,2	95,7	95,5	96,0
% вакцинисане деце у 2. години, MMR	96,4	95,9	95,7	96,5	90,4
ЕУ – Просек	92,7	93,1	93,8	93,4	93,9

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батуг“ и база података *Здравље за све*, СЗО, <http://data.euro.who.int/hfad/>

⁵¹ Подаци се односе само на примовакцинацију (не и на ревакцинацију); за имунизацију против дифтерије и тетануса постоје подаци за ревакцинацију ДТ и ДТ вакцинама. ММР вакцинација се односи на morbilla, rubella, parotitis.

Вакцинација ромске деце				
Година	Деце од 0-1 год.	Невакцинирано	Вакцинирано узраст 0-15 година уз помоћ здравствених медијаторки	Премашен план
2012.	3.026	382 (12,62%)	21.361	117,61%
2013.	2.891	388 (13,42%)	25.759	132,33%

Извор: Министарство здравља

У периоду од 2008-2011. године, од 3.919 деце узраста од 0-1 године живота, није вакцинирано 344 (8,77%) детета, започета је вакцинација код 1.640 (41,84%) деце, а комплетно је вакцинирано 1.935 (49,37%) деце. Уз помоћ здравствених медијаторки започета је вакцинација 2.002 деце узраста од 0-1 године живота и 12.315 деце узраста од 1-15 година живота. **Према MICS 5** подацима о **вакцинацији деце узраста 24 - 35 месеци**: 81% деце у општој популацији је до тренутка анкетирања примило све вакцине препоручене у националном календару, а то је случај за мање од половину деце из ромских насеља (44%). Међутим, само 71% деце из опште популације и 13% деце из ромских насеља су потпуно вакцинирана у прописаном року⁵²

Ф2(17)г: Стопи смртности мајки, укључујући главне узроке;

Однос матерналне смртности						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Република Србија	14,5%	19,9%	17,6%	9,1%	14,9%	13,7%
Просек-ЕУ	6,4	7	6,2	5,7	5,1	-

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батуг“ и база података „Здравље за све“, СЗО, <http://data.euro.who.int/hfad/>

Ф2(17)х: Проценту трудница које имају приступ и корист од пренаталне и постнаталне здравствене неге

Пренатална и постнатална заштита жена старости 15-49 година, MICS 2010.			
	Процент жена које су родиле живорођено дете током две године које су претходиле истраживању		
	Које је посетила патронажна сестра током трудноће	Које су током трудноће ишле на припреме за порођај	Које је посетила патронажна сестра у недељи након порођаја
Република Србија	29,1	8,8	87,6
Градска насеља	25,7	13,8	88,9
Остала	32,8	3,4	86,2
Србија-ромска насеља	19,1	0,5	80,0
Градска насеља	19,3	0,8	81,4
Остала	18,7	0,0	77,1

Извор: Истраживање вишеструких показатеља, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

⁵² Потпуна имунизација, према међународним стандардима, укључује: БЦГ, ОПВ3, ДРТ3, ХепБ3 и ХиБ3 до старости 12 месеци и ММР1 до навршених 24 месеца старости

Здравље мајке и новорођенчета, MICS 2014.				
MICS индикатор	Индикатор	Опис	Србија	Србија-ромска насеља
MDG	Обухват пренаталном заштитом	Процент жена старости 15-49 година које су, у претходне 2 године, током последње трудноће која је довела до живорођења биле прегледане		
5.5a		а) бар једном од стране обученог здравственог радника	98,3	95,5
5.5б		б) бар четири пута од стране неког другог провајдера	93,9	74,4
5.7 MDG 5.2	Стручна помоћ при порођају	Процент жена старости 15-49 година које су родиле живорођено дете у последње две године и којима је током порођаја помагао обучени здравствени радник	98,4	98,6
5.8	Порођаји обављени у здравственој установи	Процент жена старости 15-49 година које су родиле живорођено дете у последње две године и које су се породиле у здравственој установи	98,3	98,5

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Подаци о здравственој нези Ромкиња (трудница и породиља) 2008-2013.						
Година	Евидентиране труднице	Контролисале здравље		Евидентиране породиље	Контролисале здравље	
		Без помоћи здравствених медијаторки	Уз помоћ здравствених медијаторки		Без помоћи здравствених медијаторки	Уз помоћ здравствених Медијаторки

2008-2011.	1.654		1.537 (92,92%)	445		76,17%
2012.	6.150	530 (8,62%)	2.475 (44,04%)	2.979	3,36%	18,06%
2013.	7.535	613 (7,52%)	3.374 (44,78%)	3.899	2,77%	16,57%

Извор: Министарство здравља

Ф2(17)и: Проценту деце која су рођена у болницама;

Број и проценат деце која су рођена у здравственим установама у Републици Србији												
	2008.		2009.		2010.		2011.		2012.		2013.	
	Бр.	%	Бр.	%	Бр.	%	Бр.	%	Бр.	%	Бр.	%
Број и проценат деце	68430	99.1	69898	99.4	67985	99.5	65432	99.7	67131	99.8	65408	99.8

Извор: Витална статистика, Републички завод за статистику

Ф2(17)ј: Проценту запослених који су обучени за пружање здравствене неге и помоћи приликом порођаја;

Број бабица у Републици Србији 2008-2012.					
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Број бабица у Републици Србији	2.561	2.568	2.565	2.560	2.510

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Ф2(17)к: Проценту мајки које практикују искључиво дојење и колико дуго;

Дојење деце, МICS 2010.		
	Деца која су икада дојена	Процент деце старости 0-5 месеци која су искључиво дојена
Република Србија	90,1	13,7
Дечаци	-	14,0
Девојчице	-	13,4
Градска насеља	91,8	16,1
Остала	88,4	11,1
Србија-ромска насеља	93,2	9,1
Дечаци	-	13,5
Девојчице	-	3,7
Градска насеља	93,9	10,9
Остала	91,7	7,0

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2010 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2010, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Дојење деце, МICS 2014.				
МICS индикатор	Индикатор	Опис	Србија	Србија-ромска насеља
2,5	Деца која су икада	Процент жена које су родиле живорођено дете	90,4	94,4

	дојена	у последње 2 године које су у било којем тренутку дојиле своје живорођено дете		
2,7	Искључиво дојење одојчади млађе од 6 месеци	Процент одојчади млађе од 6 месеци која су искључиво дојена ⁵³	12,8	13,0
2,11	Трајање дојења	Узраст у месецима када 50 процената деце узраста 0-35 месеци није добијало мајчино млеко током претходног дана	10,5	15,7

Извор: Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ

Према MICS 5 дојење и исхрана одојчади: Стопа искључивог дојења одојчади у првих шест месеци живота и даље је веома ниска (13%), како за децу из опште популације, тако и за децу из ромских насеља. Процент беба које су преобладајуће дојене (мајчино млеко као главни извор исхране) је већи (47% у општој популацији и 61% за децу у ромским насељима), али ипак указује на чињеницу да половина свих беба у Србији није адекватно храњена.

Ф2(18)а: Број/процент деце инфициране и погођене ХИВ/АИДС-ом;

Новорегистровани болесници (инциденца) од ХИВ болести			
Старосне групе	2010.	2011.	2012.
0-4	-	-	-
5-9	1	-	-
10-14	-	-	-
15-19	-	-	-

Извор: Републички завод за статистику

Ф2(18)б: Броју/проценту деце која добијају помоћ, укључујући медицински третман, саветовање, негу и подршку;

Ф2(18)ц: Броју /проценту деце која живе са рођацима, у хранитељским породицама, у институцијама или на улицама;

Ф2(18)д: Броју домаћинстава која воде деца као резултат ХИВ/АИДС-а.

Ф2(19)а: Број адолесцената који су искусили рану трудноћу;

Број регистрованих порођаја код адолесценткиња у Републици Србији			
Старосне групе	2010.	2011.	2012.
Број порођаја адолесценткиња до 19 година	3469	3099	2971

⁵³ Одојчад која су добијала мајчино млеко и нису добијала никакве друге течности нити храну, уз изузетак раствора за оралну рехидрацију, витамина, минералних додатака и лекова.

Број порођаја адолесценткиња до 15 година	47	37	34
---	----	----	----

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Ф2(19)а: Број адолесцената који су искусили сексуално преносиве инфекције;

Број регистрованих одређених сексуално преносивих болести код адолесцената узраста 15 до 19 година у Републици Србији			
Назив болести	2010.	2011.	2012.
Сифилис	1	-	3
Гонореја	5	6	6
Полна хламидијаза	45	31	61

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Ф2(19)а: Број адолесцената који су искусили проблеме са менталним здрављем;

Број и стопа утврђених душевних поремећаја и поремећаја понашања у примарној здравственој заштити у Републици Србији						
Старосне групе	2010.		2011.		2012.	
	Укупно	Стопа на 1000 становника	Укупно	Стопа на 1000 становника	Укупно	Стопа на 1000 становника
Предшколска деца	7327	14,65	9978	20,44	10659	22,75
Школска деца	12030	11,73	12169	11,96	12378	12,82

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Број и стопа хоспитализација деце и адолесцената са утврђеним душевних поремећаја и поремећаја понашања у болничкој здравственој заштити, Р.Србија						
Старосна група	2010.		2011.		2012.	
	Укупно	Стопа на 1000 становника	Укупно	Стопа на 1000 становника	Укупно	Стопа на 1000 становника
Деца и адолесценти узраста од 0 до 19 година	2841	1,86	2654	1,76	2898	2,11

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Ф2(19)а: Број адолесцената који су искусили злоупотребу дроге и алкохола;

Процент школске популације старости 16 година која користи психоактивне супстанце у Републици Србији, 2011.									
Учесталост коришћења	Илегалне дроге	Канабис	Седативи без препоруке лекара	Кокаин	Хероин	Екстази	Инхаланси	Алкохолу комбин. са пилулама	Алкохол

Током живота (макар једном)	8	7	7	1	1	1	5	2	87
У претходних годину дана	-	5	-	-	-	1	3	-	77
У претходних месец дана	-	3	-	-	-	1	2	-	52

Извор: The 2011 ESPAD Report – Substance Use Among Students in 36 European countries

Према извештају о остваривању права детета у Републици Србији из угла деце и младих скоро половина деце и младих (48,8%) зна где може да купи алкохол, а да их продавци не питају ништа о годинама. С тога деца и млади препоручују да је неопходна појачана контрола продаје алкохола и цигарета малолетницима, повећање казне за оне који крше ову законску одредбу и инсистирање на примени већ постојећег закона.

Ф2(19)б: Броју програма и услуга намењених за превенцију и третман проблема који се тичу здравља адолесцената;

У службама за здравствену заштиту деце предшколског и школског узраста као и у развојним саветовалиштима и саветовалиштима за младе, у установама примарне здравствене заштите у 2013. години пружено је 532.088 услуга здравствено-васпитног рада. Групни облици и методи рада су чинили 16% од укупног броја услуга, посматрано за ниво републике (од тога 59% се реализовало у форми радионица, а 25% у форми предавања). Здравствено васпитне активности у оквиру програма промоције здравља Здрав вртић, Унапређење здравља ученика у основним школама, Унапређење здравља ученика у средњим школама у 2013. години реализоване су од стране института и завода за јавно здравље у 289 предшколских установа, 655 основних и 230 средњих школа, од стране сарадника из домова здравља у 249 предшколских установа, 1273 основних и 405 средњих школа 2013. години на основу извештаја окружних ИЗЈЗ. Обухваћен број деце и ученика здравствено васпитним активностима износио је 818.407.

Закон о здравственој заштити, члан 11, дефинише друштвену бригу за здравље популације са повећаним ризиком од обољевања, где се на првом месту налазе деца до навршене 18. године живота. Из наведеног проистиче обавеза да се кроз план мреже здравствених установа предвиде и кадровски, просторни и технички-медицински услови за промоцију здравља, превенцију и рано откривање поремећаја, укључујући и менталне поремећаје код деце и адолесцената.

Законом о заштити лица са менталним сметњама⁵⁴, чланом 12. предвиђено је оснивање посебне организационе јединице која обавља послове заштите менталног здравља у заједници, на основу кога је донет Правилник о врсти и ближним условима за образовање организационих јединица и

⁵⁴ „Службени гласник РС“, бр. 45/13

обављање послова заштите менталног здравља у заједници⁵⁵. На нивоу примарне здравствене заштите, у **71 дому здравља постоје мултидисциплинарни тимови за заштиту и унапређење менталног здравља у заједници које чине психијатар, психолог, социјални радник и медицинске сестре**. Предлогом Правилника о изменама правилника о ближим условима за обављање здравствене делатности предвиђено је оснивање оваквих мултидисциплинарних тимова на нивоу дома здравља основаног за општине са најмање 20 хиљада становника. Већи домови здравља, а најмање домови здравља основани за градове у којима се налази седиште округа и домови здравља у Београду дужни су да оснују центре за ментално здравље у заједници са одсецима за превенцију и контролу менталних поремећаја деце и адолесцената, који активно учествују у раду развојних саветовалишта, саветовалишта за младе, саветовалишта за репродуктивно здравље и службама за здравствену заштиту деце и омладине. **При служби за здравствену заштиту деце и омладине у 36 домова здравља постоји развојна саветовалишта, и у 40 домова здравља постоје саветовалишта за младе.**

На терцијарном нивоу здравствене заштите постоји више здравствених установа, организационих јединица здравствених установа, као и специјализованих ужих организационих јединица које се баве заштитом менталног здравља младих, од чега само једна специјализована клиника-Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину у Београду са укупно 40 постеља у којој се клинички збрињавају лица са развојни ментални поремећајима. У Београду, у оквиру Института за ментално здравље као социјално психијатријске институције постоји Клиника за психијатрију за децу и омладину са 20 постеља, општом дневном болницом, дневном болницом за адолесценте, дневном болницом за третман зависника у адолесценцији. Од 2010. године у Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ постоји одељење за збрињавање ургентних стања код старијих адолесцената са територије целе Србије. Након ургентног збрињавања (краткотрајно збрињавање до 2 недеље) адолесценти бивају упућивани у регионалне центре на даљи третман по принципу прогресивне неге. У Клиничким центрима у Нишу и Новом Саду постоји Центар за заштиту менталног здравља деце и омладине као клинички и доктринарни центар за југоисточну и источну Србију, односно Војводину.

Ради унапређења заштите менталног здравља деце и омладине у Крагујевцу је у оквиру психијатријске клинике основан одсек за децу и омладину који запошљава два мултидисциплинарна тима који се баве менталним проблемима младих, са тенденцијом настајања дневне болнице и регионалног одељења за збрињавање лица са менталним сметњама на нивоу југозападне и дела западне Србије, као доктринарни едукативни и клинички центар за превенцију и контролу менталних поремећаја код деце и омладине у овом делу Србије.

Влада је усвојила **Стратегију о ХИВ инфекцији и АИДС-у**⁵⁶ усмерену на превенцију и лечење ове инфекције и побољшање квалитета живота особа које живе са ХИВ-ом. Стратегија о HIV инфекцији и AIDS-у у потпуности прати План за мониторинг и евалуацију стратешког одговора на HIV инфекцију и AIDS Републике Србије (2011-2015)⁵⁷ који је усвојен 2011. године. У оквиру

⁵⁵ „Службени гласник РС“, бр.106/13

⁵⁶ „Службени гласник РС“, број 26/11.

⁵⁷ План за мониторинг и евалуацију стратешког одговора на HIV епидемију и AIDS Републике Србије, 2011-2015, Министарство здравља републике Србије, Београд, 2011; доступно на: <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/Plan%20za%20monitoring.pdf>

Плана дефинисани су кључни национални индикатори (програмски, покривености, исхода и утицаја) за праћење одговора на HIV епидемију, као и Акциони план за праћење процеса имплементације како националне HIV Стратегије тако и самог Плана. Саме активности дефинисане у Стратегији спроводи преко 80 актера које чине различита министарства, здравствене установе, клинике, удружења, Унија организација Србије које се баве заштитом PLHIV, различите партнерске установе и удружења. Изузев активности које су у основи родно или узрасно специфичне, нпр. превенција вертикалне трансмисије која је усмерена на труднице, или превенција HIV/AIDS-а усмерена на децу/младе из различитих популационих група, узрасно специфичне – деца/млади ромске етничке припадности узраста од 13 до 30 година, институционализована деца/млади и деца/млади у хранитељским породицама од 12 до 19 година, све активности претендују да буду довољно узрасно и родно сензитивне.

Пројекат под називом *Јачање и унапређење доступности дијагностике и лечења туберкулозе и мултирезистентне туберкулозе, са посебним нагласком на најосетљивије популације*, који реализује Црвени крст Србије (Главни прималац овог Уговора о донацији CEP-910-Г07-Т) спроводи мере усмерене ка угроженим популацијама и усмерене ка цивилном друштву. Пројекат је усмерен ка: Оболелим припадницима Ромске националне мањине и њиховим породицама, 24.000 корисника 70 народних кухиња у Србији, 500 сексуалних радника и 250 инјектирајућих корисника дрога који користе услуге замене игала из Београда, Ниша, Новог Сада и Крагујеваца.

Према Извештају о остваривању права детета у Републици Србији из угла деце и младих, 31,1% деце и младих не зна да ли у њиховом месту постоји саветовалиште за децу и младе, док 44,0% зна да постоји, али не зна где се тачно налази. Забрињава и чиљеница да се о стварима битним за здравље најмањи број деце и младих информисе у здравственим институцијама (17,2%), а да више од половине не доживљава школу као место информисања о питањима везаним за здравље. О полно преносивим болестима 22,6% деце и младих сматра да не зна ништа или зна врло мало, док њих 27,6% сматра да не знају ништа или знају врло мало о очувању психичког здравља. Деца и млади препоручују да је неопходно отворити саветовалишта за децу и младе у општинама у којима не постоје, континуирано радити на промоцији саветовалишта и информисању деце и младих о њиховом постојању и услугама које нуде. Такође, препоруке деце и младих усмерене су и на боље информисање деце и младих о опасностима поремећаја исхране, очувању репродуктивног здравља и заштити од трудноће уз веће ангажовање школе и здравствених институција у едукацији деце и младих о стварима битним за здравље.

Ф3. Злоупотреба наркотика и супстанци (члан 33.)

Ф3(20): Број деце жртава злоупотребе наркотика и супстанци и броју расположивих програма помоћи;

Ф4 Деца чији су родитељи у затвору

Ф4(21): Информације о броју деце чији су родитељи у затвору и броју деце која живе у затвору са мајкама и њихов просечан узраст;

Акција Школа без дроге и насиља

У циљу унапређења безбедносне заштита ученика и школа, МУП од марта 2011. године, на подручју 27 полицијских управа у РС, спроводи оперативну полицијску акцију периодичног карактера *Школа без дроге и насиља*. Циљ акције је откривање и пријављивање деликта у вези

опојних дрога и кривичних дела са елементом насиља, вршењем превентивне контроле лица и безбедносно интересантних објеката који се налазе у непосредној близини образовно - васпитних установа.

Акција <i>Школа без дроге и насиља</i>	Година			Укупно
	2011.	2012.	2013.	
Број школских зона	600	1.054	983	2.637
Број контролисаних лица	1.523	3.868	4.037	9.428
Број контролисаних моторних возила	447	1.307	1.650	3.404
Број контролисаних угоститељских и других објеката	1.505	658	619	2.782
Број лица код којих је пронађена и привремено одузета опојна дрога	15	76	70	161
Број лица код којих су пронађени и привремено одузети ножеви	9	16	10	35
Број лица код којих су пронађена друга средства подобна за напад	16	20	42	78
Број лица против којих су поднете кривичне пријаве	12	398	427	837
Број лица према којима су стављени захтеви за покретање прекршајног поступка	33	345	307	685

Извор: Министарство унутрашњих послова

У оквиру главе Кривична дела против здравља људи, Кривичног законика, измењена је одредба чл. 246., у смислу да се у ставу 2. уводи као радња извршења и неовлашћено узгајање мака или психоактивне конопље или других биљки из којих се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу; а у ставу 4. посебно се инкриминише вршење овог дела од стране организоване криминалне групе при чему је прописан и законски минимум кривичне санкције. Такође, измењен је и назив кривичног дела из чл. 246., који сада гласи „Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога“; из чл. 246. (пре измена „Неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога“) издвојени су ставови 3. и 4. и уведено је посебно кривично дело прописано у чл. 246а „Неовлашћено држање опојних дрога“. У априлу 2013. године, донет је Правилник о утврђивању списка психоактивних супстанци, којим је проширен списак психоактивних контролисаних супстанци са 126 на укупно 312, односно предвиђено је сакционисање за њихову неовлашћену производњу, трговину, држање и омогућавање коришћења.

Оперативна полицијска акција привременог карактера *Мрежа* спроведена је у априлу 2012. године, у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја и надлежним јавним тужилаштвима на подручју 27 полицијских управа у циљу спречавања продаје и растурања опојних дрога у зонама школа. Извршен је обилазак 560 школских зона, контролисано је 57 угоститељских и других објеката и 260 лица у непосредној близини школа, обављена су 232 претресања стана и других просторија и против 51 лица код којих је пронађена опојна дрога поднете су кривичне пријаве надлежним тужилаштвима.

Г. Образовање, одмор и културне активности (чланови 28., 29., 30. и 31.)

Г(22)а: Стопа писмености деце и одраслих;

Стопа писмености становништва Републике Србије старог 10 и више година и деце (10-17 година), према полу, Попис 2011. ⁵⁸ (становништво старо 10 и више година)		
	Стопа писмености	
	Укупно становништво 10+	Деца
Република Србија	98.04	99.42
Мушко	99.28	99.43
Женско	96.88	99.41

Извор: Републички завод за статистику

Образовна структура становништва: На основу Пописа 2011. године, 2% становника старијих од десет година је неписмено (жена је пет пута више него мушкараца), 11% становништва старијег од 15 година има непотпуно основно образовање, 20,8% има само основно образовање и 48,9% становништва средње образовање, 16,2% становништва има завршено више или високо образовање. Постоје значајне регионалне разлике у погледу нивоа образовања, у градским срединама је око 23%, а у ванградским свега 6% особа са вишим или високим образовањем, док је однос обрнут у погледу стопе особа са основним образовањем и ниже од тога – у градским срединама је та стопа око 23%, а у ванградским срединама чак око 51%. Међу мушкарцима и женама постоји сличан проценат особа које имају више и високо образовање (око 16%), али је у популацији жена нешто већи број особа које имају основно образовање или ниже (39% наспрам 29%). Образовни ниво **ромске популације** је значајно неповољнији, 87% ромске популације има основно или ниже образовање, а мање од 1% има више и високо образовање. Образовна структура **особа са инвалидитетом:** 53,3% особа са инвалидитетом узраста изнад 15 година има завршено основно образовање или непотпуно основну школу, док свега 6,6% има завршено више или високо образовање. **Образовни ниво радно активног становништва** (15-64) је низак: око 27% особа нема завршено осмогодишње основно образовање или има завршено само осмогодишње основно образовање, а више од половине (56,4%) има завршено средње образовање. Свега око 11% становништва има високо образовање.⁵⁹ Број младих који нису запослени, нису у образовању, нити су укључени у обуке се смањивао у периоду 2011-2013 и у 2013. години је износио око 150 хиљада (19,5% од укупног броја младих старости од 15-24 године).⁶⁰

Образовање деце

Обухват деце узраста од 3-5 година **предшколским образовањем** у оштој популацији је у односу на 2010. годину повећан са 44% на 50%. Обухват деце из најсиромашнијих домаћинстава је, међутим опао са 22% на само 9%. Роми су и даље углавном искључени – само 6% деце која живе у ромским насењима је обухваћено предшколским образовањем.

Укључивање и мајки и очева у активности које подржавају учење веома је значајно за рани развој деце. Међу општом популацијом 90% мајки деце старости од 3-5 година редовно је укључено у активности које стимулишу развој и учење, док исто важи за само 37% очева. Процент деце млађе

⁵⁸ Без података за АП Косово и Метохија. У општинама Прешево и Бујановац забележен смањен обухват јединица пописа услед бојкота Пописа од стране већине припадника албанске националне заједнице.

⁵⁹ РЗС, Анкета о радној снази, 2013

⁶⁰ РЗС, Анкета о радној снази, 2013.

од 5 година која имају бар три дечије књиге у кући је остао готово исти (72%). Забрињавајуће је, да је у ромским насељима овај проценат у односу на 2010. годину опао са 25% на 12%.

Основно образовање: 97% деце школског узраста у општој популацији се упише у први разред. Међутим, за децу школског узраста у ромским насељима, тај проценат пада на 69%. Диспаритети су уочљиви и током школовања, 93% деце из опште популације заврши основно образовање у поређењу са само 64% деце из ромских хасеља. **Средње образовање:** Вредности индикатора у области средњошколског образовања су остала углавном непромењене у односу на *MICS 4*. Тако 89% адолесцената из опште популације похађа средњу школу, док је то случај за само 22% адолесцената из ромски насеља. За девојчице из ромских насеља ситуација је далеко гора, само 15% похађа средњу школу.

Г(22)б: Бруто и нето упису и стопи похађања основних и средњих школа и центара за струковну обуку;

Бруто стопа уписа у основне и средње школе у Републици Србији 2008 – 2012.					
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Основне школе	98.5	91.8	95.1	92.6	98.9
Средње школе	97.3	97.2	96.8	96.0	102.7

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Нето стопа уписа у основне и средње школе у Републици Србији 2008 – 2012.					
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Основне школе	96.6	89.8	89.3	87.8	94.2
Средње школе	88.6	89.8	88.3	86.8	89.3

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Бруто стопа похађања основних и средњих школа у Републици Србији 2008 – 2012.					
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Основне школе	98.0	97.3	96.1	95.3	99.9
Средње школе	83.7	84.4	85.1	85.6	88.4

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Нето стопа похађања основних и средњих школа у Републици Србији 2008 – 2012.					
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Основне школе	97.5	95.6	94.9	94.1	99.2
Средње школе	82.1	82.9	83.2	83.9	85.4

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Подаци указују на видљив и континуирани тренд опадања броја деце у све три узрастне групе. У периоду од 5 година број деце у свакој групи је мањи за 7-9% или у апсолутним бројкама у групи деце предшколског узраста број деце је опао за око 37000, у групи деце која похађају основно образовање број је опао за 56000, док је у групи деце која похађају средње образовање број деце за последњих 5 година опао за око 28000 деце. Имајући у виду да, на пример, у основним школама у Србији у просеку има око 500 ученика то значи да је за последњих пет година број деце умањен за

број који би одговарао броју ученика који похађају око 110 основних школа просечне величине. Сличан тренд се очекује и у наредним деценијама што указују да мрежа основних и средњих школа треба да буде флексибилна како би могла да се прилагођава овом демографском тренду⁶¹.

Г(22)ц: Стопи понављања разреда, завршетка и пребацивања и проценту напуштања основних и средњих школа и центара за струковно оспособљавање;

Стопа понављања у основном и средњем образовању у Републици Србији 2008 – 2013.						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Основне школе	0.6	0.9	0.7	0.7	0.7	0.7
Средње школе	1.7	1.4	1.4	1.4	1.1	1
Стопа завршавања основних и средњих школа у Републици Србији 2008 – 2012.						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Основне школе	95.6	94.9	94.3	92.2	96.6	96.6
Средње школе	83.3	84.9	87.3	88.8	83.8	83.8
Стопа настављања школовања после завршене основне школе у Републици Србији 2008 – 2013.						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
	99.1	99.1	99.9	99.6	98.9	99.8
Стопа напуштања школовања у основним и средњим школама у Републици Србији 2008 – 2013.						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Основне школе	0.5	0.3	0.6	1.0	0.7	0.3
Средње школе	1.7	1.6	1.6	1.4	1.4	1.5

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Деца која одустају од редовног школовања су најчешће из маргинализованих група (Роми), који школовање или не настављају или настављају у школама за образовање одраслих. Највећа стопа одустајања за наведени период била је у основној школи између 5-6 разреда 3,1%, а најмања између 3-4 разреда и износи 0,7%, преко 5% ученика из социјално угрожених средина се исписује у свим разредима, осим у осмом, велики је проценат ученика укључених у инклузивни програм који понављају разред (8%), као и оних који се исписују (11%). У средњим школама 30% ученика са тешкоћама у учењу не успева да заврши уписани разред средње школе, а у прва два разреда средње школе се око 13% њих испише из разреда. У првом разреду средње школе се испише и велики број ученика из социјално нестимулативних средина (11,5%)⁶² Осипање (пре завршетка средњег образовања је у трогодишњим образовним профилима 3,21% а у четворогодишњим 1,29% (на нивоу целокупног средњошколског образовања стопа одустајања је 1,54%)⁶³ Процент похађања средњошколског образовања је мањи међу децом из осетљивих група, па тако међу најсиромашнијима средњу школу похађа свега 74% деце (68,2% дечака и 83,3% девојчица).

⁶¹ Број ученика у основном образовању се и даље смањује услед негативног демографског тренда. У први разред основне школе школске 2012/13. године уписано је 70.192 ученика, док се у основном образовању налази 565.199 ученика. То је у односу на школску 2011/2012. годину мање за 6.900 (број ученика у школској 2011/2012. био је 572.099 (Подаци се односе на почетак школске године)

⁶² Курчубић, П. (2012). Мониторинг реализације инклузивног приступа у образовном систему у Србији. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

⁶³ Републички завод за статистику, Статистика образовања

Резултати из 2012. године показују благи напредак у читалачкој, математичкој и научној писмености.

Г(22)д: Просечан однос броја наставника и ученика, са указивањем на значајне регионалне и руралне /урбане диспаритете, као и проценте обучених наставника;

Број ђака по наставнику у основном и средњем образовању у Републици Србији 2008 – 2013.												
	Основне школе						Средње школе					
Територија	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Р. Србија	12.5	12.1	11.5	11.3	11.1	11.1	10.0	9.6	9.4	9.2	9.1	9
Србија - север	-	12.5	12.2	12.2	12	12	10.0	9.4	9.3	9.0	8.8	8.8
Србија – југ	-	11.1	10.9	10.6	10.3	10.3	10.0	9.8	9.5	9.5	9.3	9.2

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

У статистици образовања у Републици Србији не воде се подаци о броју наставника у средњим школама рашчлањено по струкама, профилима и врстама школа у којима раде, осим за специјалне и уметничке средње школе, што значи да не знамо тачан број наставника у гимназијама. Процењује се да у области уметничког образовања ради преко 3.000 запослених и да је уписано више од 26.000 ученика. Према проценама и увидима с терена, има довољно наставног кадра у средњем општем и уметничком образовању и васпитању (у неким мање развијеним срединама недостају наставници енглеског језика и математике). Квалификациона структура наставног кадра је добра и одговарајућа⁶⁴.

Министарство просвете науке и технолошког развоја је донело нови **Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању знања наставника, васпитача и стручних сарадника**⁶⁵. Програм сталног стручног усавршавања из члана 6. став 1. тачка 1) овог правилника, у складу са Законом одобрава Завод за унапређивање образовања и васпитања на основу конкурса, у складу са овим правилником, а за програме на језицима националних мањина на којима се остварује образовно-васпитни рад у АП Војводини – Педагошки завод Војводине⁶⁶. Програме стручног усавршавања који се остварују извођењем обуке, организовањем стручних скупова, и летње и зимске школе одобрава завод и објављује на својој интернет страници. Приоритетне области стручног усавршавања од значаја за развој образовања и васпитања су: 1. јачање професионалних капацитета запослених, нарочито у области иновативних метода наставе и управљања одељењем 2. учење да се учи и развијање мотивације за учење 3. здравствено образовање и развијање здравих стилова живота; 4. комуникацијске вештине 5. одрживи развој и заштита животне средине; 6. превенција насиља, злостављања и занемаривања 7. превенција дискриминације 8. инклузија деце и

⁶⁴ Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године („Сл. гласник РС“, бр. 107/2012)

⁶⁵ „Службени гласник РС“, бр.13/2012 и 31/2012

⁶⁶ Образовање васпитача одвија се и на ромском језику, на струковним студијама "Михајло Палов", у Вршцу. Реализује се међународни пројекат, QUALIROM, Quality Education in Romani for Europe чији је координатор Филолошки факултет Универзитета у Београду, а други партнер из Србије Универзитет у Новом Саду. У припремној фази пројекта Филолошки факултет Универзитета у Београду превео је сву документацију Савета Европе са енглеског на српски језик. Од почетка реализације пројекта одржана су три семинара за обуку наставника ромског језика и припремљени су наставни материјали за ниво знања А1 и А2 за основну школу (Заједничког европског референтног оквира за језике и Курикуларног оквира за учење и наставу ромског језика Савета Европе), за два ромска дијалекта са територије Србије: гурбетски и арлијски. Следећи корак у раду на пројекту подразумева тестирање припремљених наставних материјала у складу са Европским језичким портфолијом за ромски језик и Курикуларним оквиром за ромски језик у настави у две основне школе у Србији.

ученика са сметњама у развоју и из друштвено маргинализованих група 9. сарадња са родитељима, ученицима и ученичким парламентима 10. информационо-комуникационе технологије. Наставник, васпитач и стручни сарадник у поступку самовредновања и планирања свог стручног усавршавања и професионалног развоја примењује стандарде компетенција. Завод (Центар за професионални развој запослених у образовању) припрема Каталоге одобрених програма сталног стручног усавршавања запослених (наставника, васпитача, стручних сарадника и директора)⁶⁷, за сваку школску годину.

Према **Извештају о остваривању права детета у Републици Србији из угла деце и младих**, образовним системом је задовољно око половине деце и младих. Међутим, током одрастања битно опада задовољство деце и младих образовним системом. Што су деца и млади старији и самосталнији у размишљању, и што више имају свест о својим потребама, све су мање задовољни оним што им нуди школски систем. То се посебно значајно испољава у погледу задовољства квалитетом школских уџбеника, начином рада наставника и примењивошћу стечених знања. Ради унапређења квалитета образовања деца и млади препоручују да је неопходно побољшати едукацију наставника а нарочито на пољу интерактивног рада, вршити проверу колико стечена знања примењују у раду са децом, као и побољшати наставне садржаје и модернизовати уџбенике како би били савременији и деци разумљивији.

Г(22)е: Броју деце припадника мањинских група која користе могућност образовања на свом језику које финансира држава;

Броју говорника матерњег језика становништва исказаног на Попису 2011. године.

Матерњи језик	Број говорника
Српски	6.330.919
Албански ⁶⁸	10.040
Босански	138.871
Бугарски	13.337
Буњевачки	6.835
Влашки	43.095
Мађарски	243.146
Македонски	12.706
Немачки	2.190
Ромски	100.688
Румунски	29.075
Русински	11.340
Словачки	49.796
Украјински	1.909
Хрватски	19.223
Чешки	810
Остали језици	44.711
Нису се изјаснили	46.499

⁶⁷ Преузето са <http://www.zuov.gov.rs/katalozi-su/>

⁶⁸ Подаци не приказују реално број говорника због бојкота Пописа припадника албанске националне мањине.

Непознато	81.692		
Укупно	7.186.862		
Национална припадност	Старост		
	0-6 година	7-14 година	15-19 година
Албанци ⁶⁹	424	512	387
Бошњаци	17.072	18.379	10.757
Бугари	524	929	696
Буњевци	730	839	581
Власи	1.210	1.993	1.300
Мађари	12.669	17.139	12.756
Македонци	463	690	551
Немци	118	172	142
Роми	23.157	24.321	13.745
Румуни	1.460	2.097	1.575
Русини	686	984	724
Словаци	2.702	3.870	2.650
Украјинци	227	269	228
Хрвати	1.758	2.401	1.948
Чеси	56	88	84

ОБРАЗОВАЊЕ НА ЈЕЗИЦИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Предшколско образовање

За припаднике националне мањине васпитно-образовни рад остварује се на **матерњем језику**, а може и **двојезично** или на српском, ако се за то определи најмање 50% родитеља, односно старатеља деце.

Језик	На матерњем језику				
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Албански	958	843	843	843	586
Мађарски	4.602	4.447	4.447	4.447	4.331
Румунски	183	137	138	138	131
Русински	213	171	160	154	148
Словачки	960	785	976	996	987
Хрватски	59	58	100	85	100
Укупно	6.975	6.441	6.664	6.663	6.283

Језик	Двојезично (на српском и на неком од језика националних мањина)				
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Албански	35	36	35	35	-
Босански	-	1.030	2.250	2.420	2.536
Бугарски	341	330	222	222	220
Мађарски	1.491	946	946	998	887

⁶⁹ Подаци не приказују реално број припадника албанске националне мањине због бојкота Пописа .

Немачки	22	23	75	23	136
Ромски	150	55	205	205	55
Румунски	72	103	106	106	116
Словачки	49	66	81	85	87
Хрватски	20	-	-	-	-
Укупно	2.180	2.589	3.920	4.094	4.037

Основно образовање

Језик	Образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине				
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Албански	-	8.327	8.327	8.327	7.337
Бугарски	47	46	98	98	90
Мађарски	16.373	16.168	15.810	15.350	15.216
Румунски	1.327	1.258	1.214	1.126	1.079
Русински	559	523	518	487	479
Словачки	3.226	3.178	3.117	3.183	3.034
Хрватски	276	319	292	296	296
Укупно	21.808	29.819	29.376	28.867	27.531

Напомена: У школској 2013/2014. години отпочела је целокупна настава на босанском језику, док је у школској 2014/2015. години уведена и двојезична настава на босанском и српском језику у основним школама у Рашкој области.

Средње образовање

Језик	Образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине				
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Албански	3.517	3.825	3.825	3.825	3.619
Бугарски	-	41	87	87	98
Мађарски	6.487	6.502	6.997	7.092	6.784
Румунски	231	237	238	238	224
Русински	60	60	60	65	61
Словачки	341	344	353	381	256
Хрватски	43	32	97	128	145
Укупно	10.679	11.041	11.657	11.816	11.187

Напомена: У школској 2013/2014. години отпочела је целокупна настава на босанском језику, док је у школској 2014/2015. години уведена и двојезична настава на босанском и српском језику у средњим школама у Рашкој области.

ПРЕДМЕТ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

За припаднике националних мањина који похађају наставу на српском језику, омогућено је изучавање предмета Матерњи језик са елементима националне културе.

Основно образовање

Језик	Матерњи језик са елементима националне културе				
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Бошњаци	9.738	10.644	10.682	10.825	10.930
Бугари	675	1.330	736	736	725
Буњевци	115	92	267	338	353
Мађари	1.570	1.463	1.671	1.711	2.186
Македонци	-	-	5	5	10
Роми	584	695	659	695	534
Румуни	268	244	216	256	267
Русини	216	266	257	334	342
Словаци	616	620	663	548	490
Украјинци	105	114	97	120	160
Хрвати	257	374	407	417	480
Чеси	-	-	7	25	56
Укупно	14.144	15.842	15.667	16.010	16.533

Напомена: У школској 2014/2015. години уведено је изучавање **Влашког језика са елементима националне културе** у основним школама.

Средње образовање

Језик	Матерњи језик са елементима националне културе				
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Бугари	-	651	616	616	414
Мађари	5	12	12	-	-
Румуни	32	28	28	28	36
Русини	25	41	70	72	61
Словаци	161	131	335	331	260
Хрвати	-	4	4	37	36
Укупно	223	867	1.065	1.084	807

Министарство просвете, науке и технолошког развоја надлежно је за евиденцију свих одобрених уџбеника који се води у Регистру одобрених уџбеника. Тако је, на пример, у школској 2012/2013. години одобрено 329 нових уџбеника на језицима националних мањина. Доња табела садржи податке о броју одобрених уџбеника за наставу о/на мањинском језику намењених основном образовању припадника националних мањина.

Национална мањина	Разреди основне школе								Укупно
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Албанци	1	-	4	3	3	1	2	3	17
Бугари	2	-	1	1	2	1	-	3	10
Мађари	2	5	8	6	7	8	10	21	67
Румуни	4	5	6	3	3	2	14	21	58
Русини	6	3	5	3	2	9	10	16	54
Словаци	3	4	5	4	4	4	17	16	57

Украјинци	2	2	1	1	1	0	-	3	10
Хрвати	2	4	3	4	11	8	8	9	49
Чеси	1	-	1	1	1	-	-	3	7
Укупно	23	23	34	26	34	33	61	95	329

У периоду 2010-2012. година Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице АП Војводине одобрио је 66 оригиналних уџбеника на језицима националних мањина за ученике основних и средњих школа. Тим бројем нису обухваћени уџбеници увезени из земаља матица који су одобрени за наставу на језицима националних мањина у Републици Србији. Доња табела саржи податке о броју уџбеника према годинама одобрења и језицима националних мањина.

Година	мађарски	румунски	русински	словачки	украјински	хрватски	чешки	Укупно
2010	8*	2*	6	7	-	-	-	23
2011	2	3	2	2	2	-	1	12
2012	-	2	1	1	2	25	-	31
Укупно	10	7	9	10	4	25	1	66

*један од одобрених уџбеника је за ученике средњих школа

Прописи из области образовања дају могућност да се наставници који предају на мањинским језицима додатно усавршавају. Каталогизација програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника⁷⁰ објављују се за сваку школску годину и садрже програме стручног усавршавања који су одобрени од стране Комисија Завода за унапређивање образовања и васпитања и Педагошког завода Војводине.

Акредитовани програми који су од значаја за образовање националних мањина и извођење наставе на мањинским језицима:

	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Број одобрених програма	31	37	36

Педагошки завод Војводине је, од 2010/2011. године, добио надлежност за акредитовање пријављених програма стручног усавршавања за наставу која се реализује на мањинским језицима. Број одобрених програма стручног усавршавања за наставнике који наставу релизују на мањинском језику садржи доња табела.

Година	Мађарски	Ромски	Русински	Словачки	Украјински	Хрватски	Укупно
2010/11	12	-	-	6	-	-	18
2011/12	13	2	1	4	1	2	23
Укупно	25	2	1	10	1	2	41

⁷⁰ Каталогизација су доступни на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања www.zuov.gov.rs/katalozi-su/

Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године, која је усвојена 2012. године, садржи и део који се односи на образовање и васпитање припадника националних мањина. Према Стратегији, мисија образовања националних мањина је да осигура, с једне стране, право на квалитетно образовање, као и за све грађане Републике Србије, и тиме омогући интеграцију припадника мањина у друштвену заједницу, а с друге стране, да осигура право на очување и развијање националног и културног идентитета свих националних мањина. Посебне стратешке мере којима се остварује таква мисија образовања националних мањина, између осталог су: додатно финансирање специфичних трошкова образовања националних мањина (нпр. штампање нискотиражних уџбеника на језицима националних мањина); развијање образовних програма у оним дисциплинама (школским предметима) које су од посебног значаја за очување и развој националног и културног идентитета и посебно право на неговање матерњег језика сваке националне мањине, право на извођење наставе на матерњем језику, а у случајевима када је то могуће и обезбеђивање образовања наставника на матерњем језику за извођење наставе на матерњем језику и обезбеђивање образовних ресурса на матерњем језику.

Стратегија за унапређивање положаја Рома у Републици Србији и акциони план за њено спровођење предвиђа низа мера и активности како би се остварили циљеви у области укључивања **Рома** у образовни систем и обезбедио континуитет у образовању, посебно у стварању системских услова за образовање деце која нису у систему образовања и васпитања (деце која су изашла из система, прераслих основаца, младих и одраслих, нерегистроване деце, деце повратника /депортованих). Један од циљева односи се и на подршку укључивању деце из специјалних школа у редовне основне школе. Свим образовно-васпитним установама препоруком је наложено да се у оквиру развојног плана, школских програма и годишњих планова рада уведу садржаји интеркултуралности, а у непосредном раду са ученицима различити облици рада који се односе на отклањање предрасуда. За укључивање ромске деце у систем образовања од посебног значаја је и бесплатан и обавезан предшколски припремни програм и увођење педагошких асистената као нове категорије професије у предшколским установама и основним школама, деле се бесплатни уџбеници ученицима од првог до четвртог разреда (на подручју Града Београда за све разреде основне школе). Реализују се пројекти који се баве програмима раног раста и развоја деце и пројекти у којима су развијени разни механизми подршке, усмерених на децу из осетљивих група и задовољавање додатних развојних образовних потреба.

Омогућено је образовања са додатном подршком, односно припремом индивидуалног образовног плана (ИОП). У обукама је до сада учествовало више од 18.000 директора установа, педагога, психолога и наставника; 360 школа и предшколских установа посебно је обучавано за увођење инклузивног образовања - 10 пакета обука, 334 тренинга, око 11.500 запослених. Сва ромска деца која су уписана у специјалне школе без одлуке Интересорне комисије, укључена су у редовну наставу основне школе и израђени су програми додатне образовне подршке за децу којој је та подршка потребна, уз редовно праћење напредовања. На основу дописа министра, специјалне школе су у обавези да сачине посебне програме подршке са додатним садржајима за ученике старијих разреда у циљу уписивања у редовне средње школе као и да припреме ученике за полагање завршног испита.

Примена нових законских решења је у кратком року резултирала повећањем броја деце/ученика ромске националности у образовном систему: према подацима за школску 2010/2011. годину у 38% основних школа у Србији (односно у 463 школе) у први разред је уписано укупно 31.417 ученика. Од тог броја уписаних, деце ромске националности било је 2.136 (односно 7,41%). Према истраживањима МІСС 4 из 2010. године, повећан је обухвата деце из ромске заједнице у основношколском образовању, подаци показују да 89% деце из ромских насеља уписује основну школу. У предшколским институцијама и основним школама у Србији је тренутно запослено 178 ромских педагошких асистената. На основу Закона о основама система образовања и васпитања, асистенти су ангажовани као део редовног предшколског/основношколског особља и плаћени из буџета. Канцеларија за људска и мањинска права, у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја, организовала је четири циклуса обуке за све педагошке асистенте у другој половини 2012. Ова обука је подржана из донаторских средстава. У 2013. години је настављена обука асистената кроз секторски програм ИПА Друштвени развој за 2012. Поједине локалне самоуправе су уложиле додатна средства за одређене активности у које су укључена ромска деца-организоване су обуке за запослене и радионице за родитеље, обезбеђена бесплатна ужина, уџбеници, комплети школског прибора, књиге за библиотеку, одећа и обућа, хигијенски пакети, средства за одлазак на екскурзију, превоз деце. За родитеље су организоване радионице везане за повећавање мотивације, даље школовање њихове деце, превентивни рад у циљу спречавања осипања деце, обуке из области родитељства и решавања евентуалних проблема које деца имају у школи.

Применом мера афирмативне акције у средње школе⁷¹ уписано је у школској 2008/2009. години 190 ученика, у 2009/2010. години 219 ученика, 2010/2011 години 266 ученика, у 2011/2012 380 ученика, 2012/2013. години 367 ученика, а у школској 2013/2014 години уписано је 369 ученика у средње школе на жељена занимања. Од школске 2003/2004. године до сада уписано је укупно 1573 студента и 2614 средњошколаца ромске националности применом мера афирмативне акције.

У сарадњи надлежних министарстава за просвету и социјалну политику, формиран је Фонд за стипендирање сиромашних средњошколаца, у оквиру државног програма за подршку образовања осетљивих друштвених група. Подељено је 1.000 стипендија, од којих је већина припала припадницима ромске, као и других националних мањина.

Школске 2008/2009. године Министарство просвете је доделило 117 ученичких и 182 студентске стипендије, а 2009/2010. године 170 ученичких стипендија. С обзиром на то да је Законом о ученичком и студентском стандарду (2010) предвиђено да ученици и студенти из осетљивих друштвених група остварују право на смештај и студентски стандард под посебним условима, Министарство просвете и науке је донело ванредна решења за ученике и студенте ромске националности о додељивању стипендија и пријему на смештај и исхрану у установе ученичког и студентског стандарда. У 2011. години Министарство за људска и мањинска права, државну управу

⁷¹ У складу са Упутством за спровођење заједничког конкурса за упис студената у прву годину основних и интегрисаних студија на високошколским установама чији је оснивач Република Србија за школску 2014/2015.годину, Канцеларија за људска и мањинска права је доставила 1. августа 2014. Министарству просвете, науке и технолошког развоја списак од 228 кандидата ромске националности за упис на факултете и високе школе чији је оснивач Република Србија. Канцеларија је на основу стручног упутства за упис у средње школе доставила Министарству просвете науке и технолошког развоја списак са 322 кандидата ромске националности за упис у средње школе применом афирмативне акције.

и локалну самоуправу обезбедило је једнократну новчану помоћ за 185 студената прве године ромске националности, у укупном износу од 3.000.000 динара (око 30.000 евра). Из републичког буџета 2013/2014 годину обезбеђене су стипендије за 324 ученика, 84 студента и 36 студентских кредита. Износ ученичке стипендије је 5400 динара а студентске 8400 динара.

Захваљујући упису ученика и студената у средње школе и на факултете применом мера афирмативне акције, Roma Education Fund је финансирао многе пројекте који су ромској популацији повећали мотивацију за образовањем и дали подршку континуираном школовању. Неки од њих су: стварање услова за повећање обухвата и успешности ромских ученика у средњој школи, током којег је за 150 ромских ученика обезбеђена подршка у остваривању бољег успеха у школи и проходности из основног ка средњем образовању, кроз допунске и припремне часове из српског језика и математике; стварање услова за проширење приступа државним стипендијама и повећање успеха ромске деце у средњим школама током којег је 330 ромских ученика седмог и осмог разреда из десет основних школа, 267 путем организовања индивидуалног туторства и давања савета, имало логистичку подршку; оснаживање ромских студената у Новом Саду, током којег су ромски студенти у Новом Саду имали менторску подршку.

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине, Савет за интеграцију Рома у АП Војводини и Студентска асоцијација Рома реализовали су пројекат „*Инклузија ромских ђака у средње школе у АП Војводини*“⁷², са циљем да се ромским средњошколцима обезбеди финансијска и менторска подршка. Од 2007-2014. године пројектом је до сада обезбеђено 1643 стипендије, финансијска помоћ за набавку удџбеника и школског прибора, менторска подршка и низ додатних пратећих активности, као што су излети и награде за најуспешније ученике, курс енглеског језика, летња школа за ромске девојчице, обилазак и информисање о условима и могућностима наставка школовања у четворогодишњим стручним школама за оне који су завршили трогодишње средње стручне школе, обавезна едукација за наставнике менторе, штампање водича за менторе, акредитација семинара за наставнике менторе од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја. У сам пројекат било је укључено 860 ученика, 110 наставника, ментора из 90 редовних средњих школа на територији АП Војводине. У прилог позитивним резултатима пројекта, иде и чињеница да се проценат осипања ученика средњошколаца, припадника ромске националне заједнице са 25% пре почетка пројекта, већ након прве школске године смањио на 7,30%, односно током четири године укупан проценат осипања је износио 4,15%. Систем менторства на територији АП Војводина обезбедио је континуитет у образовању

Реализује се пројекат *Професионална оријентација на преласку у средњу школу, припрема младих за директан сусрет са светом рада и појединим занимањима* – у 11 градова, где је обухваћено 112 основних школа, а планира се још 110 нових; у току је израда Правилника о спровођењу мера афирмативне акције. Организована је национална обука за *Инклузивно образовање и индивидуални образовни план* за око 7500 запослених из свих образовних установа.

⁷² http://www.puma.vojvodina.gov.rs/etext.php?ID_mat=1241&PHPSESSID=enpi5bjbghsqvfclatev3702g3

Пројекат *Унапређивање предшколског васпитања и образовања у Србији (ИМПРЕС)*, финансира ЕУ (ИПА) са 3,75 милиона евра. Општи циљ пројекта: Допринос социјалној инклузији и смањењу сиромаштва унапређивањем услуга у области предшколског васпитања; за децу из маргинализованих група. у које спадају деца из сеоских средина, сиромашни, Роми (бесплатни припремни предшколски програм траје девет уместо шест месеци, за девет општина набављени су покретни вртићи или превозна средства за децу која не могу сама стићи до постојећих предшколских установа). У активности пројекта укључено је 15 пилот општина и градова. У оквиру ИМПРЕС пројекта изашао је из штампе Водич за самовредновање у предшколским установама.

Пројекат *DILS (Delivery of Improved Local Services) - Пружање унапређених услуга на локалном нивоу у области здравства, образовања и социјалне заштите на локалном нивоу*, завршен је 31.12.2013. године. Финансиран је из зајма Светске банке и истовремено су га спроводила три министарства надлежна за образовање, здравље и социјалну политику, укупна вредност кредита износила је 32 милиона евра, од чега је министарство просвете за реализацију циљева пројекта користило око 12 милиона евра. Основни циљеви су: Јачање капацитета локалних самоуправа и локалних институција у процесу децентрализације; бољи квалитет, већа доступност, ефикасност и уједначеност у пружању услуга на локалном нивоу (образовању ромске деце, деце са инвалидитетом и сметњама у развоју, сеоске, расељене и сиромашне деце). Грантове је добило око 450 школа и 56 предшколских установа. Значајан део средстава (укупно 2 милиона евра, у просеку 35.000 евра по општини) био је намењен реализацији пројекта у 56 општина које имају бројно становништво ромске националности, велики број ромске деце школског узраста, а спадају међу најнеразвијеније општине Србије. За подршку инклузивном образовању је вођена кампања у 100 општина широм земље, у сарадњи са Фондом за отворено друштво Србије, Центром за интерактивну педагогију, Савезом учитеља Републике Србије и Центром за образовне политике. Циљ кампање био је да информише, едукује, повезује и подстиче на акцију оне који су одговорни и заинтересовани за квалитетно образовање доступно сваком детету. У оквиру кампање, организоване су трибине и медијски догађаји којима је присуствовало око 12.000 учесника. Презентовано је преко 120 примера добре праксе. Лифлет и брошура штампани су на српском, албанском, ромском и мађарском језику, а брошура и на Брајевом писму.

Такође, вођена је уписна кампања у припремни предшколски програм и основну школу у сарадњи са партнерима: Ромским образовним фондом из Будимпеште, UNICEF-ом, Швајцарском агенцијом за развој (SDC), Фондом за отворено друштво Србије, Шведском агенцијом за међународни развој (SIDA), Мисијом ОЕБС-а у Србији и пројектом министарства просвете *Образовање за све*. Циљ кампање је био да се родитељи из осетљивих друштвених група и шира јавност упознају са новим уписним процедурама. Развијене су и реализоване обуке за више од 600 наставника и директора из 180 установа.

Пројекат *Овде смо заједно - Европска подршка за инклузију Рома*, вредан 4,8 милиона евра, финансира ЕУ и спроводи Мисија ОЕБС-а у Србији у периоду од јуна 2013. до јуна 2015. године.⁷³.

⁷³ Средства су обезбеђена из предприступне помоћи ЕУ, ИПА Друштвени развој за 2012. годину. Пројекат се спроводи у сарадњи пројектног тима са Канцеларијом за људска и мањинска права, Министарством здравља, Министарством рада, запошљавања и социјалне политике, Министарством просвете, науке и технолошког развоја, Министарством грађевине и

Пројекат подржава спровођење Стратегије за унапређивање положаја Рома у Републици Србији. Пројекат подржава унапређење положаја Рома кроз шест компоненти: приступ основним правима, формирање мобилних тимова, јачање капацитета организација цивилног друштва, превентивни програми са циљем спречавања напуштања школовања, унапређење услова становања и одрживо запошљавање. Кроз пројекат се пружа правна помоћ 20 пилот општина, формирано је 20 локалних мобилних тимова које чине ромски координатор, педагошки асистент, здравствена меријаторка, представник Националне службе за запошљавање и Центра за социјални рад. Педагошки асистенти ће појачати досадашње активности асистената и установа у којима су ангажовани и које се односе на редован и благовремен упис ромске деце у припремни предшколски програм и основну школу. За првих годину дана пројекта 509 деце је уписано у предшколске установе, 181 педагошки асистент учествује у обукама, обезбеђено је 500 стипендија за средњошколце.

У оквиру Темпус пројекта *EQUI-ED – Једнак приступ за све*: оснаживање социјалне димензије у циљу јачања европског простора високог образовања, за 50 ученика средњих школа у Србији, припадника подзаступљених група (ученици из сеоских средина, ромске националности, без родитељског старања, из једнородитељских породица и ученици који припадају домаћинству нижег социо-економског статуса) омогућена је бесплатна припремна настава и уз подршку ментора уписани су на факултете Универзитета у Београду, Новом Саду, Нишу и Новом Пазару.

Култура и информисање⁷⁴

Министарство културе и информисања (МКИ), поред јавног информисања, спроводи конкурсе за суфинансирање пројеката/програма и у области савременог стваралаштва. Иако су уложени значајни напори да се област стваралаштва деце и младих издвоји као посебна конкурсна област, 2011. и 2012. године су изостале финансијске могућности да се то и учини. И поред тога, у свакој од области стваралаштва (као што су: музичко-сценско, позоришно, визуелно, филмско и тако даље) редовно се подржавају пројекти који се односе на децу и младе, чак и онда када постоји посебан конкурс за ову област. Тако је, на пример, у 2011. години подржано чак 97 пројеката, укупним износом од 35.783.000,00 динара, и то 14 пројеката у области ликовног стваралаштва младих и за младе, 11 пројеката у области књижевности и издаваштва, 26 пројеката у области музичког стваралаштва, 39 пројеката у области позоришта и плеса и 7 пројеката у области изворног народног и аматерског стваралаштва. Током 2012. године подржано је 40 пројеката износом у висини од 14.640.000,00 динара.

Пракса расписивања засебног конкурса за област стваралаштва деце и младих се наставила од 2013. године, табеларни приказ буџетских издвајања за период 2009-2013. године.

Број пројеката намењених деци		
Година	Број пројеката	Износ
2009.	39	3.500.000,00
2010.	50	5.500.000,00

урбанизма, Канцеларијом за европске интеграције, Тимом за социјално укључивање и смањење сиромаштва, ОЦД Praxis и Фондом за образовање Рома.

⁷⁴ <http://kultura.gov.rs/cyr/konkursi>

2011.	-	-
2012.	-	-
2013.	59	4.497.000,00

Извор: Министарство културе и информисања

Министарство спроводи и конкурсе за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања у којем се предност даје пројектима посвећеним деци. Ови пројекти су тематски веома разноврсни (развијање медијске писмености, културно-образовни садржаји, права детета, дечији квизови, борба против болести зависности, инклузија деце са инвалидитетом, положај деце у неразвијеним срединама, садржаји на матерњем језику деце припадника националних мањина). Програми/ пројекти које Министарство подржи реализују се путем штампаних јавних гласила, интернета, радио и тв програма односно путем електронских јавних гласила и води се рачуна да подржани пројекти буду равномерно заступљени на територији целе земље.

Приказ буџетских издвајања за период 2009-2013. године

Број пројеката намењених деци		
Година	Број пројеката	Износ
2009.	29	11,161,011,00
2010.	11	2.427.900,00
2011.	17	5.490.035,00
2012.	8	2.702.346,00
2013.	3	615.000,00

Извор: Министарство културе и информисања

Посебан вид подршке даје се пројектима за децу и/или о деци на језицима националних мањина. Преглед пројеката према националним мањинама, годинама, броју подржаних пројеката и износу који је опредељен на годишњем нивоу:

Национална мањина	Година	Број пројеката	Износ
Албанци	2009.	1	480.000,00
	2010.	2	625.779,00
Бошњаци	2013.	1	315.642,00
Бугари	2010.	2	710.000,00
	2011.	1	290.000,00
	2013.	1	320.000,00
Буњевци	2013.		160.000,00
Власи	2012.	1	350.000,00
Мађари	2009.	1	579.126,00
	2010.	4	1.365.995,00
	2011.	1	109.000,00
	2012.	1	308.500,00
Роми	2010.	9	2.995.260,00
	2011.	3	1.132.775,00
	2012.	2	1.202.000,00

	2013.	2	870.800,00
Румуни	2009.	1	510.000,00
Словаци	2010.	1	591.000,00
	2012.	1	103.500,00
Украјинци	2010.	1	204.500,00
	2011.	1	130.000,00
Хрвати	2009.	1	113.000,00

Извор: Министарство културе и информисања

Од великог значаја за спровођење Стратегије за унапређење положаја Рома је оснивање дечје ромске редакције и суфинансирање часописа *Чирикљори* за децу ромске националне мањине. Часопис је у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја добио сагласност односно сертификат да се дистрибуира у основне школе и користи као помоћно наставно средство.

Мултикултурални пројекти			
Година	Број пројеката	Износ	
2009.	2	600.000,00	
2010.	1	388.800,00	
2011.	1	400.000,00	
2012.	2	528.000,00	

Извор: Министарство културе и информисања

Влада АП Војводине успешно реализује пројекат *Афирмација мултикултурализма и толеранције у Војводини*⁷⁵, чији је првенствени циљ неговање културног диверзитета и развијање духа међуетничке толеранције код грађана Војводине успешно се реализује од 2005. године. Носилац овог пројекта је Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице, а реализује се у сарадњи са многим домаћим и иностраним организацијама и установама. Пројекат је конципиран као комплексан мултитематски и мултикултурални програм, усмерен према идеји јачања међунационалног поверења код младих у Војводини. Обухвата мноштво потпројеката и кроз манифестације које се одржавају на територији целе Војводине укључује путем разних активности више хиљада ученика војвођанских основних и средњих школа. Пројекат је тренутно у осмој фази реализације, а свака од досадашњих фаза се разликовала по обиму и структури. Важно је поменути најобимније и најважније потпројекте и активности досадашњих фаза: Спортска такмичења са додатним садржајима *Куп толеранције*, Телевизијски Квиз *Колико се познајемо* – ученика средњих школа, Музејска изложба *Завичај на Дунаву - суживот Немаца и Срба у Војводини*, Музејска изложба *Живети заједно* – суживот Срба и Мађара – мобилна форма, *Богатство различитости*, *Заједно* - документарни ТВ серијал, Медијска кампања – *Мултикултурализам у Војводини*, Етно дан, Евалуација стања међуетничких односа код младих у Војводини.

Г(22)ф: Проценту деце која су у неформалном образовном систему;

Г(22)г: Проценту деце која похађају предшколске и друге установе за развој у раном детињству;

⁷⁵ Детаљније на <http://www.puma.vojvodina.gov.rs/index.php?lang=7&PHPSESSID=c34mrf945p89pqqdgn1j1tms9p2>

Установе за предшколско образовање у Републици Србији						
Година	Број установа	Корисници				
		Укупан број деце	Деца старости до три године	Деца старости од три године до поласка у припремни предшколски програм	Деца у припремном предшколском програму	
2008/2009	2.297	183.651	31.814	80.393	71.444	
2009/2010	2.364	184.066	27.667	87.021	69.378	
2010/2011	2.384	179.865	27.521	84.295	68.049	
2011/2012	2.427	184.900	29.469	88.567	66.864	
2012/2013	2.411	188.340	31.450	91.401	65.489	

Извор: Статистички календар Републике Србије 2014., Републички завод за статистику

Подаци Републичког завода за статистику и Министарства просвете, науке и технолошког развоја о броју деце у систему предшколског васпитања и образовања разликују се због различите методологије прикупљања података и различитог временског периода у којем се подаци прикупљају (РЗС прикупља податке о стању на дан 1. октобар, а деца у ППП се уписују и након тог датума). Према подацима РЗС Србији има 170 предшколских установа и 2.411 објеката у којима се реализује програм предшколског васпитања и образовања (2.330 државни и 81 приватни објекат). У школској 2012/2013. години предшколским васпитањем и образовањем је било обухваћено 188.340 деце⁷⁶, распоређених у 9.359 васпитних група, а укупан број запослених у овом нивоу васпитања и образовања је био 24.360.⁷⁷ Када се ови подаци упореде са подацима из школске 2011/2012. године⁷⁸ видно је повећање броја деце за око 3.440 (у наведеној школској години укупан број деце је био 184.900, број васпитних група 9.264). Најнижи је обухват деце јасленог узраста (0-3 године) и износи 15,9%. Обухват четворогодишњака је у школској 2012/2013 износио 49,7%, а обухват деце од 3 године до поласка у школу је 58,1%.⁷⁹ Иако обухват деце обавезним предшколским програмом још увек није потпун бележи се тренд пораста деце. У поређењу са 2010/11. годином, обухват деце обавезним припремним предшколским програмом у школској 2011/12. години је порастао за 5,6% и износио је 93,16% (према 87,54%), док је обухват деце у школској 2012/13 износио 92,65%. У 2014. години, према подацима Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце (*Multiple Indicator Cluster Survey-MICS*), обухват деце старости 36 – 59 месеци предшколским програмима је за општу популацију у Републици Србији 50,2%, док је обухват деце из ромских насеља 5,7%.⁸⁰ Учешће деце у предшколском васпитању и образовању из породица са вишим социо-економским статусом (СЕС) значајно је више него учешће деце из најсиромашнијих породица (82% наспрам 9%)⁸¹. Приступ систему предшколског васпитања и образовања за децу у руралним подручјима упола је мањи него у градовима: 27,3% наспрам 62,6%. И деца са инвалидитетом су недовољно обухваћена овим системом. Док око 5% деце у овој узрасној групи има неки инвалидитет, само

⁷⁶ Број деце обухваћен системом предшколског васпитања и образовања узраста од 6 месеци до поласка у школу у установама које спроводе програм предшколског васпитања и образовања.

⁷⁷ Подаци су преузети са <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/00/99/66/dd20042013.pdf>

⁷⁸ Извор података: http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/17/33/05_Образованје.pdf

⁷⁹ Републички завод за статистику, Статистика образовања

⁸⁰ Републички завод за статистику и УНИЦЕФ, 2014. Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Коначни извештај, Београд

⁸¹ Ibid.

1,2% уписане деце су деца са инвалидитетом.⁸² Подаци указују на корелацију између степена развијености општине и обухвата предшколским образовањем, као и да сиромашне општине немају средстава да субвенционирају сиромашну децу, па је онда и не уписују. Већина деце похађа предшколске установе у јавном власништву.

Г(22)х: Броју /проценту деце која похађају програме након школе;

Г(22)и: Броју јавних игралишта у заједницама (руралним/урбаним);

Г(22)ј: Броју /проценту деце која учествују у организованим слободним, спортским, културним и уметничким активностима (рурални/урбани).

Према подацима Министарства омладине и спорта, 15% деце учествује у слободним, спортским активностима. Пројекти/активности које се спроводе у циљу развоја физичке активности код деце:

I – Активност – Програмско финансирање

1.Редовни годишњи програм националних савеза :

А) Финансирање националних такмичења и лига деце спортиста, на годишњем нивоу;

Б) Финансирање одлазака на међународна такмичења;

В) Финансирање куповине и набавке спортске опреме и реквизита за спровођење спортских активности млађих селекција;

Г) Едукативни скупови у области методичко-васпитно-тренажног рада са децом узраста до 18 година;

1.Спортски кампови – програм искључиво намењен за реализацију спортских активности деце спортиста;

2.Стипендирање младих спортиста – на националном (МОС) и локалном нивоу (општине и градови);

3.Организација међународних такмичења у РС од интереса за државу – Светска , а најчешће Европска првенства за млађе категорије;

4.Систем финансирања програма опремања школа и градова са опремом за реализацију спортских активности (кошеви, табле, голови, опрема за базене...)

II – Активност – Финансирање специјализоване националне федерације која реализује програме из области школског спорта (до 18 година) – Савез за школски спорт Србије (годишњи Буџет од 0,5 милиона евра);

III – Активност – Формално-правна подршка програмима у циљу развоја спорта деце - Закон о спорту (посебни чланови који дефинишу статус школског спорта, али и дечијег кроз чланове 25,26 и 187. (ко може да спроводи тренажне активности деце);

IV – Активност – Спорт деце је посебна Стратешка област Стратегије развоја спорта у РС, са Акционим планом који садржи бројне подстицајне активности у свом документу;

V – Активност – Рекреативни кампови за децу (спроводе школе у специјализованим објектима).

X.Специјалне заштитне мере (чланови 22., 30., 32-36., 37. (б)-(д), 38., 39. и 40.)

X1(23). Деца која ван земље свог порекла траже избеглички статус (члан 22.) и интерно расељена деца

X1(23)а: Броју интерно расељене деце, деце која траже азил или су избеглице;

⁸² Улагање у образовање у раном детињству у Србији, УНИЦЕФ, 2012.

X1(23)б: Броју и проценту те деце која похађају основне и средње школе и струковно усавршавање и имају приступ здравственим и другим услугама;

X1(23)ц: Броју деце која су нестала током или након поступка одлучивања

X2(24) Деца у оружаним сукобима (члан 38.) укључујући физички и психолошки опоравак и друштвену реинтеграцију (члан 39.)

X2(24)а: Броју и проценту особа испод осамнаест година старости које су регрутоване или су се добровољно прикључиле оружаним снагама и проценту оних које учествују у сукобима;

X2(24)б: Броју и проценту деце која су демобилисана из оружаних група или снага и реинтегрисана у своје заједнице, са односом оне која су се вратила у школе или су поново спојена са својим породицама;

X2(24)ц: Броју и проценту деце која су настрадала услед оружаних сукоба;

X2(24)д: Броју деце која примају хуманитарну помоћ;

X2(24)е: Броју деце која примају помоћ неопходну за физички и психолошки опоравак након учешћа у оружаним сукобима;

Број малолетних лица тражилаца азила					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Број деце	79	138	722	744	768

Извор: Министарство унутрашњих послова

Одсек за азил у МУП-у спроводи процедуру утврђивања права на азил (утврђује основаност захтева, води интервју са тражиоцем азила и врши провере чињеница датих у интервјуу). Малолетна лица спадају у категорију лица која као избеглице, представљају особе са посебним потребама. Према начелу јединства породице у току поступка азила, малолетно лице које је у пратњи родитеља - потенцијалног тражиоца азила - прати статус родитеља.

Већина лица која буде примљена, наводи да је старости 15-16 година. Уколико ова лица не поседују лична документа која то потврђују, других механизма за проверу стварног узраста нема. Неретко се дешава да се и лица за која је евидентно да нису малолетна изјашњавају као малолетници. У свим случајевима, ова лица се третирају као малолетници и према њима се поступа у складу са тиме. Одмах по пријему, свим лицима се одређује привремени старатељ. Уколико изразе намеру да траже азил, што већина њих најчешће и учини одмах након пријема, у најкраћем року обезбеђује им се преводилац. По подношењу захтева за азил испуњени су услови за премештање малолетних тражилаца азила у Центре за азил у Бањи Ковиљачи и Боговађи. Малолетници који траже азил се, у Центру за смештај малолетних страних лица без пратње родитеља или старатеља, задржавају у просеку од 20 дана до два месеца и тај период се постепено продужава. Разлог за продужено трајање смештаја је недостатак слободних места у центрима за азил.

У оквиру Центара за смештај малолетних странаца без пратње родитеља, односно старатеља је у току 2012. године било смештено укупно 119 малолетних странаца без пратње родитеља или старатеља старости од седам до 18 година. У Центру у Нишу, током 2012. године малолетници су били из следећих земаља: Авганистан (18), Палестина (1), Пакистан (1), Либија (1), Сомалија (1), Турска (2), Сирија (7), Алжир (3), Судан (2), Бангладеш (7) и Мароко (1). Ови малолетници су, по сопственој изјави оних који нису имали лична документа, узраста од 13 година -1, узраста од 14 година - 3, узраста од 15 година - 7, узраста од 16 година - 16, узраста од 17 година - 19 и узрасту од 18 година - 1. Поменута малолетна страна лица сместили су у Завод стручни радници ЦСР у

пратњи полиције. За њих 47 постављан је старатељ из установе. Поменути малолетници су након боравка у Центру одвођени у Центар за азил у Бањи Ковиљачи (2) или Боговађи (25), два малолетна страна лица преузела су службена лица полиције, два су од стране старатеља одређеног из установе одведена у конзулат Турске у Београду и предата на даљу надлежност, док су 14 и поред свих мера заштите и контроле самовољно напустили Центар. У Центру у Београду, током 2012. године малолетници су дошли из следећих земаља: Авганистан (42), Пакистан (4), Мароко (1), Алжир (4), Бангладеш (1), Сирија (9), Румунија (1), Замбија (1) и Сијера Леоне (1), укупно 64. Сви су били мушког пола, узраста од 9-18 година. Након боравка у Центру, 16 их је одведено у Центар за азил у Бањи Ковиљачи, а 10 у Центар за азил у Боговађи. Један малолетник је враћен у Румунију, након што је установљено да је жртва трговине људима. Остали корисници су самовољно напустили Центар. Такође, ЦСР су евидентирали укупно 98 деце страних држављана без пратње родитеља, односно старатеља, а у 2012. години тај број се утростручио – било их је 288.

Број повратника по споразумима о реадмисији који су се годишње обраћали за помоћ Канцеларији за реадмисију, која је отворена на Аеродрому „Никола Тесла“ у Београду, кретао се до 2010. године на нивоу од око хиљаду лица, у 2010. години 1.064 повратника прошло кроз рад Канцеларије. Тај број се, међутим, у 2011. години попео на 1.606 особа, у 2012. години на 2.015. лица, а у 2013. на 2.595 особа. Међу повратницима је и велики број деце у пратњи родитеља (око 50% од укупног броја повратника), док је малолетних лица без пратње родитеља или старатеља било врло мало (3 малолетника у протеклих четири године). Кад је у питању национална структура повратника највише лица је ромске националности. Роми су били заступљени у 2012. години са 62% у укупном броју повратника, док су у 2013. години заступљени са 80%. Када су у питању деца повратника која су школовање започела у иностранству и које је прекинута због реадмисије - омогућен је условни упис у основне и средње школе (осим уметничких), до прибављања диплома и сведочанстава, односно до окончања процеса нострификације или еквиваленције. Запослени у стручним службама у школама дужни су да пруже сваку врсту помоћи родитељима. Министарство просвете ослободило је од таксе за нострификацију и еквиваленцију децу чији су један или оба родитеља корисници помоћи центра за социјални рад. Трошкове превода страних школских исправа од стране овлашћеног судског тумача носе и даље повратници, уколико у поступку прибављања није ангажована и нека од невладиних организација. Зависно до интересовања и потреба, на подручју појединих локалних самоуправа организовано је и школовање одраслих повратника. Трауматично искуство повратка, незнање српског језика и ћириличног писма и тешка економска ситуација родитеља представљају проблем за потпуну интеграцију деце повратника у школски образовни систем. Да би се ови проблеми ублажили – постепено решавали, Министарство просвете, школске управе и школе су у сарадњи са невладиним организацијама предузеле низ активности, као што су: - Побољшање квалитета комуникације међу децом, наставницима и родитељима, развијањем толеранције, разумевања и сарадничких односа; - Радионичарски облик рада, искуствено учење и примену савремених наставних средстава, које су омогућили ученицима напредовање индивидуалним темпом у учењу српског језика и других садржаја и активно укључивање у наставни процес; - Активности којима се обезбеђује да се деца која не знају српски језик не третирају као проблем, већ да се укаже на проблем у друштву који се мора мењати; - Едукација, информисање и мотивисање родитеља како би били узор својој деци. - Обезбеђивање наставних средстава (прилагођених узрасту ученика); - Обезбеђивање књига, хране, одеће, обуће и средстава за личну хигијену. Значајну улогу у инклузији ромске деце повратника

имају ромски педагошки асистенти и здравствени медијатори који заједничким деловањем уз помоћ ромских координатора на локалном нивоу помажу родитељима и деци повратника. Проблеми Рома повратника делимично се решавају и кроз Декаду Рома у Србији, а пре свега када се ради о решавању социјалних проблема.

Органи Републике Србије су нашли свеобухватна и одговарајућа решења за питање признавања диплома издатих од стране образовних институција на Косову и Метохији након постигнутог споразума у дијалогу Београда и Приштине уз²⁷⁵ посредовање Европске уније. На основу тог договора Влада Републике Србије донела је марта 2012. године Уредбу о посебном начину признавања високошколских исправа и вредновања студијских програма универзитета са територије Аутономне Покрајине Косова и Метохије који не обављају делатност по прописима Републике Србије. Уредбом се уређује посебан начин признавања високошколских исправа и вредновање студијских програма универзитета са територије АП Косово и Метохија који не обављају делатности по прописима Републике Србије, ради утврђивања права у погледу наставка образовања, односно у погледу запошљавања ималаца високошколских исправа са територије Аутономне Покрајине Косово и Метохија за време важења Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених нација.⁸³

X2(25)а: Броју студената који похађају војне школе и минималној старосној граници за упис;

Сваке школске године за школовање у **Војној гимназији** у просеку се пријави око хиљаду кандидата. Након процеса селекције, здравствене и психолошке провере у нову школску годину, уписује се број кандидата – ученика, утврђен Планом школовања кадра у Војној гимназији за одређену годину: 2009. године Војну гимназију уписао је 91 ученик, 45 ученика наставило је школовање на Војној академији; 2010. године Војну гимназију уписало је 109 ученика, 75 ученика наставило је школовање на Војној академији; 2011. године Војну гимназију уписало је 127 ученика; 2012. године Војну гимназију уписало је 80 ученика; 2013. године Војну гимназију уписао је 81 ученик; 2014. године Војну гимназију уписало је 90 ученика.

Од школске 2014/2015. године, Војна гимназија **први пут школује девојке**. Школовање се врши на основу конкурса расписаног од стране Министарства одбране Републике Србије (напомена: нормативни основ није мењан јер ни до сада није постојала препрека у прописима да Војну гимназију похађају и девојке). Разлози наведеном су: потреба усаглашавања домаће и међународне нормативе из области родне равноправности, препорука повереника за заштиту за равноправности, велико интересовање кандидата женског пола за војне школе и занимања и прилагођавање инфраструктуре. У току је израда Закона о војном образовању којим ће бити регулисана специфичност средњег и високог образовања у војним школама, као и израда текста Закона о изменама и допунама закона о средњем образовању и васпитању (члан Радне групе за израду наведеног закона је и представник Министарства одбране) којим ће бити препознато војно образовање и васпитање Наставни план и програм у Војној гимназији исти је као и у свим гимназијама општег смера, али оно што издваја Војну гимназију је развијање мотивације за војни позив. Посебни задаци васпитног рада обухватају стицање знања и вештина из области одбране, теоријских знања у области ваздухопловне теорије и технике, основних знања у области међународног хуманитарног и ратног права, обука ученика у пливању и скијању и стицање осталих

⁸³ http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/konvencije/Treci_izvestaj_o_sprovodjenju_Okvirne_konvencije_eng.pdf

знања и вештина потребних за даљи наставак школовања у Војној академији. Ученици Војне гимназије живе, раде и остварују сва права као и сви ученици средњих школа интернатског типа у Републици Србији. Наставници Војне гимназије едукују се на цивилним курсевима, а ученици Војне гимназије учествују у многим такмичењима знања и вештина. Међународна сарадња остварује се преко Војне академије. Тренутно се два ученика школује на Војној академији у Грчкој и Америци, а један ученик се налази у летњем кампу САД-а, под патронатом породице Карађорђевић.

X2(25)б: Броју деце која траже азил или као избеглице долазе у државу уговорницу из области где деца могу бити регрутована или коришћена у сукобима;

X2(25)ц: Броју деце која су имала користи од мера предузетих у циљу физичког и психолошког опоравка или друштвене реинтеграције;

X3(26): Економско искоришћавање деце, укључујући обављање послова од стране деце (члан 32.)

X3(26)а: Броју и проценту деце испод минималне старосне границе за запошљавање која су укључена у обављање послова као што је дефинисано Конвенцијама међународне организације рада бр. 138. (1973) у вези са Минималним годинама старости за пријем у радни однос и бр. 182. (1999) у вези са Забраном и хитном акцијом за сузбијање најтежих облика дечјег рада, разврстаних по врсти запослења;

X3(26)б: Броју и проценту оне деце са приступом помоћи за опоравак и реинтеграцију, укључујући бесплатно основно образовање и /или струковно усавршавање;

X3(26)ц: Броју деце која се налазе на улици.

Број бескућника према старости и полу у Републици Србији

Старост	Укупно	Мушко	Женско
Укупно	18.287	9.279	9.008
0-4	1.505	777	728
5-9	1.403	731	672
10-14	1.242	629	613
15-19	1.191	596	595

Извор: Републички завод за статистику, Попис 2011.

У току 2011. године центри за социјални рад евидентирали су укупно 201 бескућника, а 2012. године 209 лица, уз напомену да су ови бројеви знатно мањи од реалног броја особа које се налазе у стању бескућништва.⁸⁴

Деца бескућници евидентирана у ЦСР

Старосне групе	2011.			2012.		
	Мушки	Женски	Укупно	Мушки	Женски	Укупно
Деца (0–17 година)	16	15	31	19	14	33

Извор: Синтетизовани извештај о раду центара за социјални рад у Србији за 2012. годину

Деца укључена у живот или рад на улици - Подаци Прихватилишта за децу, Завода за васпитање деце и омладине у Београду

⁸⁴ Републички завод за социјалну заштиту, Синтетизовани извештај о раду центара за социјални рад у Србији за 2012.

Популација деце која су штићеници у Прихватилишту је хетерогена по многим критеријумима. То су деца: на старосном узрасту од 7-18 година, оба пола; деца без адекватног родитељског старања; деца без родитељског старања; деца жртве насиља, занемаривања и злостављања; деца у стању социјалне потребе (деца која живе или раде на улици); деца против којих је покренут судски поступак; жртве и потенцијалне жртве трговине људима; деца са поремећајем друштвеног понашања; деца у поступку реадмисије. На годишњем нивоу број корисника у Прихватилишту за децу у Београду је у просеку између 400 и 600. Према незваничним подацима, из угла праксе Прихватилишта, на улицама ширег центра Београда, живи или ради око 1000 деце. Подаци из 2011. године, показују да између 200 и 250 деце, на годишњем нивоу припада овој категорији.

Регионални пројекат „Превенција експлоатације у Југоисточној Европи“, започет током 2011. године уз подршку Save the Children Norway, био је усмерен на истраживање положаја детета које просјачи. **Заштитник грађана**, као главни носилац пројекта за Србију у партнерству са Центром за интеграцију младих, спровео је истраживање и у оквиру Посебног извештаја⁸⁵ „Дечје просјачење у Републици Србији“ и дао одређене препоруке. Према анализи из извештаја основни фактори ризика дечјег просјачења су припадност ромској етничкој групи (42%) и принуда детета на просјачење од стране организоване групе (32%), док утицај сиромаштва, припадност групи деце улице и одсуство родитељског старања учествују у далеко нижем проценту. Представници организација и установа које долазе у непосредни контакт са децом која просјаче, на основу свог искуства закључују да чак 90% деце која просјаче жртве су експлоатације и на то су принуђена или упућена од стране (најчешће) својих породица.

У организацији „Save the children“ и МУП-а, 2011. године, одржана је Регионална конференција *Деца укључена у живот и рад на улици - наша одговорност*, на којој су усвојени закључци и препоруке са циљем унапређења положаја и заштита „деце улице“ у земљама Југоисточне Европе. У оквиру пројекта *Унапређење институционалног одговора на изазове трговине људима у Републици Србији*, чији је носилац Мисија ОЕБС-а у Србији, 2012. године, сачињена је Анализа стања и капацитета националног система превенције и заштите деце која су укључена у живот или рад на улици, а на основу налаза из Анализе и модел Националне стратегије за превенцију и заштиту од искоришћавања и злоупотреба деце која су укључена у живот или рад на улици.

Уз подршку ТАИЕХ програма (техничка помоћ и размена информација у оквиру Европске комисије) у априлу 2011. године организована је радионица о трговини људима - сарадњи инспектора рада и полицијских инспектора. Укупно 12 инспектора рада, који су изабрани по територијалном принципу, похађало је семинар, извршена њихова обука (тренинг тренера) на тему препознавања и спречавања трговине људима, како би стечена знања пренели и обучили остале инспекторе рада у својим одељењима и одсецима. На наведени начин су основном обуком обухваћени сви инспектори рада на територији Србије. Едукација је имала за циљ да се препозна, идентификује и омогући жртви трговине људима приступ одговарајућим службама подршке на најсигурнији могући начин, односно да се обезбеди безбедност жртве. Обуком је инспекторима рада посебно указано на значај контроле услова рада и живота лица затечених на раду, евентуално да ли им је ограничена слобода кретања и комуникације са другим лицима, као и да ли постоји претња или принуда у случају радног ангажовања незаконитих миграната – страних држављана који раде на територији Србије без потребних дозвола. Уочена је важност индивидуалног приступа, односно приступа случај по

⁸⁵ http://www.zastitnik.rs/attachments/1597_brosura_Final%20ddd.pdf

случај. Различити профили жртава, односно разноликост и сложеност сваке појединачне ситуације, утичу да се користи приступ који сваки случај сматра јединственим.

Подаци удружења грађана

Удружења грађана која су активна на пољу превенције и заштите деце укључене у живот или рад на улици, представљају значајан извор података. У оквиру програма *Свеобухватна заштита за децу укључену у живот и рад на улици у Југоисточној Европи 2012-2014*, који је покренуо „Save the Children“ за регион југоисточне Европе, током прве половине 2012. године, прикупљени су следећи подаци: У односу на укупан број корисника који су боравили у свратиштима од њиховог оснивања према подацима Центра за интеграцију младих из Београда био је 602, у Новом Саду Екуменска организација ЕХО бележи 216 корисника, док је у Нишу према подацима Центра за помоћ деци тај број износио 302. Број корисника у 2011. години, био је готово идентичан у Београду (програм Свратишта и Дневног центра имао је 191 активног корисника) и Новом Саду (192), док је у Нишу број корисника био већи и износио је 207. Подаци из јуна месеца 2012. године, показују да је у 2012. години, број активних корисника, оба програма, у Београду био 214, у Новом Саду број корисника износио је 206, а у Нишу 106. Што се тиче полне структуре корисника ових програма, она сведочи о знатно већој заступљености корисника мушког пола у односу на женски пол, у Београду је тај однос 65% према 35% у Свратишту, 75% према 25% у Дневном центру, у Новом Саду 72% према 28% и у Нишу 70% према 30%. Колико је међу корисницима свратишта малолетних лица, прикупљени подаци не указују.

Х4(27): Сексуално искоришћавање, злостављање и трговина (чланови 34. и 35.)

Х4(27)а: Броју деце која су укључена у сексуално искоришћавање, укључујући проституцију, порнографију и трговину;

Х4(27)б: Броју деце која су укључена у сексуално искоришћавање, укључујући проституцију, порнографију и трговину, којима је омогућено коришћење програма за рехабилитацију;

Х4(27)ц: Броју случајева сексуалног искоришћавања, сексуалног злостављања, отмица деце и насиља над децом који су пријављени током извештајног периода;

Број пријављених кривичних дела против полне слободе и других кривичних дела са елементом сексуалног искоришћавања малолетних лица								
кривично дело	2010.		2011.		2012.		2013.	
	С	П	С	П	С	П	С	П
Силовање (члан 178. КЗ)	28	4	30	9	39	7	25	7
Обљуба над немоћним лицем (чл. 179. КЗ)	9	1	8		7		3	
Обљуба са дететом (чл. 180. КЗ)	74	5	53	3	50	1	45	
Обљуба злоупотребом положаја (чл. 181. КЗ)	18		13	1	8	3	7	
Недозвољене полне радње (чл. 182. КЗ)	100	4	85	7	110	1	87	
Подвођење и омогућавање вршења полног односа (чл. 183. КЗ)	10		13		1		1	
Посредовање у вршењу проституције (чл. 184. КЗ)	10		8		3		6	
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (чл. 185. КЗ)	24		43		24		7	
Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама (чл. 185а КЗ)	2		3		11		7	
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење					1		1	

кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (чл. 185б КЗ)								
Ванбрачна заједница са малолетником (чл. 190. КЗ)	130		110		112		109	
Родоскрвњење (чл. 197. КЗ)	1		1				1	
Трговина људима (чл. 388. КЗ, ради сексуалне експлоатације или принудног брака)	21	1	10	1	14	1	32	
укупан број кривичних дела	427	15	377	21	380	13	331	7

Извор: Министарство унутрашњих послова

Од укупно евидентираних кривичних дела силовања, кривична дела извршена на штету малолетних лица чине око 32% - 35%.

Усвојен је априла 2013. године „Маријин закон“, **Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима**, који се примењује на учиниоце који су према малолетним лицима извршили следећа кривична дела: 1) силовање (члан 178.ст.3. и 4. Кривичног законика); 2) обљуба над немоћним лицем (члан 179.ст.2 и 3. Кривичног законика); 3) обљуба са дететом (члан 180. Кривичног законика); 4) обљуба злоупотребом положаја (члан 181. Кривичног законика); 5) недозвољене полне радње (члан 182. Кривичног законика); 6) подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183. Кривичног законика); 7) посредовање у вршењу проституције (члан 184. Кривичног законика); 8) приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185. Кривичног законик); 9) навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама (члан 185а Кривичног законика), 10) искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (члан 185б. Кривичног законика). Овај закон се не примењује на малолетне учиниоце кривичних дела. Учиниоцу кривичног дела суд не може ублажити казну, лице осуђено на казну затвора не може се условно отпустити, кривично гоњење и извршење казне не застаревају за кривична дела из овог закона која су извршена према малолетним лицима. Осудом за кривично дело из овог закона обавезно наступају следеће правне последице: 1) престанак вршења јавне функције; 2) престанак радног односа, односно престанак вршења позива или занимања које се односи на рад са малолетним лицима; 3) забрана стицања јавних функција; 4) забрана заснивања радног односа, односно обављања позива или занимања које се односи на рад са малолетним лицима. Правне последице осуде из тач. 3) и 4) овог закона трају 20 година. Овим законом уређује се вођење посебне евиденције лица осуђених за та кривична дела.

У оквиру акције *Армагедон*, коју спроводи **Одељење за борбу против високотехнолошког криминала МУП-а** у сарадњи са Посебним тужилаштвом за високотехнолошки криминал од 2010. године, поднете су кривичне пријаве против 88 лица осумњичених за извршење кривичног дела Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (из чл. 185. КЗ). Одузето је више од 15 терабајта материјала насталог сексуалном злоупотребом малолетних лица у порнографске сврхе, а најчешћа активност педофила у Србији везана је за прибављање наведеног материјала путем Интернета преко *Peer to Peer* мрежа, као и поседовање оваквог материјала на рачунарима и другим носачима меморије. На основу информација које је Одељење доставило страним полицијама у Великој Британији, САД и другим државама, лишено је слободе више десетина лица која су вршила наведена кривична дела.

Број пријављених кривичних дела трговине људима (сви облици експлоатације) и трговине малолетним лицима ради усвојења								
кривично дело	2010.		2011.		2012.		2013.	
	С	П	С	П	С	П	С	П
Трговина људима (члан 388. КЗ)	25	1	13	1	21	1	48	
Трговина малолетним лицима ради усвојења (члан 389. КЗ)			4		1			
укупан број кривичних дела	25	1	17	1	22	1	48	

Извор: Министарство унутрашњих послова

Број малолетних лица на чију штету су извршена кривична дела против полне слободе и друга кривична дела са елементом сексуалног искоришћавања													
кривично дело	узраст/ пол	2010.			2011.			2012.			2013.		
		М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ
Силовање (члан 178. КЗ)	до 6 год.					1	1						
	6 до 11	1	5	6		1	1	1	4	5		1	1
	11 до 14		3	3	3	5	8		8	8		9	9
	14 до 18	1	22	23	1	27	28		32	32		18	18
	укупно	2	30	32	4	34	38	1	44	45		28	28
Обљуба над немоћним лицем (члан 179. КЗ)	до 6	1	1	2								1	1
	6 до 11		2	2	1	1	2		1	1			
	11 до 14								1	1			
	14 до 18	1	7	8		6	6	1	2	3		2	2
	укупно	2	10	12	1	7	8	1	4	5		3	3
Обљуба са дететом (члан 180. КЗ)	до 6	1	1	2		2	2	1	1	2	1	2	3
	6 до 11	3	8	11	5	8	13	1	2	3	2	5	7
	11 до 14		58	58	3	34	37	4	39	43	3	27	30
	укупно	4	67	71	8	44	52	6	42	48	6	34	40
	Обљуба злоупотребом положаја (члан 181. КЗ)	до 6		2	2		1	1		1	1		1
6 до 11		6	3	9		3	3	1		1		1	1
11 до 14		2	2	4		3	3	3	2	5		4	4
14 до 18		1	5	6	2	5	7	6	1	7		1	1
укупно		9	12	21	2	12	14	10	4	14		7	7
Недозвољене полне радње (члан 182. КЗ)	до 6	3	3	6	1	9	10	1	6	7		4	4
	6 до 11	6	27	33	7	26	33	3	21	24	2	33	35
	11 до 14	4	39	43	1	19	20	3	35	38	2	29	31
	14 до 18	3	38	41	3	33	36	3	54	57	2	22	24
	укупно	16	107	123	12	87	99	10	116	126	6	88	94
Подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183. КЗ)	11 до 14				2	1	3		1	1	1		1
	14 до 18	1	13	14	3	5	8						
	укупно	1	13	14	5	6	11		1	1	1		1
Посредовање у вршењу проституције (члан 184. КЗ)	11 до 14		1	1		1	1		2	2		1	1
	14 до 18		10	10		6	6	1	4	5		3	3
	укупно		11	11		7	7	1	6	7		4	4
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског мат. и искоришћавање мал. лица за порнографију (члан 185. КЗ)	6 до 11	6	4	10	3		3	2	6	8		2	2
	11 до 14	1	7	8	5	1	6	1	3	4		1	1
	14 до 18	1	6	7	18	5	23	3	10	13	1	4	5
	укупно	8	17	25	26	6	32	6	19	25	1	7	8
Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама (члан 185а КЗ)	до 6											1	1
	6 до 11	2	1	3		1	1	1	3	4			
	11 до 14				6	4	10		2	2		1	1
	14 до 18					1	1	1	4	5		4	4
	укупно	2	1	3	6	6	12	2	9	11	1	5	6
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације др.	11 до 14								1	1			

техничким средствима за извршење КД против полне слободе према малолетном лицу (члан 185б)	14 до 18											1	1
	укупно							1	1			1	1
Ванбрачна заједница са малолетником (члан 190. КЗ)	11 до 14		12	12		8	8		9	9		7	7
	14 до 18		108	108		89	89		95	95	2	97	99
	укупно		120	120		97	97		104	104	2	104	106
Родоскрвњење (члан 197. КЗ)	до 6					1	1						
	6 до 11											1	1
	11 до 14		1	1									
	укупно		1	1		1	1					1	1
Трговина људима - ради сексуалне експлоатације или принудног брака (члан 388. КЗ)	6 до 11		2	2									
	11 до 14		5	5		2	2		4	4		6	6
	14 до 18		20	20		13	13		10	10		11	11
	укупно		27	27		15	15		14	14		17	17
укупно оштећених малолетних лица	до 6 год.	5	7	12	1	14	15	2	8	10	2	8	10
	6 до 11	24	52	76	16	40	56	9	37	46	4	43	47
	11 до 14	7	128	135	20	78	98	11	107	118	6	85	91
	14 до 18	8	229	237	27	190	217	15	212	227	5	163	168
	укупно	44	416	460	64	322	386	37	364	401	17	299	316

Извор: Министарство унутрашњих послова

Број малолетних лица на чију штету су извршена кривична дела трговине људима / са прегледом врсте експлоатације													
Кривично дело	Узраст/ пол	2010.			2011.			2012.			2013.		
		Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	
Трговина људима (члан 388. КЗ)	до 6 год.	2		2					2	2	1		1
	6 до 11	3	4	7	2	1	3	3	2	5	3	1	4
	11 до 14	2	8	10	4	3	7	1	6	7	5	7	12
	14 до 18		20	20		14	14	2	10	12		13	13
	укупно	7	32	39	6	18	24	6	20	26	9	21	30
врста експлоатације													
сексуална	23 (59%)			14 (58,3%)			12 (46,2%)			15 (50%)			
просјачење	11 (28,2%)			9 (37,5%)			11 (42,3%)			8 (26,7%)			
принудна удаја	4 (10,2%)			1 (4,2%)			2 (7,7%)			2 (6,6%)			
принудни физички рад	1 (2,6%)												
вршење кривичних дела							1 (3,8%)			5 (16,7%)			

Извор: Министарство унутрашњих послова

Малолетна лица чине око 40% до 43% у укупном броју оштећених лица извршењем КД Трговине људима (међу жртвама најбројније су старије малолетнице). У извештајном периоду, од укупно оштећених, три малолетнице су изведене из РС и сексуално експлоатисане у Немачкој и Турској, док је једна принудно удата у Шведској. Активностима полиције, спречено је одвођење шест малолетница у иностранство (Италија, Немачка, Босна и Херцеговина и Шведска), врбованих за сексуалну експлоатацију (у четири случаја) и за принудни брак (у два случаја).

Број малолетних лица на чију штету су извршена кривична дела трговине малолетним лицима ради усвојења													
Кривично дело	Узраст/ пол	2010.			2011.			2012.			2013.		
		М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ

Трговина малолетним лицима ради усвојења (члан 389. КЗ)	до 1 г.				1	1	2	1		1		
	3 до 5				1	1	2					
	укупно				2	2	4	1		1		

Извор: Министарство унутрашњих послова

Промена претходног пребивалишта након незаконитог усвојења: два детета су пресељена у друге државе (Република Црна Гора; Француска), док су три детета остала у РС у истом граду (Београд) у коме су и рођена.

Подаци Центра за заштиту жртава трговине људима

Подаци Центра за заштиту жртава трговине људима		2012.	Малолетне жртве	2013.	Малолетне жртве
Укупан број идентификованих жртава		79	33	92	45
Врста експлоатације					
Сексуална		42	11	31	14
Принудни брак		6	6	10	7
Принудни брак и сексуална		1	-	-	-
Радна експлоатација		12	1	22	1
Радна и сексуална		1	1		
Принуда на просјачење		12	12	11	8
Просјачење и принуда на вршење кривичних дела		2	2	-	-
Принуда на вршење кривичних дела		3	-	2	-
Узраст	Пунолетно	46	33*	47	45
Пол	Мушко	12	6	24	5
	Женско	34	27	23	40
Обележја трговине експлоатисаних жртава	Национална	30	28	50	29
	Транснационална	49	5	26	1

Извор: преузето са <http://www.centarzztlj.rs/index.php/statistika>

* У 2013. години, у групи идентификованих експлоатисаних жртава трговине људима, преовладајућу сексуална (41%) и радна (29%), а у 3 случаја радило се о вишеструкој експлоатацији.

Према подацима *Службе за координацију заштите жртава трговине људима*, радници ове службе су у току 2010. године идентификовали укупно 89 жртава трговине људима. Од укупног броја жртава, 42 су биле малолетне. У току 2011. године, радници Службе су идентификовали укупно 88 жртава трговине људима, а од укупног броја жртава 26 су биле малолетне. Од укупно 79 идентификованих жртава у 2012. години, Центар за заштиту жртава трговине људима је од свог оснивања 02.07.2012. године закључно са 31.12.2012. године идентификовао 43 жртве трговине док је у периоду од 01.01.2012.године до 02.07.2012.године идентификовано 36 жртава трговине људима. Према извештају *Карактеристике процеса трговине људима и жртава трговине људима*

које су идентификоване 2013. године⁸⁶ у Србији је доминантна трговина на националном нивоу и чини 70% трговине људима, малолетне особе у већој мери су жртве 45 од 92 жртве трговине, чешће су жене (69%) него мушкарци (31%), а у истој мери су заступљене пунолетне и малолетне особе. Постоји повезаност пола и узраста жртве, па су особе мушког пола најчешће пунолетни, а особе женског пола су чешће малолетне. Највећи број жртава трговине људима су откриле јавне службе, 93%, док су организације цивилног друштва и грађани директно пријавили 6% жртава. Жртве су најчешће врбоване од стране познатих особа и то у 73% случајева, при чему су познаници врбовали 43%, а чланови породице 30% жртава. При томе, шанса да жртву врбује позната особа је 3,5 пута већа уколико је особа малолетна у односу на то ако је пунолетна. Жртве су у складу са овим најчешће врбоване путем личног контакта, и то у 82% случајева. Период врбовања жртве је најчешће кратак, и у 46% случајева трајао је 3 дана или мање. Тек 12% жртава које су откривене, у ланцу трговине су биле више од годину дана. Најчешћа дужина експлоатације када је жртва откривена је мање од месец дана – чак 38% жртава откривено је у првих месец дана експлоатације. Структура жртава у односу на начин експлоатације зависи и од узраста. Тако је код малолетних жртава трговине људима значајно чешће присутна експлоатација кроз прошњу и трговина људима ради принудног брака. Учесталост сексуалне експлоатације је приближно једнака у обе узрастне групе. У групи идентификованих експлоатисаних жртава, Србија је земља експлоатације у 68% случајева, а од жртава експлоатисаних у Србији 52, односно 56% је малолетно.

Број идентификованих жртава трговине људима којима је обезбеђена подршка током идентификације у 2012.					
	Деца		Одрасли	Укупно	
Број жртава трговине људима којима је обезбеђена подршка током хитне интервенције ради идентификације	14		11	25	
Број жртава трговине људима које је обезбеђена подршка током редовне идентификације	9		9	18	
Укупно	23		20	43	
Број малолетних жртава трговине људима обухваћених мерама породично-правне заштите и мерама заштите од насиља у породици, у односу на узраст и пол у 2012.					
Примењена мера	Деца			Укупно	
	Мушко	Женско			
Старатељство	-	-		-	
Привремено старатељство	4	10		14	
Мере надзора над вршењем родитељског права	2	1		3	
Мере заштите од насиља у породици	2	1		3	
Усвојење	-	-		-	
Укупно	8	12		20	
Број жртава трговине људима на смештају у установама социјалне заштите у 2012.					
Примењена мера	Деца		Одрасли		Укупно
	М	Ж	М	Ж	

⁸⁶ <http://www.centarzztlj.rs/index.php/aktivnosti/item/38-karakteristike-procesa-trgovine-ljudima-i-%C5%BErtava-trgovine-ljudima-identifikovanih-tokom-2013-godine>

Прихватилиште	-	9	-	1	10
Центар за заштиту одојчади, деце и омладине	1	4	-	-	5
Завод за васпитање деце и омладине	1	1	-	-	2
Сигурна кућа	-	3	-	-	3
Привремена кућа НВО АТИНА	-	-	-	6	6
Породични смештај	-	1	-	-	1
Укупно	2	18	-	7	27*

Извор: преузето са <http://www.centarzztlj.rs/index.php/statistika>

* Од укупно 43 жртве трговине људима које је идентификова Центар, 27 жртава се налази на смештају док за 16 жртава није постојала потреба за смештајем.

Начин вођења⁸⁷ података не може да пружи све потребне информације на нивоу сваке жртве трговине људима. Подаци су вођени према броју пружених услуга. Током 2013. године примењени су следећи облици заштите: Старатељска заштита: укупно 33 особе су обухваћене старатељском заштитом – од тога 32 деце. Услуге смештаја: укупно 40 особа је смештено у установе социјалне заштите, смештајне капацитете НВО или на алтернативни смештај⁸⁸. При томе је у 73% случајева коришћен смештајни капацитет система социјалне заштите, а у 27% случајева смештај у привремену кућу коју води НВО Атина. Осим ових мера заштите остварене су и друге активности подршке као што су саветодавно усмеравање и оснаживање, обезбеђивање професионалне психолошке помоћи, ангажовање адвоката, подршка за учествовање у судском поступку, подршка у успостављању и унапређење породичних односа.

Подаци НВО АСТРА - у периоду 2008 – 2013. године идентификовано је 59 малолетних жртава (4 дечака и 55 девојчица). Само три од укупног броја малолетних жртава су о држављанке Федерације БиХ (2) и Црне Горе (1). Најзаступљенији облик експлоатације била је сексуална експлоатација 36, принудни брак 11, просјачење 7, принуда на вршење кривичних дела и разбојништво 1. У неколико случајева било је речи о комбинованој експлоатацији, сексуална експлоатација и принуда на просјачење 3, сексуална и радна експлоатација 1. За две жрве подаци о врсти експлоатације су непознати. Деца мушког пола била су жртве радне експлоатације и принуде на просјачење, а њихова експлоатација је извршена у Македонији и Србији. Иностранство је било дестинација у 8 случајева девојчица жртава трговине људима (Немачка 4, Италија 1, Шпанија 1, Аустрија 1, БиХ 1). Интерна трговина је заступљена у 78% случајева.

На програме социјалног укључивања жртава трговине људима које спроводи НВО Атина, на три програмске целине *Тим за подршку на терену*, *Реинтеграциони центар* и *Привремену кућу*, у периоду од јануара 2008. до краја 2013. године упућено је 65 малолетних жртава (44 женског пола и 21 мушког пола). Све жртве су формално идентификоване од стране Службе за координацију заштите жртава трговине људима/Центра за заштиту жртава трговине људима. Од укупног броја

⁸⁷ Извештај Карактеристике процеса трговине људима и жртава трговине људима које су идентификоване 2013. године

⁸⁸ Подршка жртвама трговине људима у систему социјалне заштите обезбеђује се и ангажовањем других установа, као што је ЦСР или установа за смештај. Држава је учествовала у пружању подршке жртвама са значајно већим средствима него што су директна издвајања за заштиту жртава трговине људима. Средства која држава улаже у подршку жртвама, пошто се ова подршка финансира кроз редован рад установа и институција, често остаје невидљива и погрешно се закључује да не постоји системски организована подршка жртвама од стране државе. Додатно, осим кроз систем социјалне заштите, држава финансира подршку жртвама и на основу средстава из тужилачког опортунитета.

упућених жртава, њих шесторо су били страни држављани, двоје држављана Авганистана, две држављанке Црне Горе, једна држављанка Македоније и једна држављанка Албаније. Сва остала деца која су била подржавана у оквиру програма НВО Атина у овом периоду (њих 59) су држављани/ке Републике Србије. Најзаступљенији тип експлоатације била је сексуална (укупно 42 жртве), затим принуда на брак (12 жртава), пет жртава радне експлоатације, две жртве принуде на прошњу и четири жртве које су идентификоване на основу намере о експлоатацији. Земље крајње дестинације у случајевима корисника/ца које је НВО Атина подржала у овом периоду биле су Шведска, Швајцарска, Немачка, Аустрија, Италија. На основу података којима НВО Атина располаже, кроз директан рад са упућеном децом на програме НВО Атина, у периоду на који се извештај односи, приметан је пораст интерне трговине, док је сексуална експлоатација девојчица узраста од 12 до 14 година био најзаступљенији вид експлоатације⁸⁹.

НВО АСТРА координира⁹⁰ и јединственом европском **СОС линија за несталу децу 116000** који је отпочео са радом на дан нестале деце, 25. маја 2012. године. У случају да се нестало дете налази на територији стране државе, овај вид помоћи је од посебног значаја због немогућности родитеља да услед језичке баријере комуницирају са полицијом у земљи у којој се њихово дете потенцијално налази. Телефонска линија за несталу децу је доступна нон стоп, 24 сата сваког дана у недељи, током целе године (24/7/365). У периоду 25. мај 2012. – 31. децембар 2013. године примљено је укупно 133 позива који су се односили на 13 нестале деце (10 девојчица, 3 дечака) и 20 случајева беба несталих почев од 70-их година прошлог века до данас.

У области заштите од трговине људима, МУП спроводи велики број превентивних активности, од којих се посебно издвајају: *Месећ октобар – месећ борбе против трговине људима* и национална кампања *Боље спречити него лечити* (којом је Република Србија подржала светску кампању УН у борби против трговине људима под називом *Плаво срце*) у току које је емитован филм *Сестре* (који је видело око седам милиона људи). Креирана је видео игра под називом *Живот није на продају* у оквиру програма *ИОМ-а* и *UN GIFT-а* у Србији за борбу против трговине људима.⁹¹ У сарадњи са Црвеним крстом Србије израђен је приручник *Трговина људима – превентивни пакет*, на основу кога су развијене две друштвене игре: *1,2,3, од куће до школе* (намењена деци школског узраста) и *Трафедо* (намењена адолесцентима), као и цртани филм *Пиноккио*, који у својим секвенцама има приказане све фазе трговине људима: врбовање, транзит и експлоатацију. Наведени материјали намењени су волонтерима, који путем вршњачке едукације шире знања о проблему трговине људима и мерама опреза. Током 2012. и 2013. године, МУП је у сарадњи са удружењима грађана „Атина“ и „Новосадски хуманитарни центар“, Тимом за социјално укључивање и смањење

⁸⁹ У септембру 2012. године, удружење грађана АСТРА је, у партнерству са Француском амбасадом у Београду, потписала Меморандум о разумевању са Републичким јавним тужилаштвом Републике Србије са циљем успостављања сарадње која би допринела решавању наведених проблема. Циљ потписивања меморандума је побољшање положаја и заштита права жртава на суду, а позитивни резултати су уочени већ током 2013. године. Запослени у правосудним органима су упознати са специфичностима проблема трговине људима, што је у појединачним случајевима утицало на смањење степена секундарне виктимизације жртава и побољшање ефикасности судских процеса. Годину дана касније, НВО Атина је, по угледу на АСТРИНО искуство и уз подршку Француске амбасаде, такође потписала Меморандум о разумевању са Републичким тужилаштвом. Након две године преговора и рада на нацрту 14. фебруара 2014. потписан Меморандум о сарадњи АСТРЕ и Министарства унутрашњих послова на успостављању ефикасног система заштите нестале деце.

⁹⁰ Сви трошкови Линије 116000 су покривени средствима које је АСТРА обезбедила за Програм намењен жртвама трговине људима. РС још увек нема буџет за покривање трошкова овог сервиса. И поред двогодишње иницијативе АСТРЕ, МУП није потписао меморандум о сарадњи који би допринео ефикаснијем решавању проблема нестале деце.

⁹¹ <http://www.lifenotforsale.rs/game/index.html>.

сиромаштва Владе Републике Србије, Националном службом за запошљавање и Вишим јавним тужилаштвом, реализовао пројекат *Локалне заједнице у борби против трговине људима*. У сарадњи са Међународном организацијом за миграције у току је спровођење пројекта *Оснаживање системског партнерства у спровођењу Националне стратегије за борбу против трговине људима*. Црвени крст Србије спроводи едукације у преко 100 својих организација у градовима и општинама, преко мреже која броји око 500 обучених волонтера, најчешће младих. Они су у претходних шест година пренели информацију о постојању проблема и начинима заштите за велики број потенцијално рањивих појединаца – деце и младих у школама, домовима за децу без родитељског старања, деце са сметњама у развоју, корисника народних кухиња Црвеног крста, становника центара за смештај избеглих и расењених лица.

Х4(27)д: Броју и проценту случајева који су резултирали санкцијама, са информацијама о земљи порекла починилаца и природи изречених казни;

Број осуђених пунолетних лица за поједина кривична дела са елементима сексуалног искоришћавања и трговине децом ради усвојења								
	Укупно	Затвор	Новчана казна	Условна осуда	Рад у јав. интересу и одуз. возачке дозволе	Судска опомена	Васпитна мера	Проглашен кривим а ослобођен од казне
2010.								
Обљуба са дететом (члан 180.КЗ)	10	4	-	6	-	-	-	-
Приказивање порнографског материјала и искоришћавање деце за порнографију (члан 185.КЗ)	3	1	-	2	-	-	-	-
Ванбрачна заједница са малолетником (члан 190. КЗ)	51	4	4	41	-	-	1	1
Трговина децом ради усвојења	-	-	-	-	-	-	-	-
2011.								
Обљуба са дететом (члан 180.КЗ)	21	19	-	2	-	-	-	-
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185.КЗ)	14	5	2	7	-	-	-	-
Ванбрачна	59	4	3	47	3	1	-	1

заједница са малолетником (члан 190. КЗ)								
Трговина децом ради усвојења	6	1	-	5	-	-	-	-
2012.								
Обљуба са дететом (члан 180.КЗ)	25	20	-	4	1	-	-	-
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185.КЗ)	34	17	-	17	-	-	-	-
Ванбрачна заједница са малолетником (члан 190. КЗ)	57	11	5	39	1	-	1	-
2013.								
Обљуба са дететом (члан 180.КЗ)	34	30	-	3	-	-	1	-
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185.КЗ)	20	13	2	5	-	-	-	-
Ванбрачна заједница са малолетником (члан 190. КЗ)	59	11	1	45	1	-	1	-

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

Х4(27)е: Броју деце која су предмет трговине за друге намене, укључујући рад;

Х4(27)ф: Броју граничних службеника и запослених у министарству унутрашњих послова који су завршили обуку у циљу спречавања трговине децом и поштовања њиховог достојанства.

Обуке у области превенције и заштите од трговине људима

р. бр.	Назив обуке	Организатор	Број обучених полицијских службеника по годинама		
			2011.	2012.	2013.
1.	Семинар из области борбе против трговине људима	МУП	207	1.243	3.087

2.	Основни курс за тренере (четири циклуса)	МУП, Мисија ОЕБС у Србији	38	-	-
3.	Пилот програм специјалистичког курса из области трговине људима (четири курса)	МУП, Мисија ОЕБС у Србији	59	-	-
4.	Основни курс за тренере, менторске фазе (четири циклуса)	МУП, Мисија ОЕБС У Србији	36	-	-
5.	Програм специјалистичког курса за борбу против трговине људима	МУП	-	30	-
6.	Обука полицијских службеника на тему <i>Унапређење вештина комуникације са жртвама трговине људима</i>	МУП, НВО АСТРА, Холандска Национална полиција	-	22	-
7.	Семинар <i>Заштита детета жртве трговине људима у светлу реформских пројеката Министарства рада, запошљавања и социјалне политике и Министарства унутрашњих послова</i>	Центар за права детета, Мисија ОЕБС у Србији	24	18	-
8.	Радионица <i>Анализа случајева трговине људима у 2012. години</i>	DCAF и МУП	-	4	-
9.	Обука у области сузбијања трговине људима ради радне експлоатације	ICMPD	-	-	5
10.	Обука националних тренера за борбу против трговине људима	FRONTEX	-	-	3

Извор: Министарство унутрашњих послова

Обуке у области превенције и заштите малолетних лица од сексуалног искоришћавања (у порнографији и проституцији) и сексуалног злостављања - У извештајном периоду запослени у МУП (328) учествовали су на међународним обукама, курсевима и семинарима о сексуалној експлоатацији деце и дечијој порнографији на Интернету, о компјутерском криминалу, решавању проблема њихове сигурности, о интервјуисању учиниоца сексуалног злостављања деце (Основи бихејвиоралне анализе) и др.

X4(28) Факултативни протокол о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији

(а) Броју пријављених случајева продаје деце, дечје проституције, дечје порнографије и дечјег сексуалног туризма;

(б) Броју таквих случајева који се истражују, процесуирају и кажњавају;

(ц) Броју деце жртава таквих кривичних дела којима је обезбеђена помоћ за потребе опоравка или компензација, у складу са одредбама члана 9., ставови 3. и 4. Факултативног протокола.

X5(29): Спровођење малолетничког правосуђа (члан 40.)

У 26 Виших јавних тужилаштава, као и у 4 Апелациона и у Републичком јавном тужилаштву постоје посебна Одељења за малолетнике, или посебно обучене носиоце јавнотужилачке функције (тужиоце и заменике јавних тужилаца), који поступају у предметима против малолетних учиниоца кривичних дела. У 34 Основна јавна тужилаштва постоје специјализовани носиоци јавнотужилачке функције (тужиоци и заменици јавних тужилаца) који поступају у предметима где се јављају малолетне жртве, не и учинилаца, с обзиром да је надлежност против малолетних учинилаца на нивоу Виших јавних тужилаштава. У 67 јавних тужилаштава тренутно има 637 јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца који имају сертификате за поступање у оваквим предметима Правосудне академије. Сви виши судови имају судије које поступају у предметима који се односе на малолетнике, и то: у припремном поступку према малолетницима 45 судија, у поступку према

малолетницима у вези са високо технолошким криминалом малолетника 48 судија, за суђење малолетним учиниоцима прекршаја судови располажу са 429 судија, а Виши прекршајни суд за решавање по жалбама према малолетницима има 24 судије.

У МУП постоји више организационих јединица које обављају послове превенције и сузбијања малолетничке делинквенције. У седишту Министарства - Одсек за превенцију и сузбијање малолетничке делинквенције; у Полицијској управи за град Београд - Одељење за сузбијање малолетничке делинквенције; у Полицијским управама у Новом Саду, Нишу и Крагујевцу - Групе за сузбијање малолетничке делинквенције, док у осталим полицијским управама наведене послове обавља најмање један полицијски службеник криминалистичке полиције.

X5(29)а: Броју особа млађих од осамнаест година које је ухапсила полиција због наведеног сукоба са законом;

X5(29)б: Проценту случајева где је пружена правна и друга врста помоћи;

X5(29)ц: Броју и проценту особа млађих од осамнаест година: Које су упућене на програме за рехабилитацију; За које је утврђено да су криве од стране суда и добиле су условне осуде или им је изречена друга врста казне осим лишавања слободе; Којима су изречене алтернативне казне које се заснивају на корективном приступу; Које су учествовале у условним програмима

X5(29)д: Проценту случајева где је дошло до понављања дела.

Републички завод за статистику у оквиру редовних годишњих истраживања има и два истраживања о малолетним учиниоцима кривичних дела. Подаци се прикупљају на основу индивидуалних упитника, које попуњавају надлежна виша јавна тужилаштва и надлежни виши судови и пружају обавештења о: учиниоцу, кривичном делу, процесним фазама-подсредством података о окончању поступка, врсти одлике, трајању поступка и изреченим санкцијама.

Малолетни учиниоци кривичних дела 2008-2013. године						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Кривичне пријаве	4.085	3.497	3.747	4.323	3.913	3.844
Оптугења	2.833	2.465	2.205	3.140	2.946	3.300
Осуде	2.229	1.902	1.640	2.290	2.302	2.648

Извор: Републички завод за статистику, Статистика правосуђа

Малолетни учиниоци кривичних дела - кривичне пријаве, према врсти одлуке 2008-2013. године							
Година	Укупно	Поднет предлог за изрицање санкције		Поступак није покренут - одбачена пријава		Припремни поступак обустављен	
		број	%	број	%	број	%
2008.	4.085	2.220	54.3	1.359	33.3	506	12.4
2009.	3.497	2.074	59.3	1.080	30.9	343	9.8
2010.	3.747	2.298	61.3	1.096	29.3	353	9.4
2011.	4.323	2.878	66.6	1.084	25.1	361	8.4
2012.	3.913	2.531	64.8	1.084	27.7	298	7.6
2013.	3.844	2.327	60.5	1.248	32.6	269	6.9

Извор: Републички завод за статистику, Статистика правосуђа

Број пријављених кривичних дела извршених од стране малолетних учинилаца у Републици Србији (2008 - 2013)						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
КД против живота и тела	571	481	491	419	356	376
КД против слобода и права човека и грађанина	33	41	76	80	60	89
КД против части и угледа		3	1	1	2	3
КД против полне слободе	52	47	49	40	43	38
КД против брака и породице	47	61	60	42	91	80
КД против интелектуалне својине	8	3	3	1		
КД против имовине	5763	5645	5879	5989	5575	7127
КД против привреде	37	45	25	28	41	28
КД против здравља људи	225	299	342	333	283	361
КД против животне средине	19	25	32	26	21	26
КД против опште сигурности људи и имовине	62	55	45	42	64	36
КД против безбедности јавног саобраћаја	229	185	163	169	152	112
КД против уставног уређења и безбедности Републике Србије	5	7	10	8	11	5
КД против државних органа	30	33	46	37	37	29
КД против правосуђа	19	22	25	22	10	21
КД против јавног реда и мира	352	380	521	421	360	510
КД против правног саобраћаја	63	49	48	32	46	42
КД против службене дужности		1		1	4	2
КД против човечности и других добара заштићених међународним правом	1	6	3	5	2	5
КД против Војске Србије		1	4	1	1	
КД из посебних закона	70	78	35	25	23	32
укупан број кривичних дела	7586	7467	7858	7722	7182	8922

Извор: Министарство унутрашњих послова

Према подацима МУП-а број кривичних дела извршених од стране малолетних учинилаца чини око 7% од укупног броја кривичних дела у Републици Србији. У 2013. години, услед законских измена (Кривичног законика), које су се односиле на спуштање законског минимума новчане вредности за украдену или утајену ствар, односну висину штете учињене преваром са 15.000 на 5.000 динара, забележен је „привидан раст“ броја пријављених кривичних дела крађе и тешке крађе са малом материјалном штетом (за око 1500).

Преглед најтежих кривичних дела против живота и тела извршених од стране малолетних учинилаца у Републици Србији 2008 – 2013.						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Убиство (члан 113. КЗ)	4	2	4		1	3
Убиство у покушају (члан 113. у вези члана 30. КЗ)	11	13	17	14	8	11
Тешко убиство (члан 114. КЗ)	4	3	4	4	2	2
Тешко убиство у покушају (члан 114. у вези члана 30. КЗ)	6	2	4	1	2	3
Тешка телесна повреда (члан 121. КЗ)	217	179	170	162	145	151
Учествовање у тучи (члан 123. КЗ)	56	50	43	40	28	30
Угрожавање опасним оруђем при тучи и свађи (члан	28	29	19	21	9	16

124. КЗ)						
укупан број кривичних дела	326	278	261	242	195	216

Извор: Министарство унутрашњих послова

Од укупног броја малолетних учинилаца кривичних дела, према 1,7% - 2% се примени мера полицијског хапшења (најчешће у случајевима извршења насилних имовинских деликата и тежих кривичних дела против живота и тела). У 2011. и 2012. години, бележи се смањење најтежих насилних деликата извршених од стране малолетника (то је уједно и најповољније стање насилног криминала малолетника у протеклих десет година).

Број мере лишења слободе примењене према малолетним учиниоцима кривичних дела у Републици Србији 2008 – 2012.						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
КД против живота и тела	32	13	23	21	15	15
КД против слобода и права човека и грађанина	1	2	4	2	8	2
КД против полне слободе	6		4	6	4	8
КД против брака и породице	3	3	5	1	4	3
КД против имовине	37	37	35	36	40	37
КД против здравља људи	5	6	8	7	8	4
КД против животне средине					3	1
КД против опште сигурности људи и имовине			4		3	
КД против безбедности јавног саобраћаја		2	1		2	
КД против уставног уређења и безбедности Републике Србије		1	2			
КД против државних органа		1	2		2	2
КД против правосуђа				1		
КД против јавног реда и мира	9	8	9	10	8	16
КД против правног саобраћаја					1	
КД против човечности и других добара заштићених међународним правом		2	1	1		1
КД из посебних закона (члан 23. Закона о јавном реду и миру)		2				
укупан број примене мере лишења слободе према малолетним учиниоцима КД	93	77	98	85	98	89

Извор: Министарство унутрашњих послова

Према малолетном учиниоцу кривичног дела могу се применити један или више васпитних налога⁹² за кривично дело за које је прописана новчана казна или казна затвора до пет година. Васпитни налог може применити надлежни јавни тужилац за малолетнике или судија за малолетнике. Услови за примену васпитних налога су: признање кривичног дела од стране малолетника и његов однос према кривичном делу и оштећеном. Сврха васпитних налога је да се не покреће кривични поступак или да се поступак обустави, као врста условљеног опортунитета. На основу података РЗС, може се закључити: да је мала примена васпитних налога (односи се на малолетнике код којих је покренут кривични поступак), како од стране јавног тужиоца за

⁹² Према Закону о малолетницима васпитни налози су: Поравњање са оштећеним како би се накнадом штете, извињењем, радом или на неки други начин отклониле, у целини или делимично, штетне последице дела (тачка 1); Редовно похађање школе или редовно одлажење на посао (тачка 2); Укључивање, без накнаде, у рад хуманитарних организација или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја (тачка 3); Подвргавање одговарајућем испитивању и одвикавању од зависности изазване употребом алкохолних пића или опојних дрога (тачка 4) и Укључивање у појединачни или групни третман у одговарајућој здравственој установи или саветовалишту (тачка 5).

малолетнике (мање од 2%) тако и од стране судије за малолетнике (мање од 3.5%). Јавни тужилац за малолетнике примењује васпитни налог најчешће за кривична дела: уништење и оштећење туђе ствари и кривично дело угрожавања јавног саобраћаја. Судија за малолетнике примењује васпитни налог најчешће за кривична дела: лака телесна повреда, тешка крађа и неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Од 2012. прате се и врсте васпитних налога.

Примена васпитних налога 2008 – 2013.								
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.		
Применио јавни тужилац	55	72	59	87	106	171		
Применио судија за малолетнике	14	38	92	100	20	34		
Укупно	69	110	151	187	126	205		
Малолетници - кривичне пријаве према врсти одлуке - васпитни налог								
	Укупно	Примењен васпитни налог (члан 7. став 1)						
		Свега	%	тачка 1.	тачка 2.	тачка 3.		
2012.	3913	106	2.7	98	4	7		
2013.	3844	171	4.4	158	8	7		
Малолетници - поднет предлог већу за изрицање санкције према врсти одлуке - васпитни налог								
	Укупно	Примењен васпитни налог (члан 7. став 1)						
		Свега	%	тачка 1.	тачка 2.	тачка 3.	тачка 4.	тачка 5.
2012.	2946	20	0.7	10	9	6	1	0
2013.	3300	34	1.1	5	12	10	4	3

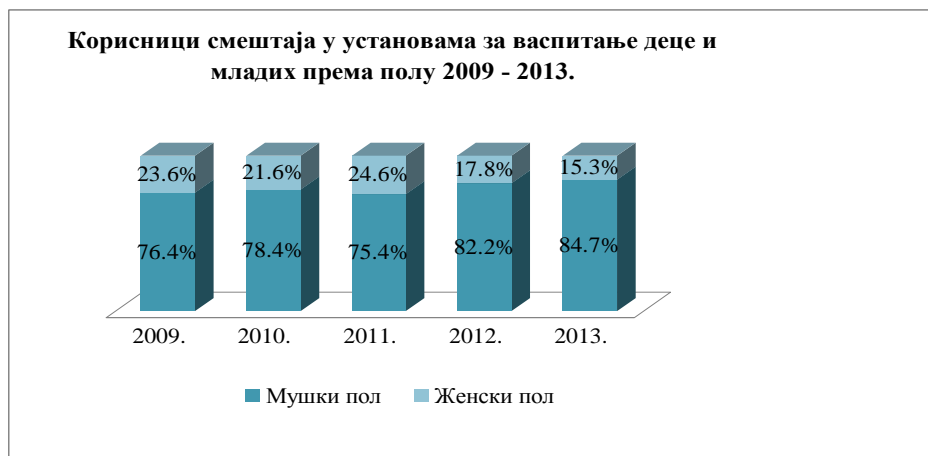
Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

Увођењем прекршајних судова изричито је прописано да само суд може малолетнику изрећи санкцију: васпитну меру, новчану казну, казнене поене, казну малолетничког затвора и заштитну меру, што је предвиђено и новим **Законом о прекршајима** (2013). Према Закону, млађем малолетнику се од стране суда може изрећи само одређена васпитна мера (мера упозорења и усмеравања — укор и посебне обавезе или мере појачаног надзора: мера појачаног надзора од стране родитеља, усвојитеља или старатеља и мера појачаног надзора од стране органа старатељства), а старијем малолетнику васпитна мера, казнени поени или казна (новчана казна и казна малолетничког затвора која не може бити дужа од 30 дана). Поред васпитних и заштитних мера старијим малолетницима се могу изрећи и казнени поени, односно казна (новчана казна и казна малолетничког затвора). Казна малолетничког затвора старијем малолетнику може се изрећи изузетно при чему се мора имати у виду природа прекршаја, личне особине и понашање малолетника. Новину предствља и решење да се малолетном учиниоцу прекршаја не може изречена новчана казна заменити казном малолетничког затвора, већ ће она мора наплатити принудним путем у складу са законом. Малолетнику се казна малолетничког затвора не може изрећи без претходно прибављеног мишљења органа старатељства, а новину представља и решење према коме је установљена обавеза суда да се орган старатељства надлежан према пребивалишту малолетника обавести о изреченој васпитној мери или казни малолетном учиниоцу прекршаја. Суд може, уколико је то због природе прекршаја неопходно, млађем или старијем малолетнику изрећи и неку од заштитних мера. Закон о прекршајима познаје дванаест врста заштитних мера: 1) одузимање предмета; 2) забрана вршења одређених делатности; 3) забрана правном лицу да врши одређене делатности; 4) забрана одговорном лицу да врши одређене послове; 5) забрана управљања моторним возилом; 6) обавезно лечење зависника од алкохола и психоактивних супстанци; 7)

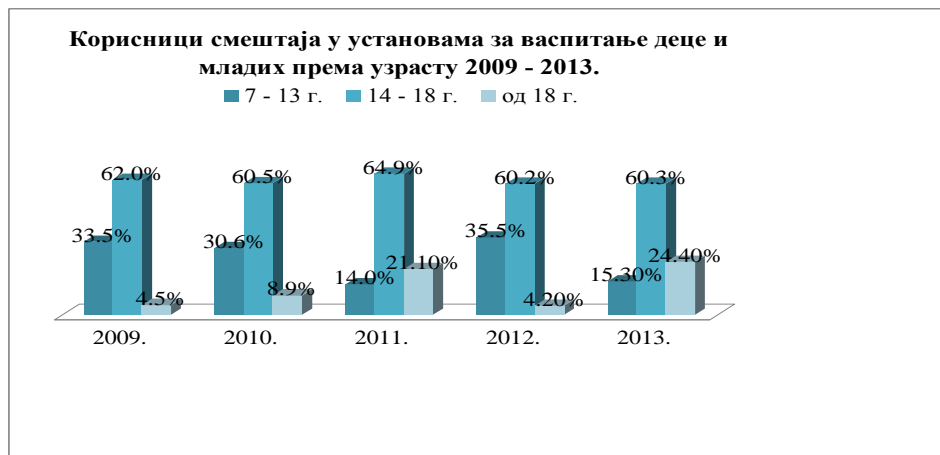
обавезно психијатријско лечење; 8) забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја; 9) забрана присуствовања одређеним спортским приредбама; 10) јавно објављивање пресуде и 11) удаљење странца са територије Републике Србије и 12) одузимање животиња и забрана држања животиња. Малолетно лице које није навршило шеснаест година позива се као сведок преко законског заступника, осим ако то није могуће због потребе да се хитно поступи или због других околности. Малолетно лице које није навршило четрнаест година, а које се саслушава као сведок, не може се суочити са окривљеним и другим сведоком – што је изричито, по први пут, предвиђено Законом.

Установе за васпитање деце и младих

У установама за васпитање деце и омладине доминантан је број дечака који у 2013. години чине 85% смештених корисника. Број девојчица у овим установама је у опадању. У 2009. години удео девојчица у укупном броју смештених корисника износио је 23,6%, а у 2013. године девојчице су чиниле 15,3% свих корисника установа за васпитање деце и омладине.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

У периоду од 2009 – 2013. године, у установама за васпитање деце и омладине, према старосној структури, најзасуљенија је узрасна група од 14 до 17 година. Од априла 2011. године и ступања на снагу Закона о социјалној заштити, делатност установа за васпитање је опредељена на

реализацију васпитних мера, што значи да за децу до 14 година старости не постоји законски основ за упућивање у установу за васпитање. Ипак, у структури деце на смештају у 2013. години, старосна група до 14 година је заступљена са уделом од 15,3%.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Према дужини боравка, у 2013. години, 32,8% корисника борави у установама за васпитање краће од шест месеци, 54,2% корисника су у установи од седам месеци до две године, а 13% корисника је у установи дуже од две године.

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Удео корисника у установама за васпитање деце и омладине који су смештени по одлуци суда порастао је у 2013. години на 56%, са 42% у 2012. години, а удео корисника који су смештени по решењу органа старатељства у 2013. години је смањен на 44%.

Структура корисника према средини из које долазе у установу 2009 – 2013.					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Биолошка породица	75	59	62	68	77
Породични смештај	5	10	14	13	16
Друга установа за смештај	50	31	30	26	35

Друга установа за васпитање	3	7	3	6	3
Остало	1	8	5	5	-

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

Највише корисника у установе за васпитање деце и омладине долази из биолошких породица, а затим из других установа у систему социјалне заштите. У периоду од 2009. до 2013. године видљив је тренд повећања броја корисника из хранитељских породица.

Број корисника према разлозима престанка смештаја 2009 – 2013.					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Истекла васпитна мера	28	25	8	17	11
Самовољно напустили установу	4	21	9	1	6
Премештени у други Завод	7	4	1	2	3
Упућени у ВП дом	7	2	10	10	17
Друго	10	11	17	17	19

Извор: Деца у систему социјалне заштите 2013, Републички завод за социјалну заштиту

У 2013. години 19,6% корисника напустило је установе за васпитање услед престанка важења васпитне мере, а 30,4% је упућено у васпитно-поравни дом. Број корисника који су у 2013. години упућени у ВП дом двоструко је већи у односу на 2009. годину. Највећи је удео корисника који су напустили установу на основу одлуке органа старатељства.

Малолетници и раније санкције 2008 – 2013.						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Малолетници -изречене крив.санкције	2229	1902	1640	2290	2302	2648
Раније изречене крив. санкције	293	322	186	330	304	433
%	13.1	16.9	11.3	14.4	13.2	16.3

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

Х6(30): Деца лишена слободe, укључујући све облике притвора, хапшења или смештаја у затворско окружење (члан 37. (б)-(д))

Усвојен је нови Закон о извршењу кривичних санкција (2012). Мера притвора према малолетним лицима се рестриктивно одређује, извршава се у свим казнено поправним установама, према седишту суда пред којим се води кривични поступак. У нашем кривично-правном систему кривични поступак који се води према малолетнику има карактер хитног поступка, тако да је стандард да се малолетно лице налази у притвору кратко време до евентуалног упућивања у специјализоване установе за малолетнике, у којима је организовано образовање, стручно оспособљавање и индивидуализовани програми поступања. С обзиром да се малолетна лица налазе кратко време у притвору, школовање се наставља одмах након упућивања у установу за извршење кривичних санкција према малолетницима.

Погоршање материјалног и социјалног статуса породице и све тежа економска ситуација условљавају повећање малолетничког криминалитета. Број малолетних деликвената је у порасту, њихово понашање деструктивније, а криминалне активности све сложеније. Анализе током

последњих година које је извршио УНИЦЕФ показују да млади људи све више бивају увучени у озбиљније преступе, те се малолетници јављају као извршиоци све тежих кривичних дела. У установама за малолетнике реализују се индивидуализовани програми поступања прилагођени потребама малолетника, као и специјализовани програми поступања и терапеутске методе (психотерапија, социотерапија, породична терапија и сл.). Као један од начина решавања интерперсоналних сукоба у малолетничкој популацији примењује се посредовање – медијација између жртве и починиоца. Малолетници се едукују на теме агресивност, аутоагресивност, наркоманија, алкохолизам, репродуктивно здравље, ХИВ и хепатитис. Спроводи се Програм контроле беса и умећа комуникација. Остварена је сарадња са локалном заједницом и са невладиним организацијама. Кроз реализацију едукативних програма за малолетнике остварена је редовна сарадња са школама, Центрима за социјални рад и судовима. Заштитник грађана, Национални механизам за превенцију тортуре, Покрајински омбудсман, Скуштинска комисијом за контролу извршења кривичних санкција и организације цивилног друштва представљају спољну контролу рада завода од посебног значаја за гаранцију заштите права малолетника лишених слободе.

Х6(30)а: Броја особа млађих од осамнаест година које су задржане у полицијским станицама или истражном притвору након што су оптужене за кривична дела пријављена полицији, и просечна дужина њиховог притвора;

Х6(30)б: Броја институција намењених искључиво особама млађим од осамнаест година које су оптужене, окривљене или је доказано да су прекршиле кривични закон;

Х6(30)ц: Броја особа млађих од осамнаест година у овим институцијама и просечна дужина њиховог боравка;

Х6(30)д: Броја особа млађих од осамнаест година које су притворене у институцијама где нису одвојене од одраслих;

Х6(30)е: Броја и процента особа млађих од осамнаест година за које је суд утврдио да су криве за прекршаје и којима је изречена казна притвора и просечна дужина трајања притвора;

Х6(30)ф: Броја пријављених случајева злоупотребе и злостављања особа млађих од 18 година током њиховог хапшења или притвора /боравка у затвору.

Малолетни учиниоци кривичних дела према притвору у припремном поступку 2008-2013. године					
Година	Укупно	Трајање притвора			
		до 15 дана	преко 15 дана до 1 месеца	Преко 1 до 2 месеца	преко 2 месеца
2008.	92	21	25	26	20
2009.	51	6	22	14	9
2010.	67	10	31	23	3
2011.	64	12	28	12	12
2012.	86	20	38	28	-
2013.	72	17	24	31	-

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

Малолетни учиниоци кривичних дела – поднет предлог већу за изрицање кривичних санкција, према врсти одлуке 2008-2013. године					
Година	Укупно	Врста одлуке			
		Обушављен поступак		Изречен малолетнички затвор - васпитна мера	
		Број	%	Број	%
2008.	2833	604	21.3	2229	78.7
2009.	2465	563	22.8	1902	77.2
2010.	2205	565	25.6	1640	74.4
2011.	3140	850	27.1	2290	72.9
2012.	2946	644	21.9	2302	78.1
2013.	3300	652	19.8	2648	80.2

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

Малолетници којима су изречене кривичне санкције 2008-2013.												
	2008.		2009.		2010.		2011.		2012.		2013.	
	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%	бр	%
Млађи малолетници	992	44,5	791	41,6	670	40,9	979	42,8	984	42,7	1094	41.3
Васпитне мере	992	44,5	791	41,6	670	40,9	979	42,8	984	42,7	1094	41.3
Мере упозорења и усмеравања	468	21,0	363	19,1	316	19,3	452	19,7	460	20,0	471	17.8
Мере појачаног надзора	460	20,6	387	20,3	320	19,5	467	20,4	472	20,5	559	21.1
Заводске мере	64	2,9	41	2,2	34	2,1	60	2,6	52	2,3	64	2.4
Старији малолетници	1.237	55,5	1.111	58,4	970	59,1	1.311	57,2	1.318	57,3	1554	58.7
Малолетнички затвор	17	0,8	19	1,0	5	0,3	13	0,6	2	0,1	8	0.3
Преко 5 до 10 година	1	0,0	2	0,1	-	0,0	1	0,0	-	0,0	3	0.1
Преко 2 до 5 година	7	0,3	4	0,2	1	0,1	5	0,2	-	0,0	2	0.1
Преко 6 месеци до 2 године	9	0,4	13	0,7	4	0,2	7	0,3	2	0,1	3	0.1
Васпитне мере	1.220	54,7	1.092	57,4	965	58,8	1.298	56,7	1.316	57,2	1546	58.4
Мере упозорења и усмеравања	479	21,5	471	24,8	431	26,3	562	24,5	535	23,2	651	24.6
Мере појачаног надзора	684	30,7	573	30,1	509	31,0	692	30,2	728	31,6	818	30.9
Заводске мере	57	2,6	48	2,5	25	1,5	44	1,9	53	2,3	77	2.9
Укупно	2.229	100,0	1.902	100,0	1.640	100,0	2.290	100,0	2.302	100,0	2.648	100

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

Број малолетника на извршењу мере упућивања у дом и казне затвора					
2009.	01.01.2009.	Примљено 2009.	Укупно	Отпуштени 2009.	31.12.2009.
ВПД Крушевац	191	84	275	58	217

КПЗ Ваљево	42	12	54	13	41
Укупно	233	96	329	71	258
2010.	01.01.2010.	Примљено 2010.	Укупно	Отпуштени 2010.	31.12.2010.
ВПД Крушевац	217	80	297	84	213
КПЗ Ваљево	41	4	45	9	36
Укупно	258	84	342	93	249
2011.	01.01.2011.	Примљено 2011.	Укупно	Отпуштени 2011.	31.12.2011.
ВПД Крушевац	213	98	311	93	218
КПЗ Ваљево	36	9	45	16	29
Укупно	249	107	356	109	247
2012.	01.01.2012.	Примљено 2012.	Укупно	Отпуштени 2012.	31.12.2012.
ВПД Крушевац	218	72	290	80	210
КПЗ Ваљево	29	11	40	18	22
Укупно	247	83	330	98	232

Извор: Извештаји о раду Управе за извршење кривичних санкција у 2009, 2010, 2011. и 2012. години⁹³

Дужина казни осуђених на казну малолетничког затвора у КПЗ у Ваљево			
Дужина казне	01.01.2009.	Примљени у 2009.	Укупно
До 1 године	2	2	4
1 до 2 године	4	3	7
2 до 3 године	2	1	3
3 до 4 године	5	1	6
4 до 5 година	3	1	4
5 до 6 година	10	1	11
6 до 10 година	9	2	11
10 година	7	1	8
Укупно	42	12	54
Дужина казне	01.01.2010.	Примљени у 2010.	Укупно
До 1 године	-	1	1
1 до 2 године	1	-	1
2 до 3 године	6	-	6
3 до 4 године	4	-	4
4 до 5 година	5	-	5
5 до 6 година	9	1	10
6 до 10 година	9	1	10
10 година	7	1	8
Укупно	41	4	45
Дужина казне	01.01.2011.	Примљени у 2011.	Укупно
До 1 године	1	1	2
1 до 2 године	-	3	3
2 до 3 године	2	-	2

⁹³ Преузето са <http://www.uiks.mpravde.gov.rs/lt/articles/izvestaji/>

3 до 4 године	3	-	3
4 до 5 година	5	4	9
5 до 6 година	7	-	7
6 до 10 година	13	1	14
10 година	5	-	5
Укупно	36	9	45
Дужина казне	01.01.2012.	Примљени у 2012.	Укупно
До 1 године	-	3	3
1 до 2 године	4	1	5
2 до 3 године	1	-	1
3 до 4 године	-	1	1
4 до 5 година	6	5	11
5 до 6 година	4	-	4
6 до 10 година	8	1	9
10 година	6	-	6
Укупно	29	11	40

Извор: Извештаји о раду Управе за извршење кривичних санкција у 2009, 2010, 2011. и 2012. Години

Структура отпуста осуђених на малолетнички затвор у КПЗ Ваљево				
Структура отпуста	2009.	2010.	2011.	2012.
Изддржали казну у целости	4	3	9	5
Условно отпуштени	6	5	4	4
Помиловани	-	-	-	-
У бекству	-	-	-	-
Остало	3	1	3	9
Укупно	13	9	16	18

Извор: Извештаји о раду Управе за извршење кривичних санкција у 2009, 2010, 2011. и 2012. години